



SVÚ 2015/2016 _ ročenka Slovenskej výtvarnej únie

SVÚ
2015/2016

ročenka
Slovenskej
výtvarnej
únie



SVÚ 2015/2016 _ ročenka Slovenskej výtvarnej únie



978-80-88906-37-7



9 788088 906377



Náš verejný záväzok, že všetky finančné prostriedky, ktoré získame v roku 2015 vo forme 2% príspevkov z daní fyzických osôb, použijeme výhradne na rekonštrukciu a revitalizáciu národnej kultúrnej pamiatky UMELKA, sme splnili: príjem z týchto príspevkov za rok 2015 bol 569,18 Eur, na rekonštrukciu sme však z našich prostriedkov použili v uvedenom roku sumu 15-násobne vyššiu: približne 8 459,24 Eur.

ĎAKUJEME všetkým, ktorí rekonštrukciu touto formou podporili, ako aj Ministerstvu kultúry a Bratislavskému samosprávnemu kraju, ktoré nám poskytli finančný príspevok z ich grantového systému.

V čase uzávierky Ročenky ešte niektoré rekonštrukčné práce prebiehajú a preto celková suma nie je zatiaľ konečná: po vyúčtovaní všetkých prác ju začiatkom roka zverejníme na www.svu.sk.

Z rovnakého dôvodu v tomto čísle Ročenky chýbajú fotografie niektorých výsledkov úspešnej tohtoročnej rekonštrukcie, aj keď sú v čase, keď čítate tieto riadky, už realitou. Príďte sa sami presvedčiť, v národnej kultúrnej pamiatke, známej pod menom UMELKA, ste všetci vítaní :)

Zaujíma Vás stav významnej kultúrnej pamiatky **UMELKA**? Chcete pomôcť zachrániť ikonu umeleckého a spoločenského života Slovenska? Myslíte si, že Vašu pomoc by mali dostať tí, ktorí nie sú stredobodom priazne sponzorov? Viete však, že nemáte peniaze na rozdávanie?

2 % z povinnej dane odvediete tak, či tak. Teraz je šanca nasmerovať ich do **UMELKY**, kde sa premenia **na výsledky**, ktoré **nielen uvidíte, ale sa ich aj dotknete!**

A large graphic consisting of the text '2%' in a bold, black, sans-serif font. The '2%' is centered within a red square frame that has a white border. The background of the entire page is a light blue sky with soft, white clouds.

Všetky prostriedky, získané touto formou, budú použité výhradne na nevyhnutnú rekonštrukciu a revitalizáciu objektu, ktorý **nie je financovaný z verejných zdrojov.**

Stačí vyplniť XIII. oddiel Vášho daňového priznania s týmito údajmi:
Slovenská výtvarná únia, občianske združenie
Dostojevského rad 2, 811 09 Bratislava
IČO: 00178535



- **1/... náš dom, náš hrad** (čo je doma, to sa ráta) /// 6
- **2/... a čo doma** (ľudia, výstavy, podujatia) /// 22
 - 2 / a / Päť rokov v SVÚ /// 22
 - 2 / b / Výstavná činnosť 2015 /// 23
 - 2 / b / 1 / Bienále FORMA 2015 /// 23
 - 2 / b / 2 / Výstavy v Galérii UMEKKA – rok 2015 /// 25
 - 2 / c / Aktivity združení SVÚ /// 38
 - 2 / c / 1 / Združenie TXT: Textilná miniatúra /// 38
 - 2 / c / 2 / Združenie slovenských profesionálnych fotografov /// 39
 - 2 / d / Akcie a podujatia /// 41
- **3/... a čo za humnami** (SVÚ a medzinárodná spolupráca) /// 50
 - 3 / a / Výstavná činnosť v zahraničí: Chorvátsko, Záhreb / Slovensko, Bratislava /// 50
 - 3 / b / SVÚ v medzinárodných organizáciách /// 56
 - 3 / b / 1 / Paríž, Plzeň, Mons, Vilnius, Paríž /// 56
 - 3 / b / 2 / IAA / Európske hlavné mesto kultúry Plzeň 2015 /// 64
 - 3 / b / 3 / V medzinárodnej spolupráci sa nám darí, získali sme si rešpekt i uznanie. Dosť dobrý dôvod na utlmenie činnosti? Áno. Pretože fyzikálne zákony platia. /// 72
 - 3 / b / 4 / Výber z prejavov a návrhov v pôvodnej anglickej verzii /// 87
 - 3 / b / 4 / 1 / Presidents report, GA IAA Europe, Pilsen /// 87
 - 3 / b / 4 / 2 / Návrh doporučenia UNESCO k Štatútu umelca /// 92
- **4/... o čom sa nám sníva** (alebo: kultúrna diplomacia na Slovensku) /// 98
 - 4 / a / Schválenie zvýšenia podielu slovenskej tvorby v médiách /// 98
 - 4 / b / Rekodifikácia autorského zákona /// 99
 - 4 / c / Fond na podporu umenia /// 99
 - 4 / d / Stavebný zákon /// 100
 - 4 / e / Štatút umelca – 1. etapa /// 100
 - 4 / f / Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu /// 106
 - 4 / g / Výtvarník vo víre legislatívy /// 109
- **5/... kde bolo, tam bolo** (príbeh galérie) /// 112
- **6/... zopár neoficiálnych poznámok** (do správ z pracovných ciest sa nedostanú) /// 116



Vážené kolegyně a kolegovia, priaznivci umenia, priatelia,

už tretíkrát sa stretávame pri tomto formáte Ročenky SVÚ. V osvedčenej štruktúre prinášame nové informácie, o ktoré sa s Vami chceme podeliť. A teší nás, že prevažujú informácie o tom, čo sa podarilo.

UMELKA, budova Slovenskej výtvarnej únie, je opäť v lepšom stave. Vďaka podpore z grantového systému Ministerstva kultúry (už tretí rok za sebou), vďaka podpore Bratislavského samosprávneho kraja (po prvýkrát) a samozrejme i vďaka finančnému príspevku samotnej Slovenskej výtvarnej únie (ktorá prispieva nemalými sumami na obnovu tejto národnej kultúrnej pamiatky každý rok), sme v tomto roku mohli zrekonštruovať 13 drevených okien i presklenie schodiska do Klubu umelcov. Pokiaľ navštívite našu Galériu UMEKKA, určite Vašej pozornosti neunikne komplexne zrekonštruovaný foyer: konečne sme sa zbavili nevhodných a absolútne necitlivo osadených dverí v ťažkých kovových rámoch (zrejme z obdobia 60. či 70. rokov). Desiatročné sústredené úsilie SVÚ už prináša ovocie. Veríme, že s podporou Ministerstva kultúry a Bratislavského samosprávneho kraja v roku 2016 ukončíme najdôležitejšie etapy zásadnej obnovy a rekonštrukcie, zrejme najväčšej v histórii objektu, aby sme tak mohli dôstojne osláviť 90. výročie sprístupnenia tejto kultúrnej inštitúcie pre verejnosť.

Veľa energie sme aj v uplynulom roku venovali otázkam legislatívy, ktorá má zásadný vplyv na celkovú situáciu v kultúre i na to, či sa umelci dokážu svojou tvorivou prácou aj užiť. V rôznych štádiách prípravy je niekoľko zákonov – viac v kapitole **4/... o čom sa nám sníva (alebo: kultúrna diplomacia na Slovensku)**. Dôležitý bol 11. november 2015, keď Národná rada SR definitívne umožnila uvedenie prvej etapy Štatútu umelca do života (s účinnosťou zákona od 1. januára 2016).

Vážime si, že mnohí z Vás cítili potrebu poďakovať sa za úsilie vyriešiť tento dlhodobý problém, prejavili radosť a vyjadrili svoju podporu. Chceme však pripomenúť, že úspešné uzatvorenie prvej etapy by nebolo reálne

- bez širokej spolupráce umelcov, ktorá poskytla silný mandát nášmu vyjednávaciemu tímu (Pavol Kráľ, Mirka Brezovská, Jozef Švoňavský) vo farbách Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu, reprezentujúcej výraznú časť slovenských umelcov z najrôznejších oblastí umenia, bez podpory Grémia i Koaličnej rady SKKD,
- bez dôvery a jednoznačnej podpory zo strany Slovenskej výtvarnej únie,
- bez ochoty zodpovedných predstaviteľov štátu zapojiť sa do riešenia zložitého vecného problému (vzbudzujúceho neraz veľmi kontroverzné a emotívne reakcie i medzi samotnými umelcami), predovšetkým ministra kultúry Mareka Maďariča a vedúcej služobného úradu Ministerstva kultúry JUDr. Emílie Kršíkovej, ktorá viedla pracovnú skupinu MK k Štatútu umelca,
- bez našich predchodcov, ktorí otvorili túto tému už v deväťdesiatych rokoch a stali sa prvolezcami na dovtedy ešte neprebádanéj pôde.

A zároveň chceme pripomenúť, že ukončenie prvej etapy otvára cestu k dôležitej druhej etape – k náročnému procesu riešenia konkrétnych a adresných opatrení, ktoré už teraz možné sú. Opatrení, ktoré majú zjednodušiť život umelcov a podporiť rozvoj kreativity a umenia na prospech celej spoločnosti.

Chápeme aj tých, ktorým sa dosiahnutý výsledok možno nezdá dostatočný: áno, reálna situácia mnohých umelcov je skutočne veľmi ťažká a po dlhých rokoch neriešenia špecifických problémov umelcov im už neraz oprávnené dochádza trpezlivosť. Položme si však otázku: čo sa podarilo dosiahnuť v priebehu štvrtstoročia viac či menej intenzívnych diskusií o Štatúte umelca? Viete o akomkoľvek právnom či legislatívnom výsledku, ktorý by v praxi odlíšil Štatút umelca od mýtov o Atlantíde či snežnom mužovi? Opravte nás prosím, ak nám niečo uniklo, ak sa mýlime: prvýkrát máme v tejto otázke pevný záchytný bod, na ktorom môžeme stavať. Obrazne povedané, čaká nás ešte náročná cesta na Mt. Everest, ale už sme pod ním postavili základný tábor a do steny zatĺkli prvé skoby (kým doteraz sa diskusie viac-menej pohybovali len v rovine úvah na tému kto, kedy, ako do Himaláji prípadne vycestuje, ak vôbec...): pred schválením novely zákona o Fonde na podporu umenia v stredu dňa 11. novembra 2015 sa na Slovensku v otázke uzákonenia Štatútu umelca za celých približne 25 rokov nepostúpilo ani o krok, nedosiahlo sa vôbec nič.

Rok 2015 bol v oblasti medzinárodnej spolupráce pre nás opäť úspešný: v priebehu niekoľkých rokov sme sa presadili v 5 či 6 medzinárodných organizáciách rôzneho druhu, vzájomne nezávislých. Niektoré otázky v súvislosti so systémom podpory medzinárodných aktivít však zostávajú otvorené a ak nechceme zaspáť na vavrínoch, možno by sme sa mali pokúsiť na ne odpovedať:

- Mohlo by byť úspechov viac? Môžeme s úspechmi v medzinárodnom meradle rátať aj dlhodobo? Sme schopní vytvoriť na Slovensku také podmienky, aby sme výzvy prichádzajúce zo zahraničia dokázali primerane a profesionálne zvládnuť? Alebo dosahujeme jednorazové výsledky skôr vďaka osobnému zaniu?eniu?
- Je našim cieľom (v zmysle športovej terminológie) bojovať o „medailové umiestnenia“? Sme schopní priebežne analyzovať výsledky, aktívne vyhľadávať úspešné tímy i jednotlivcov a pomáhať im presadiť sa, a zároveň – ak sa presadiť už dokázali – pomáhať im udržať sa na čelných pozíciách čo najdlhšie (pretože „tam“ majú najväčšiu šancu získať nám rešpekt,

a pretože je to určite efektívnejšie a lacnejšie ako neosobná platená reklama či inzercia)? Alebo chceme podporovať skôr priemernosť (v zmysle: skoro každému aspoň „trošku“, takže nikomu síce zásadne nepomôžeme, ale zároveň ani nikoho úplne nenahneváme), budeme sa tešiť z umiestnení typu „... a ďalej hrali“, z toho, že sa niekto umiestnil aspoň v tretej či piatej stovke, že už máme niekoho aspoň v prvej tisícke najlepších?

Kategórií je veľmi veľa, majú rôznu váhu a nie je možné ich samozrejme mechanicky porovnávať, ale snáď sa dá povedať, že v zásade je úspechom presadiť sa v čomkoľvek (hoci v pestovaní kapusty): prvé miesta (a nie pozície hlboko v poli porazených, či eufemisticky povedané – zúčastnených) sú vždy viditeľné najviac a majú potenciál vytárať dobré meno či dokonca značku a zviditeľniť Slovensko.

V časti **3/...a čo za humnami (SVÚ a medzinárodná spolupráca)** sa pokúsime – s cieľom pomôcť situáciu zlepšiť – otvoriť diskusiu k týmto i niektorým ďalším súvisiacim otázkam. Aby sme sa vyhli všeobecným a nič neriešiacim výzvam (typu „za vyššie výnosy“ či „delať více a lépe“), pokúsime sa porovnať riešenia na Slovensku a v zahraničí, uviesť príklady, načrtnúť možné riešenia. Ak si kladiete otázku, či medzinárodná spolupráca v oblasti kultúry stojí vôbec za to, aby sme jej venovali pozornosť, snáď podpredseda Vlády a minister financií Peter Kažimír nebude považovať za nevhodné, ak si dovoľíme odpovedať v zmysle jeho vyjadrenia, ktoré odznelo na zasadnutí Rady vlády pre kultúru v januári 2014: **Kultúra je najlacnejším spôsobom propagácie štátu**.

Aby sme nehovorili len z pozície predstaviteľov „niečoho a niekoho“, z pozície ľudí, ktorí majú viac-menej už v popise práce povinnosť „navrhovať, formulovať, pripomienkovať, komentovať, kritizovať, obhajovať a presadzovať“, aby sme sa z nekonečných a ťažko riešiteľných (či z pomerne ľahko riešiteľných no nekonečne krát odsúvaných) problémov kultúry či legislatívy nezbláznila a aby sme sa v nich nestratili, v záujme oslobodzujúceho nadhľadu v poslednej kapitole ponúkame aj pohľad iný: vzhľadom na mnoho pozitívnych reakcií pokračujeme v sérii osobných komentárov či úvah tak trochu v odľahčenom tóne.

V roku 2016 Vám/nám prajeme v mene celého tímu spolupracovníkov a kolegov nielen pracovné úspechy (tie potrebujeme všetci), ale aj pohodu a veľa úsmevov, luxus občas sa zastaviť, počúvať ticho, vnímať chuť a vôňu okamihu, ľudí okolo seba, priateľov i našich blízkych, bez ktorých by sme neboli tým, čím sme.

Akad. mal. Pavol Kráľ,
predseda Slovenskej výtvarnej únie



Akáže by to už bola ročenka, keby sa v nej SVÚ aspoň trochu nepopýšila svojim face-liftom, alebo ako dnes zvykne hovoriť „out-fitom“. Podme vizážisticky pekne po poriadku. Minulé roky priniesli významné a dokonca už i verejnosťou zaznamenané zásahy do celkom smutne pôsobiacej budovy učupenej pod korunami stromov. Občas si pozeráme fotografiu, ktorá bola identifikátorom budovy pre účastníkov kongresu IFCCD v roku 2012. Nedá sa to s aktuálnou kráskou vôbec porovnať. Aj stromy akoby pomyselné ustúpili z cesty, lebo už nemusia robiť milostivý závoj pre jej zhyzdenú tvár. Je pravdou, že dlhé mesiace nás od vnímavej verejnosti odrezáva prestavba Šafárikovho námestia. Ľudia sa radšej ponáhľajú, aby sa vyhli prachu, hluku či stavebným strojom. Na druhej strane si hovoríme, stihneme ešte to i tamto. Keď odstránia ploty, uvoľnia priechody, prach sadne, zaskvie sa naša UMELKA v ešte dokonalejšej kondícii. V podstate sa nemýlime. Celkom nedávno padla prvá opona. Odkryli pohľad na UMELKU z Dostojevského radu vybudovaním veľkorysého verejného parkoviska pred MV SR. To je samozrejme dvojnásobne dobrá správa pre milovníkov umenia: vidieť i parkovať znamená dôležitý fakt pre mimobratisklavských a zahraničných kultúry chtivých návštevníkov. Celkom zisťte som už bol obzerať aj nový most, ako nám s areálom ladí... a ladí. Pohľadu zo strany Univerzity Komenského môže v blízkej budúcnosti snáď uškodiť iba občas prechádzajúca električka, na ktorú si budeme musieť zvyknúť. Niečo za niečo! UMELKA bude dobre dostupná aj Petržalčanom.

Začnem so správou o činnosti „nášho revitalizačného tímu“ chronologicky. V čase vypisovania nových grantových žiadostí sme ako vždy veľmi tvrdo kalkulovali. Jednak s našimi finančnými možnosťami pre spoluúčasť, jednak hypoteticky (prognosticky) – koľko asi z verejných zdrojov dostaneme, keď k nám bolo MK štedré aj v minulosti. Etapu rekonštrukčných prác na UMELKE sme pre rok 2015 nazvali: „Dotiahni, čo môžeš a vyplň maximum devastovaných stavebných otvorov.“ Samozrejme to bol iba náš súkromný názov – nickname. Znamenal však niečo ako stratégiu. Po mimoriadne úspešnom plánovacom a realizačnom období roku 2014, keď sme vymenili okná v Klube, v kancelárii administratívy a zrevitalizovali Kameňák, pôsobili zvyšné okná aj voči opraveným fasádam skutočne zle. Okrem tohto externého problému je pre nás vždy zložitejšia situácia vo vnútri. Cez netesné okná a dvere vniká do objektu chlad a vlhkosť. Ani hluk dopravy alebo stavenísk nie je zanedbateľný. Zmenu „klímy“ by najlepšie vedeli popísať hostia Klubu umelcov či administratíva SVÚ. Chuť do hľadania riešení nám dodala aj pochvala Krajského pamiatkového úradu (ďalej len KPÚ). Kameňák i nové okná sú vzorovým prístupom k obnovovaniu, pri ktorom však chýba pôvodná dokumentácia. Realita sa rodí z odhadu, kopírovania pôvodných riešení, rád KPÚ a konzultácií s našim členom a predsedom Komory reštaurátorov Jurajom Puškárom. Cieľom roku 2015 bolo teda dokončenie výmeny všetkých dobre viditeľných okien z uličných pohľadov, okien v zázemí Klubu a v hygienických miestnostiach (takýto

rozsah bol však skôr zbožným priáním). Keby napnutý rozpočet predsa len trochu dovolil, tak veľkým výkričníkom a príčinou takmer hororovej nevlúdnosti schodiska do Klubu umelcov je jeho zasklenie, ktoré volá po výmene už dávno. Pri väčšine poškodených výplní stavebných otvorov, čo je terminus technicus pre naše milé okná, dvere, prípadne sklenené steny, hrozili však aj podstatne väčšie nebezpečenstvá ako nachladnutie. S hrôzou sme sa vždy pozerali na popraskané sklá, alebo kovové rámy, ktoré vibráciami poškodzovali miesta osadenia. Ich vypadnutie by mohlo zapríčiniť aj vážne zranenia. Dnes je už situácia úplne odlišná. Krásne kazetové okná sú inštalované komplexne na čelnej a bočných fasádach budovy. Zostáva už vymeniť verejnosti takmer neviditeľné okná (spomínané zázemie Klubu umelcov, kuchyňa, zázemie a sklad RUMELKY, hygienické zariadenia). Nebojte sa, nezabúdame – aj na ne intenzívne myslíme. Žiaľ z grantu 2015, respektíve reálnej čiastky, ktorú sme získali, všetko nevyšlo. Dokončujeme však schodisko Klubu a čo je vizuálne skutočná bomba, vymenili sme staré (otrasné) dvere vo foyeri, ktoré uberali UMELKE na dôstojnosti i vierohodnosti. Akáže to je už len „dvorana slávy“, keď má dvere horšie ako do stodoly! Nezabúdajte, že

Kameňák (chvalabohu už vyše roka celkom zateplený), nebol dlhé roky odizolovateľný od iných priestorov – chýbali mu akékoľvek dvere. Pri inštalácii, alebo samostatných akciách sa výstavné priestory navzájom vyrušovali. Pôvodne aj v Kameňáku dvere boli. Skúmali sme s KPÚ stopy po otvorení na podlahe, takže to nie je žiadny výmysel, i keď si ich ani staršie ročníky pravdepodobne nepamätajú. V tejto súvislosti nesmieme opomenúť mimoriadny bod zvratu. Pôvodne nám na nové elegantné bezrámové celosklenené dverové systémy z grantu MK SR chýbali prostriedky (už som napísal, že nielen na ne). Aj sme naše vízie o kráse a estetike postupne oplakávali, no zrazu – zázraky sa diali aj v roku 2015. Andy a Bohunka našli a postarali sa o takmer na poslednú chvíľu vyhlásený grant Bratislavského samosprávneho kraja. Pristupovali sme k nemu s istou rezervou, opatrnou nedôverou, ale odvážnym šťastie praje! Časť peňazí nám predsa prideliť. Dokážeme za ne zaskliť, vystierkovať, osadiť závesný systém a získať tak z foyeru kompatibilný svetlý, suchý a zateplený doplnkový výstavný priestor. Navyše sa všetko bude dať bezpečne zamykať i monitorovať, čo je dôležité pre ochranu a poistenie diel. Už prvé vernisáže po výmene starých dverových systémov priniesli len a len

• Rekonštrukcia foyer – proces



pozitívne reakcie návštevníkov UMEĽKY. Hovorí, že priestor sa doslova nadýchol a pripomína honosne rekonštruované významné galerijné priestory v západnej Európe. Keď sa budete pozorne pozeráť, objavíte aj ďalšie menšie zmeny v prospech jednotného vzhľadu. V tejto súvislosti musíme poďakovať KPÚ za tradične ústretové prístupy, chápanie neľahkej finančnej situácie, trpezlivosť a pomoc. Učíme sa, bojujeme s protichodnými požiadavkami aj s finančným podvyživením. Keby bolo viac prostriedkov a budova menej poškodená, mohli by sme bádať, testovať riešenia, materiály, dať si vyrábať repliky. Vždy sa zhodneme na tom, že „raz“ bude určite priaznivejší čas. Keď sa pozriete na fotografie, ako to vyzeralo pred rekonštrukciou, vždy sa ma zmocní úzkosť, že sme dokázali zastaviť devastáciu v poslednej chvíli. Nemusíme chodiť ďaleko. Prejdite 200 m a uvidíte, čo robí nemilosrdný čas a nevšímavosť s budovami. Ešte pred desiatimi rokmi sme nemocnicu na Bezručovej ulici bežne

navštevovali. Veľká vďaka patrí v týchto intenciách aj našim cteným dodávateľom. Akceptujú naše finančné i časové nároky. Prispôsobujú sa prevádzke i nárokom zásahov v NKP. Občas sa nám zdá, že ich ochota je takmer bezhraničná. Dobrí ľudia a poriadne remeslo ešte nevyhynuli. Budeme vrele odporúčať (kontakty v UMEĽKE!).

V roku 2016 oslávime okrúhle výročie 90 rokov od začatia prevádzky v UMEĽKE. Pri takýchto pozoruhodných výročiac sa už zvykne želať ľuďom, inštitúciám ale i budovám násobok prežitého. Ja dodávam, že dôležité je žiť, ale i dobre vyzeráť. Zdá sa, že naša UMEĽKA dostáva nielen vitálne infúzie, ale kde tu i botoxové injekcie na vyrovnanie vrások. Nesmie byť štrikujúcou starenkou dôchodkyňou. Má predsa mnoho detí, vnúčat i pravnúčat. Aj v deväťdesiatke sa treba obracať, aby sa všetci na návštevách cítili lepšie ako doma. Osobitne, keď sa pripravuje na významné akcie spojené s otvorením staronového mosta (o jeho názve sa odznova alebo ešte stále vedú polemiky), Štúrovej ulice, Šafárikovho námestia, ale predovšetkým s predsedníctvom Slovenska v EÚ. Teraz sa už nehanbíme povedať všetkým: „Príďte, dvere sú pre priateľov otvorené vždy dokorán!“

MALÉ P. S.

Ani budúci rok nehodláme vypriačať pracovité kone obnovy. Opäť sme podali žiadosť na grant. Pri zbežnom pohľade na budovu síce možno prepadnúť pocitu, že takmer všetko zlé a komplikované je už za nami, staré budovy však rozprávajú svoj príbeh najmä pod vrstvami omietok. Začnete odstraňovať jednu poruchu, vyskočia hneď tri ďalšie. 90-ročnica by však mala priniesť niečo ako finisáž. Radi by sme postupne predisponovali svoje sily na riešenie úplne odlišných výziev v slovenskej kultúre. Pozrite si však nasledujúce fotografie. No povedzte, dá sa prestať? Treba toho ešte mnoho napraviť. Dúfam však, že aj po roku opäť napíšem minimálne podobne optimistický článok.







• Rekonštrukcia foyer – proces



• Rekonštrukcia okien gastro prevádzok





• Okná reštaurácia pred a po





• Schodisko do Klubu pred a po; nové okná kancelárií – už bez mreže





REKONŠTRUKCIA A MY

- čakanie na nové okno v kancelárii
- dočasná kancelária vo Veľkej sále počas rekonštrukcie administratívnych priestorov



REKONŠTRUKCIA – ČO EŠTE TREBA...

- okno v zázemí Klubu umelcov
- altánok v záhrade Umelka
- poškodená dlažba foyer Galérie





2 / a / Päť rokov v SVÚ

Andrea Kozárová

Predošlé dva úvody v tejto kapitole som venovala predstaveniu tímu Slovenskej výtvarnej únie a poďakovaniu všetkým spolupracovníkom. Do tretice by som rada využila priestor na malé bilancovanie, (keďže v máji tohto roku som zavíjala „päťročnicu“ v SVÚ) a ponúkla malý súhrn, prečo ma stále teší byť súčasťou Umelky.

Umelka krásne – každoročné rekonštrukcie sú náročné z finančného i organizačného hľadiska (v čase keď píšeme tieto riadky, počuť z foyer karbobrušsky, kladivá, vrtačky, občas aj nejaké irečité slovné spojenie). Je koniec roka a popri bežnej kancelárskej práci koordinujeme partie stavbárov – okná, dvere, podlahy, maľovanie, stierkovanie, závesný systém. Prach, špina, kufríky s náradím, kancelária vysunutá v Klube. Nekonečné upratovanie. Výsledok ale stojí za to, náš 90 ročný funkcionalistický poklad získava dôstojnú tvár a po dokončení Šafárikovho námestia a mosta bude jednou z dominant tejto lokality.

Umelka žije – často sa ma pýtajú, či nám rozsiahle a vlečúce sa obmedzenia v dôsledku opravy Štúrovej ulice ubrali návštevníkov. Odpovedám „vybookovaným“ výstavným plánom na rok a pol dopredu a fotografiami z vernisáži a iných akcií, na ktorých jasne vidieť, že naši návštevníci sú nám verní za akýchkoľvek okolností.

Po dokončení stavebných úprav v okolí budovy verím, že vzrastie aj počet nevýstavných aktivít (tlačovky, konferencie, workshopy).

Umelka zaujíma – v poslednej dobe najmä mladých. Počas tohto roku sa jej venujú dve študentky vo svojich diplomových prácach – jedna mapuje výstavnú činnosť od roku 1926 až po súčasnosť, druhá sa venuje kultúrnemu životu a inštitúciám v rokoch 1939-45. Nedávno som stretla v Klube umelcov svojho diplomového vedúceho a už teraz vymýšľame ďalšiu tému týkajúcu sa budovy a jej histórie.

Umelka učí – z Veroniky Jelenčíkovej, ktorá u nás začala brigádovať doslova od podlahy ako upratovačka, sa postupom času stáva šikovná administratívna posila. Bohunka Hajnalová sa okrem kancelárskej práce stále častejšie objavuje na pozvánkach výstav ako kurátorka. Verím, že Pavol Král má ešte čas na plátno a farby, posledné roky ho totiž čoraz viac trávi riešením otázok kultúrnej politiky doma i v zahraničí. A ja som sa popri manažovaní naučila, ako sa vylieva nivelačka a inštalujú výstavy :)

Umelka baví – nás, ktorí tu pracujeme a verím, že aj vás, ktorí nám prejavujete svoju priazeň.

2 / b / Výstavná činnosť 2015

2 / b / 1 / Bienále FORMA 2015

Maroš Schmidt

Súťažnú prehliadku úžitkového umenia a dizajnu Bienále Forma som doposiaľ vnímal len ako divák. Nikdy som na Forme nevystavoval, ani sa na nej organizačne nepodieľal. Bol som návštevník z druhej strany barikády. Z tej našej barikády, ktorú niekto zlátal z nezmyselných sporov a ja som sa s tým musel zmieriť. Bienále však vždy dokázalo aspoň na niekoľko týždňov postaviť most, ktorý pozýval všetky strany zvláštneho sporu do výstavných miestností bratislavskej Galérie UMEĽKA.

Ponuku byť kurátorom výstavy Bienále FORMA 2015 som prijal s nadšením i obavami. Výskum dejín dizajnu na našom území, na ktorom v súčasnosti pracujem, totiž nepozná hranice ani barikády. Som v kontakte so všetkými dizajnérmi bez rozdielu a mojím cieľom je kvalitne zdokumentovať ich prácu. Táto činnosť mi otvorila dvere k tvorcom priemyselného dizajnu, úžitkového umenia a konceptuálneho dizajnu. Vnímam dizajnérov ako jednu veľkú rodinu výtvarníkov, v ktorej je každý jeden špecifickou osobnosťou. Ak máme tak veľa spoločného, mali by sme stavať na tom, čo nás spája. Potom hravo a bez obáv vyriešime aj to, čo nás rozdeľuje.

Dovolím si hneď na úvod nastoliť jeden problém, o ktorý som sa potkýnal pri každom oslovení výtvarníka mimo SVÚ, či by nechcel vystavovať na Bienále FORMA 2015. Vystavovať môže každý nečlen SVÚ, ak prejde sitom poroty, ale súťaž ť už nie. Kým pred dvomi rokmi bola súťaž pre všetkých, v tomto ročníku sa súťaž môžu zúčastniť iba členovia SVÚ. Mnohí oslovení dizajnéri sa aj kvôli tomu rozhodli nevystavovať. Sám som nevedel argumentovať inak ako skutočnosťou, že

• Dielo Barbory Tobolovej v pozadí a katalóg Bienále FORMA 2015, ktorý vznikol s finančným príspevkom Ministerstva kultúry SR.



organizátorom Formy je SVÚ, a tak má plné právo nastaviť súťažné podmienky i obmedzenia. Musím však konštatovať, že v tomto prípade má most trhliny na oboch stranách.

Bojkot zo strany urazených dizajnérov nemá zmysel, rovnako tak striktné vymedzenie súťažných podmienok zo strany SVÚ ukazuje nezájum o spoločnú súťaž. Forma by podľa mňa mala byť o súťaživosti a pre všetkých. Na druhej strane možnosť vystavovať a byť v katalógu je pre dizajnéra vždy atraktívna. Tak prečo bojkot? Naivne verím, že tvorba nie je iba o kolonkách v životopise.

Porota, ktorej som bol aj ja súčasťou, vybrala z 28 prihlásených autorov 20. Mimo SVÚ sa prihlásilo 5 autorov, ktorí majú štatút hosťa. Rozhodovanie bolo ťažké najmä pre absenciu kategórií, v ktorých by mohli byť udelené samostatné ocenenia, čo by si vyžadovalo oveľa väčšiu účasť a tým pádom otvorenie Formy pre všetkých výtvarníkov, aj nečlenov SVÚ. Je ťažké vybrať najlepšiu „formu“ ak sa rozhodujete medzi šperkom a bicyklom. Bienále FORMA dáva priestor všetkým druhom úžitkového umenia a dizajnu, pričom dáva možnosť udeliť niekoľko ocenení a hlavnú cenu Grand Prix. Porota sa rozhodla Grand Prix neudelieť. Fotografia, textil aj keramika boli bohato a kvalitne zastúpené, avšak grafický dizajn akoby neexistoval. Slovenská scéna



2 / b / 2 / Výstavy v Galérii UMEĽKA – rok 2015

Bohunka Hajnalová



- Maroš Schmidt, kurátor Bienále FORMA 2015 ↵↵
- Dielo ocenej autorky Zuzany Branišovej ←
- Dielo ocenej autorky Veroniky Selingerovej ↑
- Dielo Petry Šišťikovej, ktorá sa na Bienále FORMA 2015 zúčastnila ako hosť ↑↑

grafického dizajnu je pritom bohatá a má svetovú úroveň. Bienále FORMA je oproti iným súťažným prehliadkam užitočného umenia a dizajnu, ktoré na Slovensku prebiehajú, širšie nastavená a ponúka priamu konfrontáciu voľného prístupu k tvorbe produktu s priemyselným dizajnom. Naším cieľom nebolo určiť absolútneho víťaza, ale ukázať šírku kvalitnej užitočnej tvorby za posledné dva roky. Napriek všetkým úskaliam je podľa môjho názoru celkový výber pestrý a reprezentatívny.

Osobne vnímam každú výstavu a katalóg ako možnosť pre propagáciu doma i v zahraničí. Tu máme všetci veľké rezervy. Pri všetkých tých ťažkostiach a sporoch zabúdame na priestor mimo Slovenska. Nikto tam na nás nečaká s otvorenou náručou. Málo sa o nás vie a ešte menšie sú možnosti ako sa dozvedieť. A pritom práve dizajn je najlepšou reprezentáciou krajiny v zahraničí. Každý rozu-

mie tvaru i funkciu produktu, pretože bol vytvorený pre človeka. V športe každá krajina faní svojim. V dizajne celý svet faní dobrému tvaru a funkčnej inovácii bez zbytočnej a nebezpečnej xenofóbie. Opäť je na nás, ako sa budeme prezentovať za hranicami a akú pôdu dokážeme pre tento účel vytvoriť doma.

Bienále FORMA má dvere otvorené. Záleží len na nás, či cez ne vojdeme alebo ich pred sebou zabuchneme a povieme, že nefunguje zvonček. Záujem o dizajn je u širokej verejnosti obrovský. Nesklamme ju. Čím väčšia je podpora a kvalitná prezentácia dizajnu u nás, tým skôr sa dostaneme do formy. Aj vďaka Forme.

Bienále FORMA 2015 bolo zrealizované vďaka finančnému príspevku MK SR.



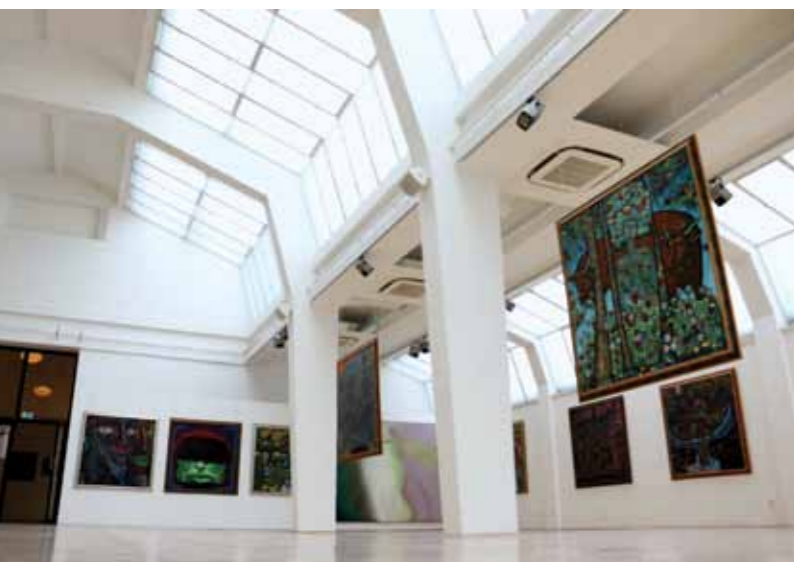
- 5. 1. – 25. 1. Veľká a Kamenná výstavná sála Michal Studený – Výber z tvorby ↑↑
- 26. 1. – 15. 2. Veľká a Kamenná výstavná sála Spoločnosť voľných výtvarných umelcov – XXIV. Salón 2015 ↑



- 16. 2. – 8. 3. Velká výstavná sála
Spolok C + S 2015: Helmut Bistika, František Turcsányi, Júlia Zelená, Ján Fekete, Katy Finta-Sweda ↗
- 16. 2. – 8. 3. Kamenná výstavná sála
Fenomén Gemer '13 ↖
- 9. 3. – 29. 3. Velká výstavná sála
Peter Horák – Nová maľba 2 (Obrazy AUSTRÁLIA – SLOVENSKO 1986 – 2014) ←
- 9. 3. – 29. 3. Kamenná výstavná sála
Juraj Proháčka – Návraty ↓

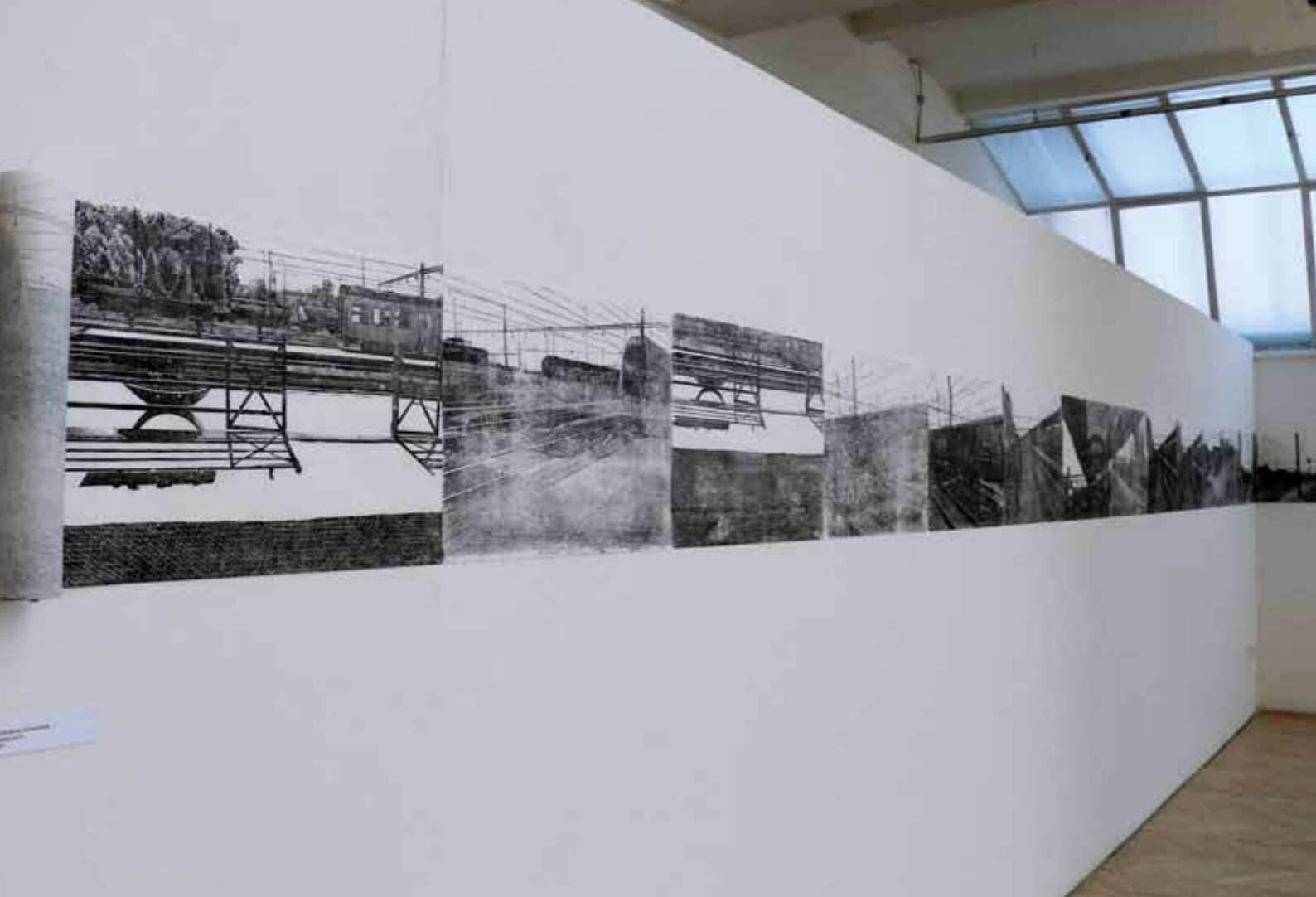


- 30. 3. – 19. 4. Velká výstavná sála
Alexander Toman – Tmavá krv smútku mi prúdi žilami ←



- 30. 3. – 12. 4. Kamenná výstavná sála
Spoločenstvo RODINA Tomislava Kolakoviča – Výstava súťažných návrhov na pamätník ↗
- 13. 4. – 3. 5. Kamenná výstavná sála
Jitka Bezúrová – Mošková, Pútnička v záhradách ←
- 20. 4. – 10. 5. Velká výstavná sála
Jozef Barinka – Socha + reliéf, medaila, kresba 1944 – 2015 ↓
- 4. 5. – 10. 5. Kamenná výstavná sála
Štefan Polakovič – Samostatná výstava





- 11. 5. – 31. 5. Veľká a Kamenná výstavná sála
Tri ceny – Kateřina M. Václavková ↯↯, Martin Král ↯,
 Patrik Kovačovský v.z. Dionýz Troskó ↯↯, Miroslav Štefánek ↯↯, Filip Bielek ↯
 Výstava *Tri ceny* bola zrealizovaná vďaka finančnému príspevku MK SR.



- 3. 8. – 23. 8. Veľká výstavná sála
Manuel Martínéz, Španielsko – *L'ombre colorée*
hudobný hosť Robo Opatovský



- 1. 6. – 21. 6.
Veľká a Kamenná
výstavná sála
17. medzinárodná výstava
textilnej miniatúry – *Pamäť
textilu* ↑
- 22. 6. – 2. 8.
Veľká a Kamenná
výstavná sála
Socha a Objekt XX. –
REDUCTIVE.NL,
4 Generácie geometricko-
abstraktného umenia
z Holandska ← ↓





• Socha a Objekt XX. – REDUCTIVE.NL,
4 Generácie geometrickoabstraktného
umenia z Holandska ↑ ← ←

- 3. 8. – 23. 8. Kamenná výstavná sála
Liliane Schaefer Minerbe, Francúzsko – *Mýty a príznaky* →
- 24. 8. – 13. 9. Veľká výstavná sála
Josef Gočár / Otakar Novotný – k 135. výročiu narodenia dvoch architektov – predsedov S.V.U. Mánes, Česká republika ↓
- 24. 8. – 13. 9. Kamenná výstavná sála,
20 rokov Cechu zlatníkov a klenotníkov Slovenska 1995 – 2015: Radovan Blaško, Ľubomír Děčí, Peter Forgáč, Daniel Chudý, Rudolf Molnár, Radoslav Nemeč, Andrej Ohrablo, Martin Potaš, František Tartott, Branislav Zelenák ↘



- 14. 9. – 4. 10. Veľká a Kamenná výstavná sála
DIALÓGY – Gabriela Gáspárová – Illéšová, Jozef Hobor, Martin Kellenberger, Bohuš Kubinský, Milan Lukáč, Vladimír Petřík, Eva Ploczeková, Ján Šilinger, Michal Šuda ↗↘
- 5. 10. – 1. 11. Veľká výstavná sála
Bienále FORMA 2015 ←
Tri Ceny SVÚ: Zuzana Branišová, Veronika Selingerová, Valéria Zacharová ↑



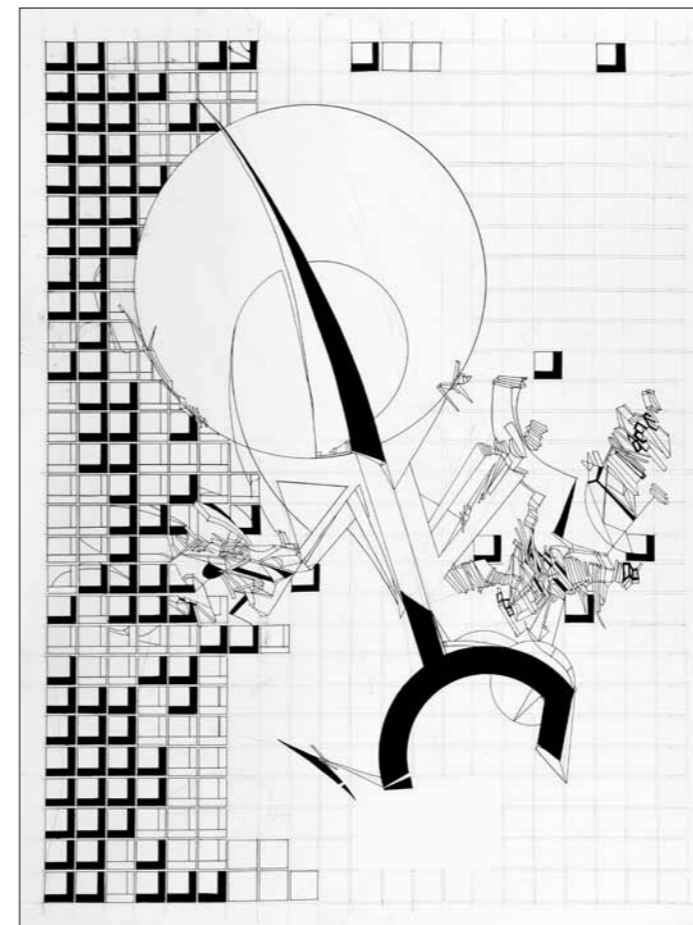
• Václav Macek (organizátor Mesiaca fotografie), Judita Csáderová, Monika Mikušová (kurátorka výstavy)



• Jozef Jankovič a Martin Kubina na otvorení výstavy Persona



- 2. 11. – 22. 11. Veľká a Kamenná výstavná sála Mesiac fotografie 2015, Judita Csáderová – Bez názvov ↕↕
- 5. 10. – 1. 11. Kamenná výstavná sála Explózia obrazu: Gordana Bakič, Tomislav Buntak, Danko Friščič, Lýdia Patafta ↕↔



- 23. 11. – 13. 12. Veľká a Kamenná výstavná sála Resculpture.sk, Asociácia sochárov – PERSONA: Róbert Czengel, Martin Kubina, Jozef Kurinec, Alžbeta Lišková, Eva Masaryková, Karin Patúcová Lunterová, Ivan Patúč, Ivana Sláviková, Jozef Suchoža, Martin Ščepka, Peter Šelc ↕↕
- 30. 12. 2015 – 9. 1. 2016 Veľká a Kamenná výstavná sála Lýdia Jergušová-Vydarená – ... vtedy, potom... teraz ↔

2 / c / Aktivity združení SVÚ

2 / c / 1 / Združenie TXT: Medzinárodná výstava Textilnej miniatúry

Silvia Fedorová
/Zrod, vývoj a účel podujatia/

1998 • Výstavy textilnej miniatúry sa konajú pravidelne každý rok už od roku 1998. Do života ich privolala snaha vytvoriť platformu pre spoločnú prezentáciu tvorby členov združenia TXT.

2002 • Postupne sa pridávali zahraniční kolegovia, ktorí sa o podujatí dozvedeli náhodou alebo ktorých sme pozvali na základe osobných kontaktov.

Na textilnej katedre VŠVU sa na začiatku každého semestra zadávali tzv. zahrievacie témy, kedy prakticky vznikali malé objekty. Spojili sme sa preto s kolegami, pedagógmi, aby vybrali na výstavu najlepšie práce svojich študentov. Študentské práce vniesli do zavedeného spektra nové, vtipné nápady a energiu. Výstava mala tak po celé desaťročie charakter otvoreného salónu, pričom každý ročník mal svoju tému.

Okrem prehliadky v Bratislave bola výstava skoro každý rok prenesená na iné miesto na Slovensku alebo v zahraničí.

2009 • Po desiatom ročníku sme sa rozhodli pre zmenu. Vypracovali sme podmienky účasti a nový štatút, podľa ktorého sa výstava stala medzinárodným výberovým podujatím.

Do poroty sme okrem domácich kolegov menovali pani Margu Persson, profesorku z Univerzity umenia a dizajnu v rakúskom Linzi. Pred dvomi rokmi sme prizvali aj pani Lindu Brassington z Anglicka, odborníčku na textilné techniky.

K výberu exponátov sme pripojili ich následné oceňovanie. Udelenie ocenenia oprávňuje autora predstaviť svoje práce



- Gudrun Bartenberger Geyer (AT), Roztrhané nárečie 3 ↗
- Naďa Matušková (SK), Tin Cans of Time ↗
- Olena Horhol (UA), Connection ↗↗
- Nina Nisonen (FIN), Einova pohovka →
- Erika Gregušová (SK), Spomienka →→
- Sumiko Tasaka (JP), Cyklus dejín →→→
- Ingrida Ivane (LV), Time Like a River is Flowing Through Us ↘

samostatnou prehliadkou v priebehu ďalšieho ročníka výstavy.

2011 • S narastajúcim počtom vystavujúcich sme museli zmeniť výstavné priestory. Zatiaľ čo prvých dvanásť ročníkov sa konalo v komornej Galérii X v historickom jadre starého mesta, v roku 2011 sme podujatie presunuli do reprezentatívnych výstavných priestorov budovy Slovenskej výtvarnej únie – Galérie UMEĽKA.

• V roku **2013** sme dostali ponuku od pani Hiroko Watanabe usporiadať sprievodnú výstavu päťdesiatich japonských miniatúr pod názvom Made in Japan. Táto výstava odštartovala organizovanie sprievodných výstav. V roku 2014 to bola výstava Golden Fund of Lithuania, ktorú kurátorsky pripravila pani Egle Ganda Bogdaniene.

2015 • Tento rok sa k téme Pamäť textilu prihlásilo 197 autorov, z toho 140 profesionálov a 57 študentov. Tento počet prihlásených je v doterajšej histórii najvyšší. Porota taktiež skonštatovala vysokú kvalitu prihlásených prác. Do užšieho výberu sa nakoniec dostalo 68 profesionálnych umelcov a 27 študentov z 26 krajín, pričom členovia TXT tvoria asi jednu štvrtinu vystavujúcich. V tomto roku sme okrem ocenených z minulého roku predstavili práce pani profesorky Jurate Petruskeviciene z Akadémie vo Vilniuse. 17. výstava textilnej miniatúry Pamäť textilu bola v Umelke inštalovaná od 3. – 21. júna 2015 a následne 1. – 26. júla 2015 reinštalovaná v Prahe v galérii Diamant.



• Peter Áč, finalista Bienále FORMA 2015



2 / c / 2 / Združenie slovenských profesionálnych fotografov

Valika Zacharová

Združenie slovenských profesionálnych fotografov (počet členov 81, predseda združenia Judita Csáderová) je najstarším a najväčším zoskupením profesionálnych tvorivých fotografov na Slovensku a je jedným zo združení SVÚ. Ako každý rok, tak aj v roku 2015 sa členovia združenia zúčastňovali aktivít SVÚ, ale aj aktivít iných inštitúcií, či už domácich alebo medzinárodných (Budapešť, Miláno, New York, atď.)

Z výstav usporiadaných SVÚ to bolo Bienále FORMA, ktorého sa zúčastnili Peter Áč, Vlado Bača, Pavel Blažo, Martin Kállay, Anton Sládek a Valéria Zacharová, ktorej bola tohto roku udelená Cena SVÚ.

Z aktivít SVÚ sme opätovne podporili akciu BLAF, kde Jena Šimková fotografovala záujemcov – návštevníkov Galérie UMEĽKA počas trvania akcie.

Ďalšími aktivitami usporiadanými inými inštitúciami boli Mesiac fotografie a výstava k výročiu ŠÚV Josefa Vydru, ktoré svojou účasťou podporili viacerí naši členovia. V rámci Mesiacu fotografie mala tento rok retrospektívnu výstavu Judita Csáderová, na výstave ŠÚV Josefa Vydru boli vystavené práce napr. Judity Csáderovej, Jany Hojstričovej, Martina Kállaya, Ľuby Lauffovej, Zuzany Mináčovej, Jána Strieša.

Zo samostatných výstav a aktivít môžeme spomenúť autorov V. Baču, B. Bagiho, R. Bera, D. Brogyányiho, T. Fialu, M. Kállaya, J. Krížika, A. Sládka, D. Slivku, M. Vanča a z publikácií našich

členov napríklad: R. Bera, P. Breiera, A. Sládka, D. Zachara. Do série dokumentov „Hrady a zámky v hľadáčku“ svojimi fotografickými prácami prispeli naši členovia P. Breier, D. Brogyányi, J. Hojstričová, J. Šimková, A. Sládek. Radi by sme vyzdvihli príspevok F. Tomíka k výstave E. Kozicsa a jeho účasť na viacerých výstavách na Slovensku, ako aj jeho publikačnú činnosť a účasť v porotách.

Členovia ZSPF sú aktívne činní v rôznych komisiách, radách a výboroch pre podporu umenia a fotografie, napr. LITA, MKSR. Predsedníčke ZSPF, J. Csáderovej bol za rok 2015 udelený titul „Osobnosť roka“, ktorý udeľuje každoročne Európsky dom fotografie.

Tiež je treba spomenúť našu účasť na Valnom zhromaždení Federácie európskych profesionálnych fotografov (FEP) na jar 2015 v talianskom Terste. Pre FEP sme sa vyjadrovali k aktuálnemu autorskému zákonu na Slovensku a referovali o našich možnostiach, skutočnostiach a predstave v súvislosti s riešením otázky fotografovania na verejnosti. Na základe úspešnosti spoločnej výstavy ZSPF v roku 2014 pripravujeme ďalšiu spoločnú fotografickú výstavu.



- Valéria Zacharová – autorka ocenená na Bienále FORMA 2015, fotografie pre knihu Infinity Štěpán Pala ↕↕
- Judita Csáderová – Bez názvov, autorská výstava v rámci podujatia Mesiac fotografie ↕
- Anton Sládek, fotografie pre knihu Medzičas (Miznúce miesta Bratislavy) ↔
- Martin Kállay, Vlado Bača – finalisti Bienále FORMA 2015 ←

2 / d / Akcie a podujatia

Andy Kozárová, Bohunka Hajnalová

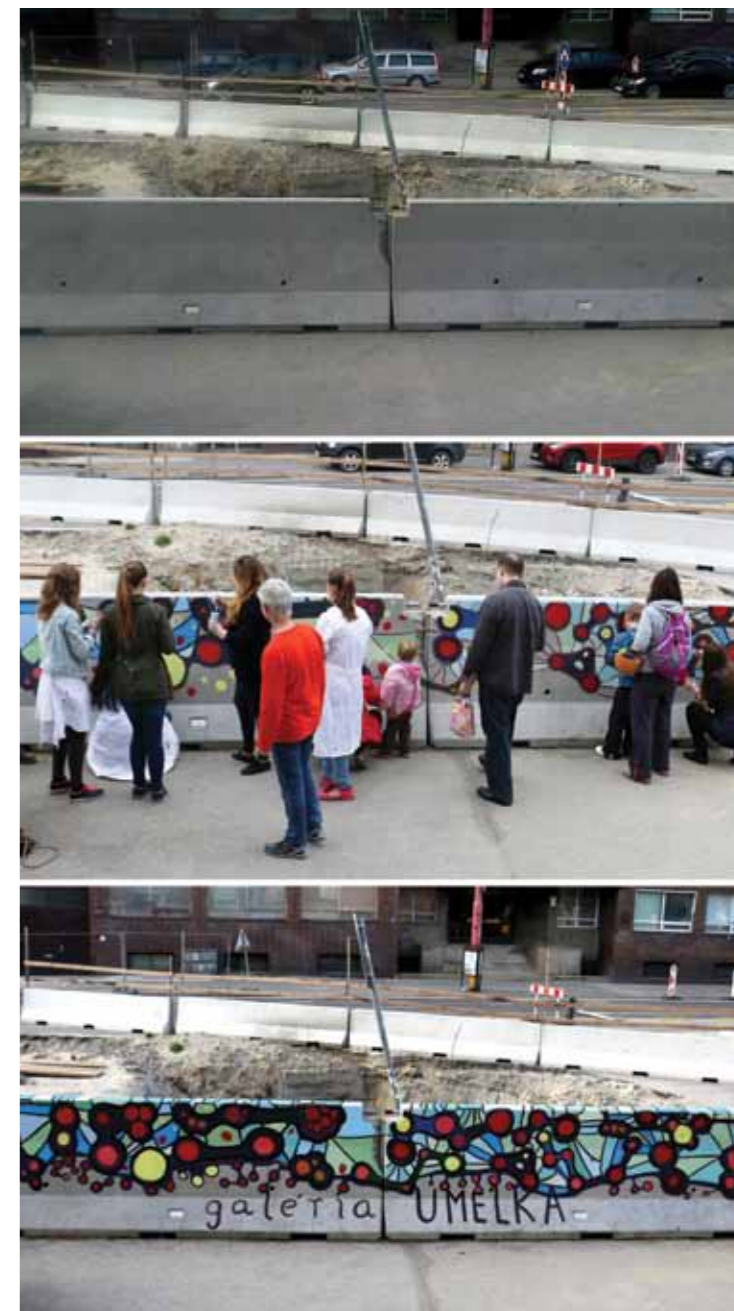
IV. Svetový deň umenia / World Art Day 2015 (sobota 11. apríl 2015)

Tohto roku sme program už štvrtého Svetového dňa umenia koncentrovali na jeden zážitkový deň v Galérii UMEĽKA, počas ktorého si návštevníci mohli vlastnoručne vyskúšať rozmanité výtvarné techniky pod vedením doktorandov, pedagógov a profesionálnych výtvarníkov. Akcie sa zúčastnilo približne 600 návštevníkov.

Akčná maľba pod vedením výtvarníčky Denisy Bogdalíkovej: počas troch hodín mohol každý okoloidúci priložiť ruku k novovznikajúcemu maliarskemu dielu rozmerov cca 140 x 700 cm. Podkladom preň boli betónové zábrany, ktoré už niekoľko mesiacov vymedzovali stavenisko na Šafárikovom námestí. Cca 100 ľudí od najmenších detí až po seniorov si vyskúšalo maľbu akrylovými farbami podľa pravidiel, ktoré určila profesionálna výtvarníčka: najprv sa maľovali jednoduché tvary, neskôr spoje a napokon výplňové plochy. Vďaka jej koordinácii mala laická verejnosť možnosť nahliadnuť do procesu vzniku maľby od prípravnej fázy – výberu štetcov a miešania farieb, cez rozvrhnutie plochy a úpravy kompozície až po samotné skupinové maľovanie. Výsledkom tejto akcie bolo najmä skrášlenie okolia galérie a upriamenie pozornosti bežného okoloidúceho na verejný priestor, okrem skultivovania zábran betónových sa však podarilo prelomiť aj zábrany ľudské – mnohí návštevníci galérie si vďaka akčnej maľbe vyskúšali tvorbu, na akú dovtedy nemali čas, chuť alebo odvahu.

Workshop Mini RAKU: vo foyer galérie si mohli návštevníci vytvoriť vlastnú keramiku pod vedením organizátorov sympózia Fenomén Gemer, ktorí predviedli, ako si svoje keramické diela vymodelovať, vysušiť, naglazovať a vypáliť. *Workshop Monotypia:* vo foyer galérie sa predstavili aj študenti a doktorandi z Katedry výtvarnej výchovy FF UK, s ktorými si návštevníci mohli vyskúšať tvorbu originálnej grafiky.

Workshop dizajnérov – Dizajnérska kresba: Veľká sála galérie patrila obľúbenému formátu – dizajnérskeho workshopu, kde tentokrát doktorand z Ústavu dizajnu FA STU Martin Baláž pomáhal záujemcom nakresliť vlastné umelecké nápady a predstavy.





Galerijné noci

NOC MÚZEÍ A GALÉRIÍ

Celoeurópske podujatie venované muzeálnym a galerijným inštitúciám sa konalo už po jedenásty raz a tak ako po iné roky, ani tento krát sme neváhali s kladnou odpoveďou na výzvu k účasti. Počas kultúrneho „nočného pochodu“ mestom 16. mája mohli návštevníci navštíviť Umelku až do polnoci a pripojiť sa k žonglérskemu workshopu so skupinou prezentujúcou súčasný cirkus – CirKus-Kus alebo sa zúčastniť na komentovanej prehliadke k aktuálnej výstave ako aj k histórii budovy Umeleckej besedy.

BIELA NOC

Medzinárodný projekt Biela noc vznikol v Paríži v roku 2002 a v roku 2015 sa konečne dostal aj do Bratislavy. V zahraničí veľmi obľúbenú akciu hostili mestá ako Amsterdam, Brighton, Brusel, Bukurešť, Gaza, Chicago, Jeruzalem, Los Angeles, Madrid, Miami, Montreal, Neapol, New York, Petrohrad, Riga, Rím, Santa Monica, Tel Aviv i slovenské Košice, v ktorých festival prebieha už šesť rokov. Cieľom projektu je dostať vizuálne umenie do mestských exteriérov, pritiahnúť pozornosť návštevníkov, aby vyšli do ulíc plných svetelných, zvukových, obrazových, digitálnych a rôznych intermediálnych inštalácií a počas jednej noci nechať tak mestá ožiť umením. Inštalácie na námestiach, fasádach budov, v parkoch, alebo na rôznych netypických miestach, ako sú cintoríny, vodné plochy alebo špeciálne in situ performance a akcie jednotlivých galérií sú pre ľudí

Konzultácie pre záujemcov o štúdium výtvarného zamerania poskytovali počas celého dňa pedagógovia z VŠVU a FA STU. Tento obľúbený programový formát umožňuje všetkým, ktorí majú ambície študovať výtvarné umenie, priniesť svoje diela na konzultáciu, požiadať o usmernenie, prípadne neformálne diskutovať so svojimi (možno) budúcimi pedagógmi. Podrobnú prezentáciu svojich aktivít, ukážky prác a improvizovaný fotoateliér si pripravili členovia *fotokrúžku Ateliér fantázie*.

Aktuálnou výstavou previedla návštevníkov počas komentovanej prehliadky kurátorka Bohunka Hajnalová a diskusiu na tému Štatút umelca otvoril úvodnou prednáškou o aktuálnom stave prípravy Štatútu umelca na Slovensku predseda SVÚ Pavol Kráľ.



atraktívne a festival navštívia i takí ľudia, ktorí bežne do galérii nechodia. Nálada Bielej noci vie ľudí pohltiť, dôkazom toho je tohtoročná bratislavská Biela noc, počas ktorej ľudia upchali ulice a cesty mesta, napriek tomu, že počasie bolo upršané.

V rámci podujatia Biela noc 2015 sa v Galérii UMEĽKA podarilo usporiadať nočnú výstavu s názvom *SMETISKO – SÚLAD*. Pred vstupom do galérie bol nainštalovaný objekt Martina Dzureka. Objekt bol umiestnený tak, aby ním návštevníci galérie mohli prechádzať a vstúpili tak do budovy neobvyklým portálom zloženým z dvoch segmentov tváří – ženskej a mužskej spojených rovným prekladom. Dielo bolo umocnené nasvetením a jeho inštalácia prilákala do Galérie UMEĽKA 6 000 až 8 000 návštevníkov. Festival Biela

noc ponúkal od 19:00 hod do 02:00 hodiny ránej naozaj pestrý program. V meste bolo sprístupnených 51 stanovišť, ktoré boli špeciálne pre danú noc nainštalované. Medzi nimi sa pohybovali návštevníci, ktorých bolo podľa organizátorov a médií 100 000. Po vstupe do foyer Galérie UMEĽKA návštevníci vzhľadli fotografie Andreja Balca, ktorý zdokumentoval celý priebeh akcie, jej aktérov a atmosféru. Boli nainštalované tak, aby okolo nich a popri nich mohli ľudia prechádzať, nazerať ich zblízka a vnímať ich kinetickú inštaláciu. V Malej výstavnej sieni – Kameňáku bol premietaný umelecký dokument z pôvodnej performance, ktorého autorom je Jakub Šteinecker. Zo stropu visel zvitok s textom Petra Pavlaca, ktorý sa stal libretom výstavy. Nebudem vôbec preháňať a prikrášľovať situáciu ak poviem, že to bola socha Martina Dzureka, ktorá návštevníkov prilákala, aby vošli do galérie a pozreli si aj video, ktoré pre veľký úspech bežalo v slučke nepretržite od 21:00 hod do polnoci. V Galérii UMEĽKA v tom čase prebiehala výstava úžitkového umenia Bienále FORMA 2015 a v nadväznosti na festival BLAF ostala v galérii prítomná inštalácia slovenskej sochárky Ivety Tomanovej. Skupinka „selfie figúrok“ bola umiestnená vo Veľkej sále a návštevníkov zaujala do takej miery, že snáď nikto neodišiel bez toho, aby si so soškou sám selfie neurobil.



O projekte SMETISKO – SÚLAD

SMETISKO – SÚLAD je dlhodobý projekt slovenského sochára Martina Dzureka. Pôvodná performance, ktorá sa odohrala dňa 22. apríla 2015 bola 10. októbra 2015 prezentovaná v galerijných výstavných priestoroch s cieľom ukázať návštevníkom niečo, čo sa už nedá zopakovať. Z pôvodnej akcie zostal záznam v podobe fotografií a videa.

Originálna performance sa konala na skládke v obci Dubová. Symbolicky práve na Deň zeme sa Martin Dzurek a jeho 17 priatelia obliekli do ochranných kombinéz a vyniesli na vrchol kopca skládky objekt vytvorený Martinom. Bola to kontemplatívna procesia s dvoma zastaveniami. Prvé zastavenie bolo pod kopcom na hromade smetí, kde Martinov objekt vztýčili prvýkrát. Pritom bol prečítaný text Petra Pavlaca. Druhýkrát prítomní vztýčili sochu na vrchole kopca skládky. Vznikla brána, ktorou postupne všetci 18 zúčastnení prešli. V jedinečnej atmosfére, v sile slov, v intenzívnom prežití, v konkrétnom čase na konkrétnom mieste sa odohrala akcia, ktorá sa síce môže zopakovať niekde inde, no už nikdy to nebude to isté stretnutie s tými istými pocitmi, o ktorých by vedeli hovoriť len zúčastnení. Nám ostáva videozáznam a fotografie, ktoré zaznamenali to, čo sa na skládke odohralo. Okrem témy súladu medzi ženou

a mužom, medzi ľuďmi navzájom, medzi človekom a prírodou je ideou projektu aj súlad, spojenie medzi jednotlivými druhmi umenia – gesamtkunstwerk. V jednom projekte sa tak spojili rôzne oblasti vizuálneho umenia – socha, fotografie, video, voľná báseň, ktoré spolu vytvorili inštaláciu so skrytou otázkou: „Má vôbec umenie moc poukázať na celospoločenské problémy?“.

Libreto výstavy SÚLAD

Žijeme. Zdá sa. Žijeme tu. Zdá sa. Žijeme v súlade. Ale s čím vlastne?

Tak radi vytvárame dojem, že niečo rešpektujeme. Zoberme si obraz archetypu: Muž – oproti nemu – Žena. Súlad. Život. Prepojenie. Stačí na ich hlavy čosi položiť a z dvoch svetov sa stáva jeden, dokonca Svet – Brána. Iný archetyp, ktorý nám pomôže prejsť zo života v Súlade do života v Realite.

Znamená to snáď, že Súlad je len Ideál?

Bohužiaľ. Presne to TO znamená. Ideál, Utópia. Tak podstatné obrazy pre pocit, že odniekiaľ niekam smerujeme. Že naša civilizácia sa vyvíja. Že život, ktorý žijeme, zdá sa, že život, ktorý žijeme TU, zdá sa, by sme mohli žiť v SÚLADE.

Raz! V budúcnosti. Zdá sa.

Ale v súlade s čím vlastne? S Prírodou? Aké banálne zrazu!

Stáť na Smetisku, na vrchole výlučkov vlastnej nadprodukcie a hovoriť o súlade s Prírodou.

Koniec koncov, to, na čom stojíme sú skôr Slzy našej Pýchy.

Či skôr – Slzy, ktoré naša planéta roní pre našu Pýchu.

Hovorme preto radšej o súlade s Vesmírom. Napokon...

Vesmír nedorozumí žiadne slzy.

Ja... ale možno viem, čo by mohlo dojať Vesmír.

Čo ak by sa človek rozhodol vzoprieť sa Entropii? Čo ak by vytvoril most medzi Mužom a Ženou, ktorý sa stane len Tvorbou a nie Deštrukciou, rozkladom, neusporiadanosťou?

Je to tiež Ideál? Je to tiež Utópia?

Ale veď to sa už deje! Tisícročia.

Pozrite sa do očí Vašich detí.

Žijeme. Zdá sa. Žijeme tu. Zdá sa. Žijeme v súlade.

Ale s čím vlastne?

ŽIME v súlade s vlastnými deťmi a skúsme nájsť kľúč, ako im vysvetliť, že sme tieto životy dostali ako dar, s ktorým sa musíme naučiť narábať. Premieňať Slzy našej Pýchy, ktoré sa nám hromadia pod nohami na Slzy dojatia našej Pokory pred Vesmírom a jeho chladnou dokonalosťou, jeho neúprosnou cestou k Entropii, ktorej vždy a znova, už státisíce rokov



dostávame možnosť sa vzoprieť tým, že otvárame brány spojenia Muža a Ženy.

Vesmír, Zem, Príroda, a na konci Dieťa. Človek? Nie, Dieťa! Je viac ako Človek, presahuje nás vo svojej Slobode a Nezávislosti a snahe Žiť. Nie, nezdá sa nám to. Žiť tu! Ani to sa nám len nezdá. Žiť tu a v súlade s nami!

Dieťa, ktoré sa snaží Žiť v súlade s Človekom, Prírodou, Zemou, Vesmírom...

Pyramída našej Pýchy, ktorá dostáva šancu stať sa Lúkou našej Pokory.

Tak teda Žime!

prof. Peter Pavlac

Noc divadiel

Slovenská výtvarná únia sa tento rok po prvýkrát zapojila do celobratislavského projektu Noc divadiel a svojim návštevníkom počas soboty 21. novembra 2015 ponúkla počas predĺžených otváracích hodín program pripravený v spolupráci s divadlom Atrapa.

14:00 Rozprávka o Jasietke v podaní súboru Dadabaja

19:00 Oficiálne otvorenie Noci divadiel

19:30 Premiéra hudobno – pohybového performance Ona (*Kto je ona? Odkiaľ prichádza? Spoznajte najukrytejšie tajomstvo každého z nás.*)

Hudobno-pohybové performance Ona je návratom k začiatkom divadla Atrapa, ktoré v roku 2009 uviedlo

predstavenie *This Is Who I Chose To Be. Zároveň je úvodom do projektu Schizofrénia, na ktorom v súčasnosti súbor pracuje.*)

Počas celého dňa bola vo foyer inštalovaná výstava venovaná pôsobeniu divadla Atrapa.

BLAF – Bratislava Art Festival

Slovenská výtvarná únia a Galéria UMEĽKA sa už po šiesty rok aktívne zúčastnili celobratislavského podujatia BLAF, ktoré od roku 2010 každú jeseň spája počas jedného týždňa niekoľko desiatok bratislavských galérií do multižánrového interaktívneho projektu zameraného na širokú verejnosť, v snahe prilákať divákov do inštitúcií prezentujúcich vizuálne umenie.

BLAF sa za tie roky stal pre nás a našich návštevníkov obľúbenou jesennou aktivitou. Už na jar po Noci múzeí a galérií sa ľudia pýtajú, či bude aj BLAF a čo počas neho chystáme. Držíme sa osvedčených formátov ako je fotografovanie návštevníkov profesionálnou fotografkou a poradenstvo pre záujemcov o výtvarné štúdiá, plus každý rok vymýšľame niečo navyše v súvislosti s aktuálnou témou. Tohtoročný BLAF sa konal 8. – 11. októbra a nadväzujúc na jeho podtitul „symbolický kapitál“ pripravila Slovenská výtvarná únia v Galérii UMEĽKA pre svojich návštevníkov bohatý program v prostredí aktuálnych výstav: Bienále FORMA a Explózia obrazu – súčasná chorvátska maľba. Skladal sa z nasledovných programových blokov:



Umelka „vstúpila“ do BLAFu už vo štvrtok 8. 10. 2015 o 18:00 vernisážou súťažnej prehliadky úžitkového umenia Bienále FORMA 2015. Zážitkový program pre návštevníkov prebiehal v piatok 9. 10. nasledovne:

Workshop Mini RAKU: Organizátori sympózia Fenomén Gemer 2015 (Rudolf Malacký, Veronika Selingerová a Michal Kušík) prezentovali aktuálny ročník sympózia a pomohli návštevníkom vymodelovať, vysušiť, naglazovať a vypáliť vlastné keramické dielo technikou Raku.

Fotoateliér: Profesionálna fotografka Jena Šimková v improvizovanom fotoateliéri fotografovala návštevníkov galérie a odpovedala na otázky týkajúce sa módnjej, reklamnej a portrétnjej fotografie. Portréty s veľkým trojrozmerným logom BLAF, ktoré sme pre túto príležitosť zrealizovali, následne rozosiela návštevníkom.

Prezentácia SELFIE & festival SELF v Benátkach (Iveta Tomanová a Dušan Pacúch): Prezentácia SELFIE predstavila tvorbu slovenskej výtvarníčky Ivety Tomanovej a medzinárodný festival SELF, ktorý prebiehal v Benátkach od mája do novembra tohto roku. Iveta Tomanová sa na benátskom festivale zúčastnila, jej diela boli vystavené v Palazzo Ca' Zanardi & Venice Art House a v rámci BLAFu divákovi priblížila samotný festival, jeho atmosféru a myšlienku. Pri tejto príležitosti bola v Galérii UMEĽKA nainštalovaná aj kolekcia sôch autorky, ktoré okrem témy selfie, sebareprezentácie a identity tematizujú aj módu, nákupné maniactvo i osobné a súkromné tézy, akými sú anorexia a Alzheimerova choroba.

Vizualizácia sebareprezentácie: Branislav Jelenčík a Jana Požgayová z Ústavu dizajnu pripravili prednášku na tému sebavedomie, sebareflexia a sebareprezentácia vo vizuálnom umení. Nasledovala veľmi živá diskusia, do ktorej sa zapojil nielen predseda Slovenskej výtvarnej únie, ale veľmi spontánne aj mnohí návštevníci.

Divadelný večer v galérii / Spolupráca s divadlom Malá scéna STU: Divadelný večer priniesol do priestorov Kamennej sály divadelnú hru „Prečo sa dieťa varí v kaši“ /Dramaturgia: Katarína Aulitsová, Klára Jediná, réžia: Katarína Aulitsová (pedagóg VŠMU, scéna a kostýmy: Markéta Plachá, Dorota Sykorjaková, účinkuje: Klára Jediná (absolventka VŠMU)). „V živote vnímavého dievčaťa s bohatou fantáziou visí na vlásku všeličo, no najmä vzťahy v rodine cirkusových artistov. Hrdinkou je dospelá žena, ktorá nezabudla nič zo svojich detských strachov, fantázií a predstáv. Prečo sa dieťa varí v kaši nie je otázka, ale odpoveď.“

Festival BLAF v Umelke vyvrcholil v sobotu 10. 10. vo večerných a nočných hodinách, kedy sa v rámci podujatia





Biela noc konalo performance Martina Dzureka s názvom Smetisko – Súlad. Monumentálne súsošie pred vstupom do galérie, fotografie so záznamom akcie a videoprojekcia boli inštalované a sprístupnené pre verejnosť až do 0:30 po polnoci a prilákali tisíce návštevníkov.

No Show Museum

Dňa 29. septembra 2015 zaparkovala pred Galériou UMEĽKA čierna poštová dodávka s nápisom *NO SHOW MUSEUM*. Medzinárodný projekt švajčiarskeho výtvarníka a kurátora Andreea Heussera predstavil slovenskému divákovi prvé konceptuálne múzeum ničoho. Vo vozidle i Galérii UMEĽKA bola nainštalovaná výstava ničoho, výstava 24 konceptuálnych prístupov a nehmotných myšlienok, ktoré boli obsahom, a na ktorých sa zakladali jednotlivé výtvarné diela. Súčasťou projektu No Show Museum bola kurátorova prednáška o umení ničoho, ktorá sa uskutočnila o 19:00 hod vo Veľkej sále Galérie UMEĽKA.



Andreas Heusser so svojím projektom absolvoval trojmesačnú cestu po Európe. Po návšteve Bratislavy pokračoval ďalej do Budapešti, Záhrebu a Ľublany a svoju púť zavŕšil na 56. Benátskom Bienále.

Dôležitou súčasťou No Show Museum je webová stránka, na ktorej je zozbieraných viac ako 120 príkladov umenia ničoho významných umelcov 20. a 21. storočia. Vo virtuálnej prehliadke múzea môže divák navštíviť jednotlivé podlažia, rozdelené podľa tém a prístupov autorov, ktorí pracovali s myšlienkou nehmotného umenia. Jednotlivé diela sú kvalitne zdokumentované, prezentované fotografiami a textami popisujúcimi a vysvetľujúcimi konceptuálne diela. Diela nehmotného konceptuálneho umenia sú nezopakovateľné v inom čase a na inom mieste, preto je jedinou možnosťou ako ich predstaviť kvalitná dokumentácia, ktorú webová stránka ponúka.

Projekt zaujal aj zahraničnú študentku Carlu Castiajo a Katarínu Šipošovú, ktoré aktuálne študujú na Vysokej škole výtvarných umení pod vedením prof. Karola Weisslechnera:

NO SHOW MUSEUM

In September 2015 Andreas Heusser presented to Slovak audience his research project exploring the works of various artists that have been dealing with the notion of void. The outcome of Heusser's project was a virtual gallery, that can be found on the internet under the following link: <http://www.noshowmuseum.com/en/>. On the website the viewer has constant access to a very extensive research concerning works of „nothing“. By exploring the virtual museum, the concept of „nothing“ can be explored as a very ambiguous approach. The artist/curator also presented the idea behind his virtual museum by exhibiting some notions of the concept in a travelling exhibition inside a white van parked in front of the Umelka Gallery, as part of his European tour. The exhibition followed a lecture, where Heusser expressed his interest in the subject, because „nothing“ in arts can mean a lot and express different meanings and concepts of the

authors. The project is, as the artist/curator claimed, work in progress, because he is still finding inspirational subject that can be further researched. The „No Show Museum“ brought a visual relieve to the conventional gallery display, where the exhibition space doesn't need to be filled with art objects in order to mediate meanings.

Carla Castiajo, Portugal, **Katarína Šipošová**, Slovakia Academy of Fine Arts and Design in Bratislava, Department of Applied Art, Studio S+M+L_XL – Metal and Jewel

Módna prehliadka

Začiatkom roku si módna značka Donna Rosi vybrala pre predstavenie svojej kolekcie na jar/leto 2015 priestory Veľkej sály a Umelka sa tak na jeden večer stala centrom farieb, vôní a krásy.

V prípade záujmu o prenájom galerijných priestorov na nevýstavné aktivity kontaktujte prosím administratívu SVÚ.



3 / a / Výstavná činnosť v zahraničí: Chorvátsko, Záhreb / Slovensko, Bratislava

Bohunka Hajnalová

Explózia obrazu, 5. október – 1. november 2015,
Galéria UMEJKA, Bratislava (SK)

Vystavujúci autori: **Gordana Bakić, Tomislav Buntak,
Danko Friščić, Lydia Patafta**

SONDA, 23. november – 7. december 2015,
Galerija Matice hrvatske, Zagreb (HR)

Vystavujúci autori: **Zuzana Branišová, Dávid Čársky,
Květoslava Fulierová, Zuzana Graus Rudavská,
Roman Hrčka, Patrik Kovačovský, Martin Král,
Róbert Makar, Kateřina M. Václavková, Peter Roller,
Ivana Sláviková, Jozef Srna, Róbert Szittay, Eva Tkáčiková**

Výstava bola zrealizovaná s finančným príspevkom MK SR

SONDA a *Explózia obrazu* sú názvy dvoch výstav. Na prvý pohľad sú možno úplne rozdielne, v ich podstate je ale veľa spoločného. Na jednej strane je výstava súčasnej chorvátskej maľby na Slovensku v Galérii UMEJKA v Bratislave, v galérii, ktorú spravuje Slovenská výtvarná únia. Na druhej strane výstava slovenského výtvarného umenia v Záhrebe v Galeriji Matice hrvatske. Obe kolektívne výstavy v rozdielnych kurátorských koncepciách, ale v príjemnej spolupráci. Spomínané výstavy sa mohli uskutočniť vďaka recipročným programom, ktoré Slovenská výtvarná únia (SVÚ) podporuje a snaží sa udržiavať pri živote (aj vďaka MKSR). Po výmenných výstavách v Čechách, Litve a Lotyšsku bola ďalšou na programe výstava v Chorvátsku.

Pri koncipovaní „našej“ výstavnej časti som uvažovala o tom, čo najlepšie priniesť do Záhrebu zo slovenského výtvarného umenia s návaznosťou na aktivity SVÚ. Jasným favoritom bolo Bienále voľného výtvarného umenia. Ako spolukurátorka Bienále 2014 som spoznala výtvarníkov a ich práce osobne, zistila som, pre koho je prehliadka atraktívna, kto sa zúčastňuje pravidelne, kto a kedy vyhral, kto bol ocenený a ako je náročné „dať dokopy“ inštaláciu kolektívnej výberovej výstavy a z tohto dôvodu som koncepciu *SONDY* založila na umeleckej tvorbe výtvarníkov, ktorí majú na projekt Bienále väzbu. Vo svojom kurátorskom výbere som sa snažila zohľadniť viaceré fakty – postavenie výtvarníka v rámci Bienále (ocenený / finalista), štatistiku (kto sa kedy a ako často Bienále zúčastnil), rôznorodosť umeleckých prejavov, formálnu rozmanitosť diel, generačnú rozdielnosť a vo výbere diel som sa zamerala na aktuálnu tvorbu

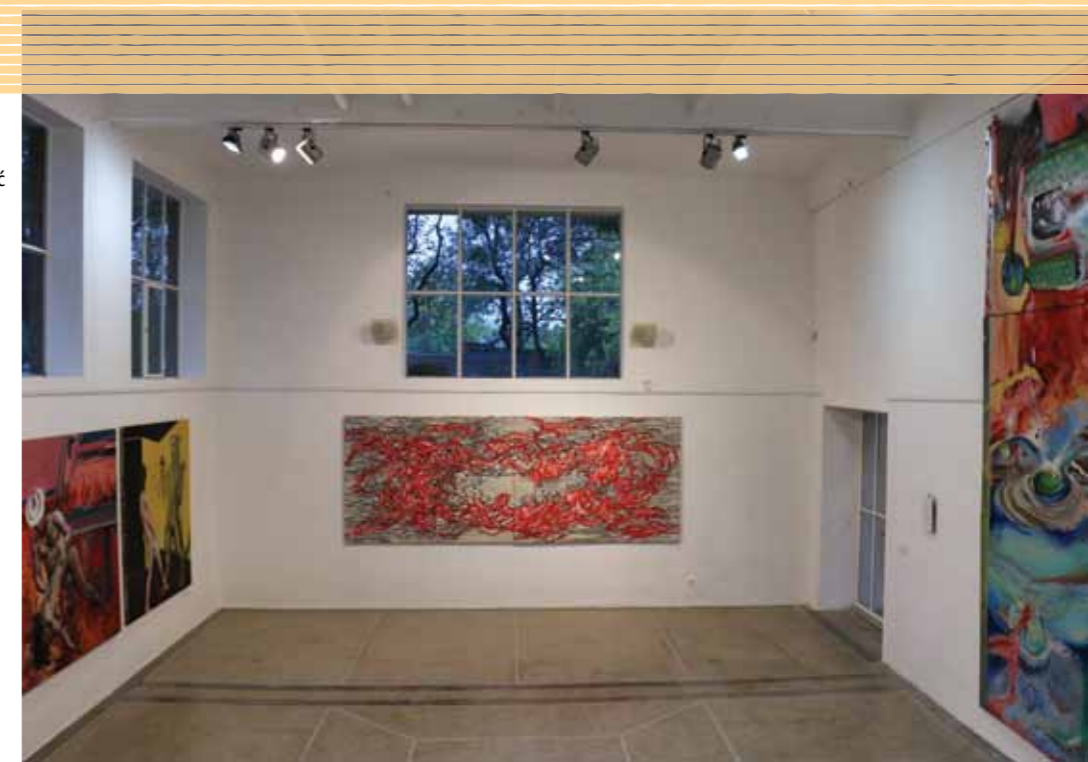
ocenených a finalistov. Preto vznikol aj názov *SONDA*. Výstava bola kolektívna a v takom prípade sa autori museli z kapacitných dôvodov obmedziť zväčša na jedno, maximálne dve diela, ktoré boli vystavené. Kolektívne výstavy preto môžeme vnímať ako malú sondu do ich diela, v prípade našej výstavy to bola aj sonda do ich aktuálnej tvorby. Síce drobná, ale o to výpovednejšia a prezentujúca diela z rokov 2014 – 2015.

Bienále voľného výtvarného umenia je výstavná aktivita SVÚ, ktorá pravidelne prebieha od roku 2006. Súťažná prehliadka sa koná každé dva roky. Spomedzi finalistov odborná porota vo finále vyberie výtvarníkov, ktorým udelí spravidla jednu hlavnú cenu Grand Prix a dve rovnocenné Ceny Slovenskej výtvarnej únie. *SONDA* chcela prezentovať jednak výber ocenených autorov, možno trochu symbolicky prvého Bienále z roku 2006 (Roman Hrčka, Jozef Srna, Peter Roller) a nateraz posledného piateho ročníka Bienále z roku 2014 (Kateřina M. Václavková, Patrik Kovačovský, Martin Král). Výstava chcela zámerne prezentovať aj tvorbu autorov / finalistov, ktorí sa prehliadok pravidelne zúčastňujú, Bienále podporujú a vidia v ňom zmysel (Květoslava Fulierová, Róbert Makar, Zuzana Graus Rudavská, Eva Tkáčiková). Cieľom výstavy v Záhrebe bola aj variabilita. Výstava chcela divákovi predstaviť viaceré umelecké kategórie ako sú v maľbe geometrický monochromatický výtvarný prístup Dávida Čárskeho v kontraste s expresívnym figurativizmom Jozefa Srnu, či špecifickým portrétnym realizmom Martina Krála. V soche subtilná kryštálická tvorba Zuzany Graus Rudavskej, existenciálny prístup Romana Hrčku, znakovitý

prejav v maľbe Petra Rollera alebo expresívne stvárnenie figúr sochárom Róbertom Szittayom. V grafike rozličný prístup manželov Makarovcov – Kateřina M. Václavková a jej mementá v podobe symbolických grafických kytíc a Róbert Makar a jeho priestorové grafické objekty, v ktorých sa pohráva s citátmi, sloganmi a ich významovosťou. Fotografie a grafiky Květoslava Fulierovej sú tematicky zamerané na hudbu, kozmos a každodenný život, zatiaľ čo fotografie na hliníkových platniach od Ivany Slávikovej reagujú na spoločensko-bytostnú problematiku konkrétneho maďarského (a v konečnom dôsledku aj slovenského či chorvátskeho) regiónu, ktorý zasiahlo sťahovanie sa ľudí za prácou. Pole video artu je zastúpené tvorbou Zuzany Branišovej, konceptuálne umenie sochami – objektmi Patrika Kovačovského, s humorom a nadsázkou pracuje v rôznych médiách a kombinovaných technikách výtvarníčka Eva Tkáčiková.

Kurátorské texty veľakrát opomínajú organizačné pozadie výstav. Rada by som preto na tomto mieste poďakovala osobám, bez ktorých by sa obe výstavy naozaj nedali zrealizovať, či už z praktických, organizačných alebo z ľudských dôvodov. Z chorvátskej strany patrí obrovská vďaka Lydii Patafte, ktorá stojí za nápadom priniesť chorvátske umenie do Umelky. Lydia celému slovenskému tímu zabezpečila ubytovanie na veľvyslanectve SR v Záhrebe, kde sa o nás parádne postarali milí manželia Milecovci. Zo slovenskej strany patrí moja vďaka kolegynke Andy Kozárovej, ktorá sa produkčne podieľala na slovenskej výstave, napokon však aj jej prischol meter a kladivo,

● *Explózia obrazu*, Galéria UMEJKA
Pohľad do expozície výstavy: Lydia Patafta, Gordana Bakić, Danko Friščić (diela zľava)





keď sme pri inštalácii výstavy v Záhrebe potrebovali viac ľudských zdrojov. Bez Mariána Macháča by výstava vôbec nevisela a diela by sa do Záhrebu ani nedostali, pretože on bol našou najväčšou výkonnou silovou zložkou, v priebehu dvoch týždňov štyrikrát otočil cestu Bratislava – Záhreb a nainštaloval všetko, čo som si vymyslela. Vďaka Dušanovi Křístekovi boli na otvorení výstavy *SONDA* prítomní dvaja zo slovenských autorov – Zuzana Graus Rudavská a Dávid Čársky, pretože dal k dispozícii svoje auto a ochotu... a ešte aj trpezlivosť. Feđa Gavrilović, kurátor chorvátskej výstavy *Explózia obrazu* nám bol výborným sprievodcom po Záhrebe a venoval nám svoj čas (...a tiež ho neobišli štetec a farba pri natieraní soklov). Celému tímu patrí moja úprimná vďaka.



- Výstava Explózia obrazu, Tomislav Buntak, detail diela ↑
- Výstava SONDA, Zuzana Branišová, Patrik Kovačovský, Jozef Srna (diela zľava) →
- Otvorenie výstavy Explózia obrazu, Andrea Kozárová, Lydia Patafta, Feđa Gavrilović, Gordana Bakić, Tomislav Buntak, Danko Friščić, Bohunka Hajnalová (zľava) ↓
- Otvorenie výstavy SONDA, Bohunka Hajnalová, Andrea Kozárová, Lýdia Patafta, Vanja Babić, Zuzana Graus Rudavská (zľava) ↘



- Výstava SONDA, Květoslava Fulierová, Peter Roller, Dávid Čársky, Zuzana Graus Rudavská, Roman Hřčka, Kateřina M. Václavková (diela zľava) ↑
- Výstava SONDA, diela Evy Tkáčikovej →
- Otvorenie výstavy SONDA, Juraj Priputen – Veľvyslanec SR v Chorvátskej republike, Zuzana Graus Rudavská, Dávid Čársky (zľava) ↓





• Pohľad do expozície výstavy *SONDA*,
Galerija Matice hrvatske, Záhreb:
Ivana Sláviková, Róbert Szittay,
Róbert Makar, Peter Roller, Martin Král,
Zuzana Graus Rudavská (diela zľava)

3 / b / SVÚ v medzinárodných organizáciách

3 / b / 1 / K niektorým podujatiam v roku 2015: Paríž, Plzeň, Mons, Vilnius, Paríž

Pavol Král

1/ KONFERENCIA ZMLUVNÝCH STRÁN DOHOVORU UNESCO V PARÍŽI, 9. – 13. JÚN 2015

Na úvod stručná informácia, ktorú referát styku s médiami Ministerstva kultúry SR zverejnil spolu s fotografiou na svojom webe <http://www.culture.gov.sk/medialny-servis/aktuality-36.html?id=531> dňa 15. 06. 2015:

Úspech slovenskej kultúrnej diplomacie

Slovensko má prvýkrát zastúpenie v Medzivládnom výbore na ochranu a podporu rozmanitosti kultúrnych prejavov. Minulý týždeň sa v Paríži uskutočnila Konferencia zmluvných strán Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov.

Ide o pravidelné stretnutie a tohto roku bol jej hlavnou témou obsah kultúrnej diverzity. Na konferencii boli zvolení aj noví členovia Medzivládneho výboru na ochranu a podporu rozmanitosti kultúrnych prejavov. Novým členom tohto výboru sa stal aj predseda Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu Pavol Král. Ide o vôbec prvé zastúpenie Slovenska v tomto výbore.

Takéto podujatie sa koná raz za dva roky, zúčastňujú sa na ňom delegácie štátov, ktoré ratifikovali Dohovor UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov



z roku 2005: k dnešnému dňu je takýchto štátov už 141, vrátane EÚ. Za Slovensko sa zúčastnila veľvyslankyňa SR pri UNESCO Klára Novotná, delegácia Ministerstva kultúry pod vedením Vedúcej služobného úradu MK JUDr. E. Kršíkovej, generálna riaditeľka Sekcie medzinárodnej spolupráce B. Krížiková, štátna radkyňa N. Slováková a predseda SKKD Pavol Král.

Deň pred samotným zasadnutím sa konalo pracovné stretnutie s delegáciou SR v sídle UNESCO na Rue Miollis a vystúpenie Pavla Krála pred veľvyslancami a stálymi delegátmi členských štátov UNESCO, ktoré zorganizovala a uviedla veľvyslankyňa SR pri UNESCO Klára Novotná. Pavol Král dostal priestor približne 1 hodinu na prezentáciu svojej predstavy o pôsobení v Medzivládnom výbore UNESCO a na zodpovedanie otázok prítomných. Nasledovali neformálne rozhovory počas občerstvenia.

Zaujímavý a dôležitý citát z prvého pracovného stretnutia (Návrh tém na intervenciu EÚ na 5. Konferencii strán Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov z 2005, Paríž, jún 2015): „Od nadobudnutia účinnosti Dohovoru UNESCO o podpore a ochrane rôznorodostí kultúrnych vyjadrení z roku 2005, politiky EÚ a členských štátov sa snažili chrániť a podporovať kultúrnu rozmanitosť v Európe. Tiež sme pomohli propagovať **kultúrny a kreatívny sektor, ktorý teraz vytvára 4,4 % HDP EÚ, a ponúka pracovné príležitosti 8,5 miliónom Európanom – dvojnásobok pri porovnaní s automobilovým priemyslom, vrátane väčšieho podielu mladých ľudí, než akékoľvek iné odvetvie.**“

Počas nasledujúceho trojdňového zasadania P. Král v rámci svojho vystúpenia predstavil aktuálne zmeny v legislatíve pre oblasť kultúry na Slovensku a informoval delegátov o zámere pripraviť návrh odporúčenia UNESCO k Štatútu umelca (slovenský preklad dodatočného záznamu jeho vystúpenia):

Pán predseda, ďakujem za slovo. Rád by som povedal krátky komentár k situácii na Slovensku a zároveň predniesol jeden návrh.

10. výročie Dohovoru UNESCO o podpore a ochrane rôznorodostí kultúrnych vyjadrení pre nás znamená 10 rokov podpory tohoto Dohovoru. Jeho uvádzanie do reálneho života považujeme za veľmi dôležité.

Slovenská republika ratifikovala Dohovor už v roku 2006. Podpore sa teší aj zo strany kultúrnej verejnosti a umelcov: veríme, že diverzita v kultúre je pre spoločnosť životne dôležitá. Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu, ktorej meno je odvodené od uvedeného Dohovoru, podporuje Dohovor úplne od začiatku. SKKD reprezentuje viac ako 200 subjektov z rôznych oblastí umenia. Bola aj spoluzakladajúcim členom Medzinárodnej federácie pre kultúrnu diverzitu IFCCD a Európskej koalície pre kultúrnu diverzitu ECCD. Ak by som však tvrdil, že všetci na Slovensku Dohovor podporujú, resp. aspoň o ňom vedia, nebola by to pravda: urobiť toho treba ešte veľa.

Pred niekoľkými rokmi som sa v mene občianskej spoločnosti podieľal na príprave Štvorročnej periodickej správy Slovenska a musím povedať, že som bol značne kritický. V kultúre sme mali veľa problémov, ktoré sa roky hromadili a riešenia sa neustále odkladali. Problémy máme aj dnes, ale môj pohľad je predsa len optimistickjší.

Čo sa v priebehu rokov zmenilo:

Pred tromi rokmi vznikla na Slovensku Rada vlády pre kultúru. Vede ju minister kultúry, ale členom Rady je aj minister financií (financie sú vždy dôležité :), minister sociálnych záležitostí, minister školstva, minister zahraničia a ďalší ministri, spolu v počte osem. V Rade vlády má zastúpenie aj SKKD, v súčasnosti najreprezentatívnejší a rešpektovaný

„hovorca“ umelcov na Slovensku. Tu máme možnosť iniciovať a pripomenovať návrhy zákonov pre oblasť kultúry a umenia. Rada umožňuje aspoň niekoľkokrát do roka značne otvorenú diskusiu o problémoch kultúry, a to nielen v rámci rezortu kultúry, ale naprieč širším spektrom názorov (cez diverzitu názorov ku diverzite v rámci kultúry :) Zástupcovia SKKD majú zastúpenie aj v ďalších poradných orgánoch pri Rade vlády: vo Výbore pre umenie, Výbore pre médiá, Výbore pre záujmovú umeleckú činnosť, Výbore pre stratégiu rozvoja kultúry a v pracovných skupinách Ministerstva kultúry. Pozitívne je, že vláda sa už vo svojom programovom vyhlásení zaviazala zlepšiť sociálne a právne postavenie umelcov, prehodnotiť ich daňovo-odvodové zaťaženie a zdôraznila, že kultúra nie je konzumentom verejných financií, ale naopak – verejné financie generuje. Spolupráca s Ministerstvom kultúry už prináša isté výsledky, napr:

- minulý rok parlament schválil zákon o zriadení Fondu na podporu umenia,
- Vláda SR – rovnako minulý rok – schválila návrh Stratégie rozvoja kultúry na Slovensku do roku 2020: ak sa jej skutočne podarí naplniť záväzky z toho vyplývajúce, bude to znamenať významný krok pre kultúru na Slovensku,
- v tomto roku Vláda schválila právnu úpravu, ktorá má zabezpečiť zvýšenie podielu pôvodnej slovenskej hudby v médiách, stavebný zákon, ktorý rieši aj otázky výtvarného umenia vo verejných stavbách, Autorský zákon; iné zákony sú v rôznom štádiu prípravy.

Náš návrh:

Len v týchto dňoch sme dosiahli – po 25 rokoch diskusií a najmä posledných 3 rokoch intenzívnej práce – zásadný konsensus medzi zástupcami umelcov a Ministerstvom kultúry o podobe prvej časti Štatútu umelca, ktorý je pripravený na predloženie Vláde a následne Parlamentu. Ponúkame naše skúsenosti s cieľom dosiahnuť s podporou UNESCO v tejto otázke širší konsensus.

Zdôvodnenie:

V Dohovore UNESCO sa na viacerých miestach, napr. v Článku 4, paragrafe 4, píše v zásade toto: umenie a podnikanie nie je to isté.



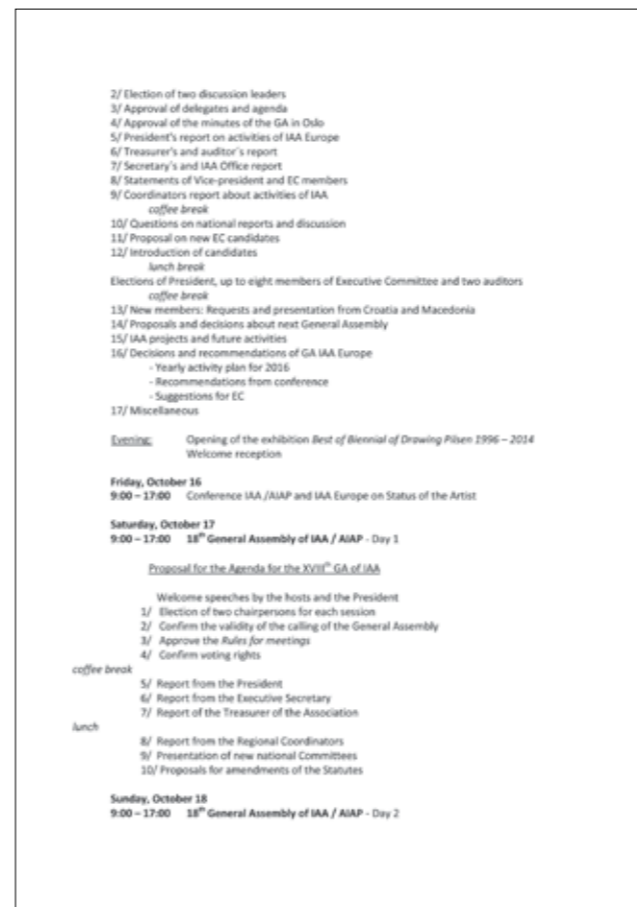
V rozpore s týmto princípom sú však umelci v mnohých krajinách – z pohľadu daní či sociálneho zabezpečenia – posudzovaní rovnako ako podnikatelia. Ak však umenie a biznis nie sú to isté, ak sú pracovné podmienky umelcov zásadne odlišné od pracovných podmienok podnikateľov, príslušné zákony by to mali zobrať do úvahy. V mnohých krajinách sa pokúšajú tento rozpor vyriešiť. Možným riešením je Štatút umelca, ktorý definuje kto je umelec a potom následné právne úpravy môžu vyriešiť špecifické problémy umelcov.

Navrhujeme urobiť tento logický krok, ktorý je v súlade s Dohovorom UNESCO. My môžeme prispieť našimi skúsenosťami z dlhého procesu na Slovensku. Môžeme prispieť aj výsledkami z medzinárodnej diskusie, ktorá na základe našej iniciatívy prebiehala v spolupráci s 5 medzinárodnými asociáciami umelcov v 23 krajinách 4 kontinentov. Výsledky sú prezentované v tejto publikácii, ktorú si dovoľujem odovzdať predsedovi tohoto zasadania a tajomníčke Dohovoru UNESCO.

Podstatné je, že Štatút umelca nie je len teória. Už 25 rokov existuje v Kanade, existuje i u Vás v Litve, pán predsed, niečo je v Chorvátsku, ale zaujímavé čiastkové riešenia existujú aj v Mexiku, Maroku či v iných krajinách. Napriek tomu každá krajina začína proces vždy prakticky od nuly. Je čas spojiť sily, využiť získané skúsenosti a pokúsiť sa dosiahnuť spoločné riešenie. Je to šanca využiť aj čiastkové dobré riešenia, ktoré môžu byť inšpiráciou pre ostatných. Diverzitu potrebujeme v kultúre, nie v zákonoch! S podporou UNESCO môžeme ušetriť čas a energiu, môžeme urobiť proces efektívnejším. Je to v záujme oboch strán: tak umelcov, ako i celej spoločnosti.

V diskusii sa P. Král vyjadril k aktuálnym témam, absolvoval aj viaceré neformálne pracovné rozhovory s členmi českej delegácie (delegát ČR pri UNESCO René Miko, Ján Hladík, kandidátka do Medzivládneho výboru Pavla Petrová), so švédskym delegátom a jeho asistentkou Juliou Lodén, ataše

(zaujala ho informácia o štatúte umelca, P. Král mu venoval publikáciu), s nórskou delegátkou Ase Vollo, s nemeckou delegáciou, s kandidátkou do Medzivládneho výboru Christine Merkel, s delegáciou Kanady a Line Beauchamp (k štatútu, i konzultácia názorov na otázku významu digitalizácie a vzájomnej podpory pri jej presadzovaní), s veľvyslankyňou SR pri UNESCO Klárou Novotnou (konzultácia o netradičných zdrojoch financovania kultúry vo Francúzsku, napr. prenájom značky a iné témy), s veľvyslancom Srbska, s delegátkou Rakúska, pracovný obed s predstaviteľmi IFCCD a ECCD (Charles Vallerand, generálny tajomník IFCCD, Kanada, Ségolène Bunel, Francúzsko, Beat Santschi, Vice-President ECCD, člen Rady riaditeľov IFCCD, Švajčiarsko, Diego Gradis, President – Traditions for Tomorrow, Francúzsko/Švajčiarsko) – konzultácie k príprave kongresu IFCCD v Belgicku (23. – 25. október 2015). Podujatie ukončili voľby do Medzivládneho výboru UNESCO na obdobie 2015 – 2019. Dá sa konštatovať, že reakcie na účasť a prezentáciu slovenskej delegácie boli všeobecne veľmi pozitívne.



2/ PODUJATIA IAA EUROPE A IAA / AIAP V PLZNI, EURÓPSKOM HLAVNOM MESTE KULTÚRY 2015

Prikladáme pozývaci list s programom. Podrobnejšie k týmto podujatiam, ktoré sa konali v dňoch 13. – 20. 10. 2015, sa vraciame v nasledujúcej časti / 3 / b / 2 /

3/ PODUJATIA ECCD, IFCCD A UNESCO V BELGICKU, MONS – EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY, 22. 10. – 26. 10. 2015

Pri príležitosti oslavy 10. výročia Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rôznorodosti kultúrnych vyjadrení sa uskutočnili tieto podujatia:

1. Kongres Európskej koalície pre kultúrnu diverzitu (ECCD)
2. Kongres Medzinárodnej federácie koalícií pre kultúrnu diverzitu (IFCCD)
3. Medzinárodné fórum za účasti generálnej riaditeľky UNESCO Iriny Bokovej a iných významných osobností



Za SKKD sa zúčastnil predseda Grémia Pavol Král, ktorého vyslalo Ministerstvo kultúry, a členka Grémia Mirka Brezovská, na Medzinárodnom fóre sa zúčastnila aj Jana Kňazková, Ministerstvo kultúry SR.

Priebeh rokovania možno z pohľadu reprezentovania slovenskej kultúry hodnotiť veľmi pozitívne. Stáva sa už samozrejmosťou, že Slovensko nie je hodnotené ako malá post-socialistická krajina, ktorá sa môže ešte veľa naučiť od svojich západných susedov. Naopak (napriek tomu, že sa naozaj ešte môžeme veľa naučiť), Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu bola opakovane hodnotená:

- ako jeden z najaktívnejších členov ECCD aj IFCCD, so silným záväzom a programom, ktorý aj skutočne realizuje,
- ako partner, ktorý má čo ponúknuť aj ostatným,
- ako partner, ktorý na veľmi vysokej úrovni zorganizoval Kongres IFCCD a ECCD v roku 2012 v priestoroch UMEĽKY v Bratislave: prítomní sa zhodovali v názore, že



- Inštalácia v historickom centre ←
- Kongresová hala, Mons →
- Mirka Brezovská, novozvolený člen Rady riaditeľov IFCCD ↓
- Medzinárodné fórum, panelová diskusia ↓↓
- Danielle Cliche, tajomníčka Dohovoru UNESCO (1. zľava) pri neformálnej diskusii na kongrese IFCCD ↘ ↘



Bratislava položila latku veľmi vysoko a organizátorom podujatia v Monse – aj keď bolo úspešné – sa ju prekonať nepodarilo.

Prerokované témy sa úzko dotýkajú aj záujmov Slovenska a otázok, ktorými sa aktuálne zaoberáme na Slovensku, napr:

- rozvoj kultúry v digitálnej ére, v ére internetu – výzvy a riziká,
- požiadavka na vylúčenie kultúry z obchodných transatlantických rokovanií,
- problematika audiovizuálneho sektora,
- autorské práva, problematika primeraného odmeňovania pri on-line exporte umeleckých diel, posilnenie práv autorov,
- reformy plánované Európskou komisiou – stratégia jednotného digitálneho trhu,
- nutnosť dialógu s EU inštitúciami, s poslancami EP,
- nutnosť spolupráce nielen medzi EU a USA, ale zohľadnenie špecifik aj ostatných krajín,
- otázka možnosti financovania medzinárodných umeleckých asociácií zo strany EU,
- sloboda umeleckého vyjadrovania, zdôraznenie nenahraditeľnosti dialógu.

My sme prispeli k vecnému priebehu prezentáciou našich aktivít a výsledkov na Slovensku, vysvetlením našej stratégie a ďalších krokoch, ktorými pokračujeme v našich medzinárodných aktivitách a prezentáciou Štatútu umelca.



Preukázali sme tak plnenie jednej z hlavných úloh, prijatých Kongresom IFCCD v Bratislave – citát zo schválených dokumentov kongresu:

Problematika: Kultúrne opatrenia – Štatút umelcov
Cieľ: Opatrenia, ktorých cieľom je povzbudzovať a podporovať umelcov a ostatné osoby podieľajúce sa na tvorbe kultúrnych prejavov
Návrh: Medzinárodné porovnanie osvedčených postupov a poznatkov, získaných o právnych definíciách umelcov
Vedie: Pavol Kráľ, Slovensko

Silnú pozíciu SKKD potvrdili aj voľby, v ktorých uspela členka Grémia SKKD Mirka Brezovská: spolu so zástupcom Francúzska bude v Rade riaditeľov IFCCD najbližšie 3 roky reprezentovať krajiny EU.

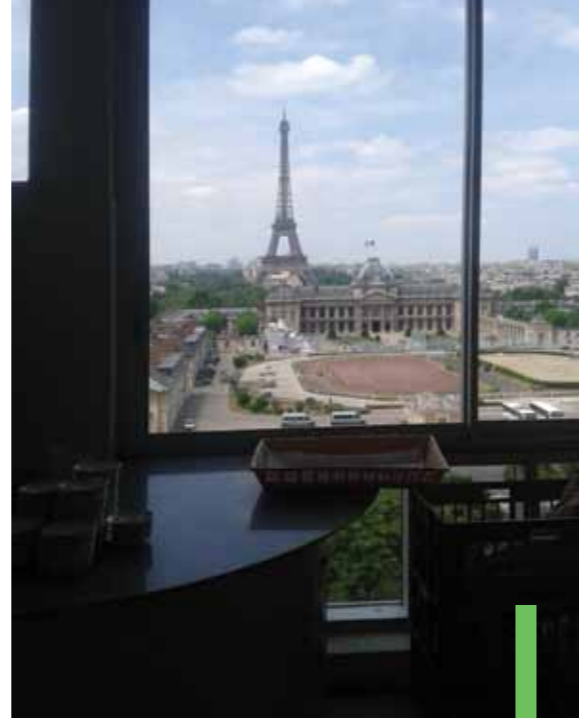
Pri presadzovaní implementácie Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore diverzity kultúrnych vyjadrení sú pre nás IFCCD a ECCD najbližšími partnermi a zdrojmi dôležitých informácií. Považujeme preto za dôležité v spolupráci pokračovať.

Keďže SR uvedený Dohovor UNESCO o ochrane a podpore diverzity kultúrnych vyjadrení už v roku 2006 ratifikovala, podpora implementácie Dohovoru patrí medzi jej prirodzené úlohy. V tom chceme Ministerstvo kultúry SR v mene občianskej spoločnosti – tak ako doteraz – podporiť.





• Počas prestávky konferencie – prednášková sála Litovskej akadémie vied, Vilnius



• Otvorenie zasadania Medzivládneho výboru UNESCO ↑
 • Krátka prestávka počas rokovania ←
 • Pohľad z jedálne UNESCO ←←

4/ MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA THE SIGNIFICANCE OF INSTITUTION IN THE PROCESSES OF CULTURE, VILNIUS, LITVA, 5. – 8. 11. 2015

Konferencia bola usporiadaná pri príležitosti 80. výročia založenia Litovskej umeleckej asociácie Lietuvos Dailininkų sąjungos. Zúčastnili sa litovskí umelci, predstavitelia litovských umeleckých asociácií na čele s prezidentkou Edita Utariene a oficiálni hostia, zástupcovia litovského parlamentu. V hlavnej odbornej časti vystúpili prednášajúci zo zahraničia, reprezentujúci 8 krajín:

Pavol Kráľ, Slovensko: *Culture life and social and legal status of the artists in Slovakia: What has changed over the years?* / **Vano Allsalu**, Estónsko: *Dreams and details* / **Johan Wingestad**, Švédsko, Swedish Artists' National Organisation (KRO): *The road to an agreement: How to put in place the legal and financial preconditions for the payment of exhibition fees to visual artists* / **Caroline Jane Wright**, Veľká Británia, Artist Information Company (AIR): *Name and Fame: the Leadership Role of Institutions in Paying Artists in the UK* / **Hilde Tordal**, Nórsko, Norwegian Association of Visual Artists (NBK): *Norwegian artists campaign to raise awareness on the poor conditions of artists (fine arts) work under* / **Chris Victor Biddlecombe**, Škótsko, Scottish Artists Union (SAU) a **Gudrun Gisladottir**, Dánsko / Island, Federation of Icelandic Artists (BIL): *The seven fingered artisan; re-thinking how artists work.*

Hlavným cieľom podujatia bola výmena skúseností o kultúrnom živote v rôznych krajinách, o úlohe umelca v oblasti kultúry, diskusia o postavení umelca z pohľadu inštitúcií, výmena skúsenosti a názorov na otázky: Aká je úloha inštitúcií? Aké možnosti sa využívajú na zlepšenie situácie umelcov? Ako inštitúcie a organizácie v rôznych krajinách reprezentujú záujmy umelcov?

Hlavné body prezentácie P. Kráľa:

- Predstavenie Slovenskej výtvarnej únie a Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu: ich podiel na úsilí zlepšiť právne a sociálne postavenie umelcov na Slovensku.
- Aké možnosti využívame na zlepšenie situácie umelcov?
- Situácia v kultúre počas obdobia 20 rokov a niektoré pozitívne výsledky z posledného obdobia.
- Čo môže pomôcť zlepšiť celkovú situáciu v kultúre:
 - spolupráca umelcov na národnej i medzinárodnej úrovni, zdieľanie informácií o úspechoch i zlyhaniach
 - spolupráca umelcov a zodpovedných predstaviteľov vlády na príprave návrhov zákonov pre oblasť kultúry
 - využitie medzinárodných nástrojov, ako napr. Dohovor UNESCO o podpore a ochrane rôznorodosti kultúrnych vyjadrení
 - spolupráca s médiami, dlhodobé úsilie získať verejnosť na stranu kultúry, dlhodobá snaha vysvetľovať význam kultúry pre rozvoj spoločnosti, pretože kultúra nie je tým, kto berie, ale tým, kto dáva: ukážka príkladov a dokumentov, ktoré to potvrdzujú.

5/ ZASADANIE MEDZIVLÁDNEHO VÝBORU UNESCO, PARÍŽ, 14. – 16. 12. 2015

Ministerstvo kultúry vyslalo na zasadanie člena Medzivládneho výboru UNESCO Pavla Kráľa a experta MK Janu Kňazkovú. Slovenská delegácia sa na zasadaní nestratila, reakcie na vyjadrenia boli pozitívne. Viacerí na ne reagovali v následných vystúpeniach priamo v pléne, iní prišli osobne, i delegáti, s ktorými sme sa predtým nepoznali. Aspoň dva príklady: Pred budovou UNESCO P. Kráľa oslovil Fouad Boumansour, delegát stáleho zastúpenia Spojených arabských emirátov pri UNESCO, s ktorým nikdy predtým nehovoril (prekvapujúci bol najmä nadšený tón, ktorý bol v ostrom kontraste k jeho mimoriadne kritickému vyjadreniu k inej téme v pléne tak pol hodinu predtým): veľmi sa mu páčil jeho včerajší prejav. Gratuluje, drží palce, miluje Slovensko :) Charles Vallerand, generálny tajomník IFCCD: Gratulujem Pavol, vynikajúca reč, robil som si z toho poznámky. Povedal si to jasne, zrozumiteľne a lepšie než ktokoľvek iný.

Pavol Kráľ, v súlade so svojim vyjadrením na zasadaní strán Dohovoru UNESCO (Paríž, jún 2015), bezprostredne po schválení Zákona č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia Národnou radou SR (dňa 11. novembra 2015 – viď viac v časti 4 / e / Štatút umelca – 1. etapa) vypracoval koncept písomného návrhu pre UNESCO. S cieľom prekonzultovať otázku formálneho postupu sa už 18. novembra v mene SKKD obrátil na tajomníčku Dohovoru UNESCO Danielle Cliche (s ktorou si vymenil v priebehu necelých 3 hodín

v rámci intenzívnej diskusie 6 mailov), ako i na veľvyslankyňu Kláru Novotnú, stále zastúpenie SK pri UNESCO a Sekciu medzinárodnej spolupráce MK.

Cieľom návrhu je využiť skúsenosti tak zo širokej medzinárodnej diskusie, ktorú sme iniciovali, ako i z úspešnej prípravy zákona na Slovensku a pozitívne zviditeľniť Slovensko prípravou nasledujúceho logického kroku, ktorý je v súlade s odporúčaním UNESCO z roku 1980 a Dohovorom UNESCO z roku 2005: odporučiť členským štátom podporiť implementáciu Štatútu umelca ako nástroja na riešenie špecifických problémov kultúrneho sektora v rozličných krajinách, ktorý môže významne podporiť nielen rozvoj kultúrneho sektora, ale i spoločnosti a udržateľného ekonomického rastu.

Z vecného hľadiska návrh rešpektuje základné princípy u nás schváleného zákona a celkovú koncepciu riešenia (v zmysle rokovaní pracovnej skupiny MK k Štatútu umelca i dôvodových správ k predkladanému zákonu). Koncept návrhu v pôvodnom znení uvádzame v časti 3 / b / 4. Ďalší postup závisí od stanoviska MK: ak bude pozitívne, umožní to začať s UNESCO oficiálne rokovanie o forme a termíne zaradenia návrhu do programu UNESCO.

Jeden údaj z prvej celosvetovej správy o vplyve Dohovoru UNESCO z roku 2005: celkový export produktov kultúry predstavuje objem 212,8 miliárd dolárov.

3 / b / 2 / IAA Europe / IAA – AIAP / Európske hlavné mesto kultúry Plzeň 2015

Andrea Kozárová

Niekedy na jar 2014...

Keď sa ma šéf na jar roku 2014 opýtal, či sa pustíme do organizovania plenárneho zasadnutia IAA Europe v roku 2015 v Plzni, takmer bez váhania som prikývla. Mali sme za sebou už štyri veľké medzinárodné podujatia, na ktorých sme sa organizačne podieľali a po kongresoch a plenárnych zasadnutiach v Bratislave, Berlíne, Istanbule a Oslo (a mnohých mítingoch Výkonného výboru v Bratislave, Berlíne, Bruseli, Paríži a Soule) sa mi ďalšia akcia v Plzni zdala zvládnuteľná bez akýchkoľvek problémov. Už piaty rok sme fungovali ako Office IAA Europe, šéf ako prezident európskej sekcie a ja ako jej tajomníčka, poznali sme takmer všetkých delegátov a na plzenského partnera – tím Bienále kresby Plzeň sme sa po rokoch spolupráce mohli absolútne spoľahnúť. Plzeň sa tohto roku navyše pýšila (spolu s belgickým Monsom) titulom Európske hlavné mesto kultúry a viaceré galérie hostili výnimočnú výstavu – výber z ocenených diel Bienále kresby za posledných 20 rokov. Keď sa o pár týždňov neskôr schválilo, že k európskemu zasadnutiu pridáme aj celosvetové plenárne zhromaždenie a odbornú konferenciu, potešili sme sa ešte viac. Ukážeme Plzeň a svoju prácu celému svetu a dôstojne uzavrieme svoje pôsobenie na vedúcich pozíciách IAA Europe v meste, ktoré nie je od Bratislavy zase až tak ďaleko a bude bezpochyby dobrým hosťiteľom.

Ďalšia zahraničná akcia, pravdepodobne raz taký počet ľudí než obvyklých 30, ale to bude v pohode. Plzeň je blízko. Požiadame o grant na medzinárodnú spoluprácu, veď sa tam zlezu profesionálni výtvarníci z celého sveta. To zvládneme. A majú tam fajn pivo :)

Jar 2015

Úsmev na perách zamrzá paradoxne s jarným vánkom. Po zverejnení výsledkov grantov zisťujeme, že nám žiadosť o príspevok na medzinárodnú spoluprácu zamietli, aj napriek podrobnému popisu pripravovaného projektu, aj napriek potvrdeniu od zástupcov výtvarníckych organizácií z takmer každého kontinentu o tom, že Plzeň je pre IAA / AIAP kľúčová (obe plenárne zasadnutia sú aj volebnými a rozhodnú o smerovaní organizácie v budúcnosti), aj napriek tomu, že SVÚ funguje v medzinárodných asociáciách od roku 2006 a pravidelne o tejto činnosti informuje doma, aj napriek tomu, že šéf sedí v mnohých pracovných skupinách Ministerstva kultúry, kde čerpá z podkladov a skúseností získaných na zahraničných fórach. Cúvnuť sa už ale nedá, konferencia a dve plenárne zasadnutia sú v programe EHMK, v pracovných diároch Bienále kresby Plzeň, v kalendároch všetkých National Committee IAA / AIAP po celom svete a samozrejme v našich mailových schránkach, kde začína výrazne pribúdať komunikácia na túto tému.

Po rokoch práce v niekoľkých medzinárodných asociáciách, vďaka ktorým sme schopní nahliadať na najrôznejšie problémy kultúrnej politiky z iného uhla, konzultovať ich s kolegami výtvarníkmi z celého sveta, predkladať ich doma spolu s možnými riešeniami, nie je projekt SVÚ a jej medzinárodnej spolupráce na rok 2015 dosť dobrý...

Leto 2015

P. Král cestuje pracovne do Plzne a stretáva sa nielen so zástupcami Bienále kresby Plzeň, ale aj s oficiálnymi predstaviteľmi mesta a kraja. Hľadajú zaujímavé priestory pre 5 dní rokovaní a vďaka ústretovosti miestnych je pátranie úspešné. Delegáti z celého sveta sa v októbri stretnú každý deň na inom atraktívnom mieste, v ponuke je prednášková sála Západočeského múzea, parlamentná sála Plzenského kraja, historická Vodná veža a Snemová sála Radnice mesta Plzeň. Šéf a výkonná riaditeľka Bienále kresby Plzeň Gábina



- Slovenský organizačný tím v kompletnej zostave na Hlavnej stanici ↗
- Zasadanie celosvetového výkonného výboru IAA / AIAP v historickej Vodnej veži, Plzeň ↗
- Zasadanie v Snemovej sále renesančnej radnice mesta Plzeň ↗ ↘



Darebná (ohlasujúca šťastnú novinu – čaká tretie bábätko a v čase našej akcie bude v ôsmom mesiaci) sedia nad rozpočtami prenájmu priestorov a tlmočnických služieb, hľadajú hotely, premýšľajú nad sprievodným programom. Ja v Bratislave zatiaľ odpovedám na desiatky e-mailov týkajúcich sa Plzenských zasadnutí, keďže účastníci si pomaly chcú rezervovať letenky, hotely, pripraviť potrebné podklady. Ozývajú sa aj záujemcovia o účasť z krajín, ktorí ešte zasadnutia IAA / AIAP nikdy nenavštívili a radi by prišli ako pozorovatelia alebo zástupcovia kandidátskych organizácií. Cez e-mail sa postupne spriatelím s výtvarníkom z Ghany, profesorom z Pakistanu a šéfom umeleckej organizácie z Dominikánskej republiky. Posledný menovaný prehliada časový posun medzi Karibikom a Európou a moju neznalosť jeho reči. Cez víkend si do telefónu inštalujem aplikáciu na výučbu španielčiny.

Yo no hablo español muy bien...



September – október 2015

Po rozoslaní pozývacieho listu s termínmi, miestami konania, témami konferencie a agendou zasadnutí sa začínajú hrnúť registračné formuláre. Do kolotoča mailov zapájam asistentku Bienále kresby Alenu Lumerdingovú, ktorá ma nervy zo železa a nadhľad snáď z vesmírnej lode. Spolu koordinujeme delegátov z 32 krajín 4 kontinentov, rozposielame materiály, aktualizácie programu, presúvame s meniacim sa počtom jednotlivých delegácií ľudí po štyroch plzenských hoteloch (jeden z nich obsadíme úplne celý). Vzhľadom k rozpočtu rušíme tlmočenie do francúzštiny a španielčiny, budeme to musieť všetci zvládnuť po anglicky. V SVÚ skladáme zoznam rečníkov a tém pre konferenciu Štatút umelca a samozrejme, pripravujeme si aj vlastné prezentácie – prezidentský a tajomnícky report, report kancelárie, agendu pre stretnutia Výkonných výborov. Šéf pracuje na svojej prednáške, chystá podklady pre rezolúciu k Štatútu umelca a scenár konferencie (ktorú aj o pár týždňov odmoderuje). Keď počet prihlásených účastníkov prekročí číslo 50, ignorujúc šéfovo veselé „nie je jedno, či máme 40 alebo 50 delegátov?“, vyžiadam si na Plzenskú akciu (v tomto čase už rozdelenú na 6 dní) ako posilu aj Bohunku Hajnalovú, ktorej prítomnosť a pomoc sa neskôr

ukáže ako neoceniteľná. Pár dní pred odchodom do Plzne, kde napokon strávime nutných 8 dní v režime 14 hodín denne (a občas aj v noci) na nohách, sú chvíle, keď v kancelárii SVÚ znie iba angličtina. Dva dni pred odchodom v Umelke prebieha BLAF a Biela noc, my riešime víza pre Ghaňanov, Dominikáncov, mapy a itineráre viac než 70 prihlásených účastníkov, pripravujeme menovky, tlačové správy, infolisty, technické požiadavky jednotlivých rečníkov, balíme ročenky a publikácie Štatút umelca, doladujeme svoje príspevky do programu konferencie aj plenárneho zasadnutia a pri tom všetkom sa snažíme celé si to aspoň trochu užiť. Príďte do Plzne zložiť účty za 5 ročné pôsobenie v IAA / AIAP s úsmevom, spríjemniť pobyt kolegov i priateľom, ktorí prídu z druhého konca planéty a samozrejme tiež nechať si silu na dôstojnú prezentáciu pre budúce pôsobenie v najväčšej organizácii profesionálnych výtvarníkov na svete.

Anglicko, Belgicko, Brazília, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Dominikánska republika, Estónsko, Francúzsko, Ghana, Haiti, Holandsko, Chorvátsko, Island, Írsko, Japonsko, Južná Kórea, Lotyšsko, Kostarika, Mexiko, Monako, Nemecko, Nórsko, Pakistan, Poľsko, Portoriko, Rakúsko, Rusko, Slovensko, Švédsko, Taliansko, Turecko... s Ghanským delegátom už si telefonujeme :)

13. – 20. 10. 2015 Plzeň

Do Plzne vyrážame vlakom v zostave p. Král, Bohunka Hajnalová a ja (so škriabaním v hrdle), cestou ešte stíhame last-minute korekcie materiálov, e-mailujeme si s delegátmi, ktorí na poslednú chvíľu menia plány (zlomená noha v Lotyšsku, chýbajúce víza Dominikáncov). Po siedmich hodinách cesty sa schádzame s Gábinou Darebnou a večer trávime nad detailným rozvrhom najbližších dní – priestory, hostesky, kam na obed, koľko to bude stáť, aké máme rezervy, kde stúpili / klesli počty účastníkov, čo pre nich ešte pripraviť. Na rozlúčkový večer, ktorý je síce momentálne v nedohľadne, ale chceme ho štýlový, objednáme stredovekú muziku a pred polnocou padáme do perín s nádejou, že október bude milosrdný a spríjemní nám pracovný týždeň babím letom.

Ráno o siedmej sú dva stupne a padá jemný snežik. K škriabaniu v krku sa pridalo aj smrkanie.

Na nádchu človek zabudne v momente, keď otvorí e-mail a zistí, že aj napriek out-of-office odpovedi ľudia stále posielajú materiály, dokonca prihlášky a prosby o zaslanie máp a programu konferencie. Dopoludnie, ktoré by sa ešte

dalo využiť ako posledné voľné (zasadnutia Výkonných výborov sú až v čase 13:00 – 19:00), vyplní tlačovka k výstave *Jiný pohled – laureáti Bienále 1996 – 2014*, ktorej sa samozrejme zúčastňujeme, p. Král zastupuje IAA Europe ako spoluzakladateľa Bienále, ja fotím a prekladám mexickej tlmočičke češtinu do angličtiny, Bohunka sa zoznamuje s novým prostredím a úlohami, ktoré ju najbližšie dni neminú (sprevádzanie účastníkov po meste, registrácia delegátov, obsluha infopultu, zabezpečenie a financovanie stravovania pre 60 ľudí počas štyroch dní v presne určených časoch). Po rýchlom obede sa schádzajú delegáti na 2 zasadnutia Výkonného výboru (európskeho a svetového), ktoré prebiehajú nepretržite 6 hodín v angličtine a so simultánnym tlmočením do španielčiny a japončiny. Executive Committees doladujú konferenciu, pripravujú voľby, riešia rozpočet organizácie, finišujú agendu plenárnych zasadnutí. Od tejto chvíle už sa nám prsty od klávesníc takmer neodlepia, snáď len s výnimkou večerí a spánku, ktorému však predchádza kontrola e-mailov a v prípade šéfa zakaždým aj pár hodín nad poznámkami alebo nad prípravou na nasledujúci deň. K večeru sa schádzajú takmer všetci delegáti, objatia, zvitania, smiech, prípitky, historky, kto má čo nové a poďakovania za zorganizovanie celej akcie.

• General Assembly IAA Europe – Parlamentná sála Plzenského kraja



Miesto druhého piva kvapky do nosa od švédskeho delegáta, na hoteli triedenie menoviek a visačiek, pár rozoslaných e-mailov a budíček na najbližšie dni na 6:45.

Popisovať nasledujúce štyri dni by zabralo možno ďalšiu publikáciu, zvyčajne majú reporty z Plenárnych zhromaždení cca 80 strán. Časť informácií sa nachádza v anglických reportoch, časť snáď zachytili fotografie, ešte aj teraz dostávame množstvo mailov, netreba sa asi hanbiť napísať, že najmä pochvalných.

Plenárne zasadnutie IAA Europe bolo pre nás najdôležitejšie – tu sme rekapitulovali svoje pôsobenie ako Office IAA Europe, aktivity od novembra 2011 kedy bol p. Kráľ zvolený v Berlíne za prezidenta IAA Europe a ja menovaná tajomníčkou. V Plzni sme túto kapitolu uzavreli, zhrnuli, čo sa podarilo, predstavili novým členom fungovanie organizácie a odovzdali rozpracované veci novému prezidentovi (Werner Schaub, Nemecko) a Výkonnému výboru. Po celodennom zasadnutí sa konalo slávnostné otvorenie výstavy a banket, do noci sa diskutovalo pri dielach ocenených autorov Bienále kresby Plzeň.

Je mi trochu smutno. Práca pre IAA Europe bola nielen skvelou pracovnou príležitosťou, ale aj šancou stretnúť zaujímavých ľudí, bude mi to chýbať. Splín zahájam debatou o kresbe s Robom Makarom, ktorý prišiel na vernisáž do Plzne z Bratislavy. Na otočku.

Konferenčný deň ponúka vystúpenia rečníkov zo Slovenska, Čiech, Švédska, Nórska, Anglicka, Portorika, Francúzska i Nemecka, prezentáciu poslala aj delegátka z Austrálie. Šéf celý priebeh moderuje v angličtine, obaja si robíme poznámky, z ktorých neskôr vznikne (tak ako po iné roky) obsažný materiál pre účastníkov i verejnosť, ktorú problematika zajíma. Témy ako štatút umelca, MU agreement, Paying Artists Campaign, percento pre umenie vo verejných stavbách a iné rozprúdia diskusiu medzi účastníkmi konferencie z rôznych krajín, ale aj návštevníkmi z domáceho prostredia a pokračujú večer pri návšteve presláveného Plzenského pivovaru.

Prednášková sála je na prasknutie plná. Full House. Sedím na zemi za tlmočnickými búdkami, striedavo vybieham fotiť a asistovať s prezentáciami. Šéfkurátorka Bienále kresby Dana Doricová navrhuje tykanie, hrdlo bolí pre zmenu Bohunku.

Víkendové dni trávime v honosnej sále plzenskej radnice. Šéf opäť za rečníckym pultom, tento krát ako člen Výkonného výboru celosvetového IAA / AIAP. Okrem reportov koordinátorov jednotlivých regiónov (Ázia a Pacifik, Latinská Amerika a Karibik, Afrika, Európa a Severná Amerika) zaznievajú návrhy na úpravu rozpočtu, fungovanie parížskej kancelárie, kampaň ku Svetovému dňu umenia, predstavujú sa noví členovia a kandidátske krajiny, prezidentka asociácie z Mexika otvára tému umeleckého vzdelávania.

Vo vzduchu cítiť zvedavosť, všetci chceme vedieť, kto sa rozhodne uchádzať o pozície v novom Výkonnom výbore. Nedeľné voľby prinášajú odpoveď, 11 členný Výkonný výbor (Slovensko, Švédsko, Cyprus, Mexiko, Južná Kórea, Japonsko, Francúzsko, Poľsko, Portoriko, Ghana, Turecko), v ktorom p. Kráľ zaujme miesto koordinátora IAA / AIAP pre Európu, schvaľuje tureckého kandidáta Bedri Baykama do funkcie prezidenta pre ďalšie štyri roky.

Vzdávam sa obeda, po piatich dňoch intenzívnych rokovaní a šume angličtiny a tlmočníkov si idem miesto jedla vyvetrať hlavu, 299 schodov na vežu katedrály sv. Bartolomeja pomáha.

Posledný pracovno-spoločenský večer v Plzni patril gratuláciám a rozlúčkam, keďže mnohí delegáti uzatvárali svoje niekoľkoročné pôsobenie v IAA / AIAP. Pre nás však povinnosti zďaleka nekončili slávnostným prípitkom. Čakal nás ešte jeden deň sprevádzania delegátov po Plzni, účasť na kultúrnom programe pripravenom našimi partnermi sa tiež nedala odmietnuť. Po poslednom zamávaní priateľom zo zahraničia sme sa vrátili naspäť k tabuľkám a rozpočtom, k vyúčtovaniu celej akcie a ôsmy deň ráno sadli na vlak domov. K práci, ktorá si na nás v Umelke počkala.



ročienka SVÚ 2015/16

- Depo 2015 – Kreatívna zóna Európskeho hlavného mesta kultúry ↑↑
- Andrea Kozárová a Grete Marstein (Nórsko) pri diele Roba Makara na vernisáži výstavy Jiný pohľad ↑
- Rozlúčkový večer s delegátmi IAA / AIAP ← ↓



Hodnotiť Plzeň ako celok by možno vedeli najlepšie tí, ktorí do nej zavítali ako delegáti alebo hostia. Spokojnosť ľudí z celého sveta, odborné príspevky a výstupy z konferencie, noví schopní ľudia vo vedení medzinárodnej asociácie, fungujúce zázemie, žiadne časové sklzy, vysmiate tváre po večeroch pri pivku a nové kontakty snáď svedčia o tom, že sme odviekli kvalitnú prácu.

6 dňová akcia. 70 ľudí z celého sveta. V cudzej reči. V meste, ktoré nepoznáte. Vďaka Gábine, ktorá priviedla na svet svoje tretie dieťa presne mesiac po tomto všetkom, vďaka Bohunke, ktorá zvládla svoju prvú služobku na výbornú, vďaka šéfovi, ktorý to celé vymyslel a presvedčil nás, že to zvládneme. Funkčné obdobie v IAA Europe končí, už budeme „len“ členskou organizáciou, ale o nové výzvy určite núdza nebude :)

Z mailu Andersa Lidéna (Švédsko), bývalého koordinátora IAA / AIAP pre Európu:

Dear Pavol and Andrea
Thank You!!!

I can imagine that both of you feel pretty exhausted now, but at the same time you should be able to lean back and feel much satisfaction that everything went so well.

You have made a terrific job and offered all of us participants an experience we shall never forget. We all returned, I think, with the greatest satisfaction from this get-together in Pilsen. Believe me, as Coordinator – from Vancouver to Vladivostok – with all your experience as former president of Europe you will play a key role during the coming years.

With persons like you, and Andrea at your side! with Anne, Katarina, Marta and Dolores, IAA cannot go wrong! Thank you for all good companionship and friendship over the years!

With all good wishes
Anders

A od Rosy Marie Burillo Velasco (Mexiko), bývalej prezidentky IAA / AIAP

Dear Pavol,

On behalf of the Mexican delegation I would like to thank you for the excellent organization of the 18th IAA General Assembly, and EC Reunion in Pilsen. Everything was just perfect. Congratulations.

Please extend our gratitude to your assistants, Andrea Kozárová and Bohunka Hajnalová. Let them know we appreciate their work to make this a successful event.

With our best regards,

Rosa María

Report tajomníčky a Office IAA Europe som dokončovala vo vlaku cestou do Plzne, posledné korekcie a čerstvé fotky zo zasadnutí som do prezentácie vkladala tesne pred zapnutím mikrofónu. Chcela som sa so 60 ľuďmi, priateľmi i úplne novými delegátmi podeliť o prácu za posledných takmer 6 rokov a dať za tým všetkým dôstojnú bodku. Celý anglický report má cez 25 powerpointových snímkov. Verím, že zhodnotil moje pôsobenie podrobne a inšpiroval nového tajomníka IAA Europe k ďalšej práci, ktorý si dúfam užije minimálne tak, ako sa to podarilo mne :)



- Prezidentka IAA / AIAP Rosa Maria Burillo Velasco (Mexiko), koordinátor pre Európu Anders Lidén (Švédsko), koordinátor pre Áziu Kan Irie (Japonsko), Prezident IAA Europe Pavol Král (Slovensko) ↑
- Delegáti IAA / AIAP na vernisáži výstavy Jiný pohled ←



- Pohľad na námestie z veže sv. Bartolomeja /299 schodov/ →
- Plenárne zasadanie IAA Europe, Parlamentná sála, Plzeň, uvítanie delegátov čelnými predstaviteľmi Západočeského kraja ↓



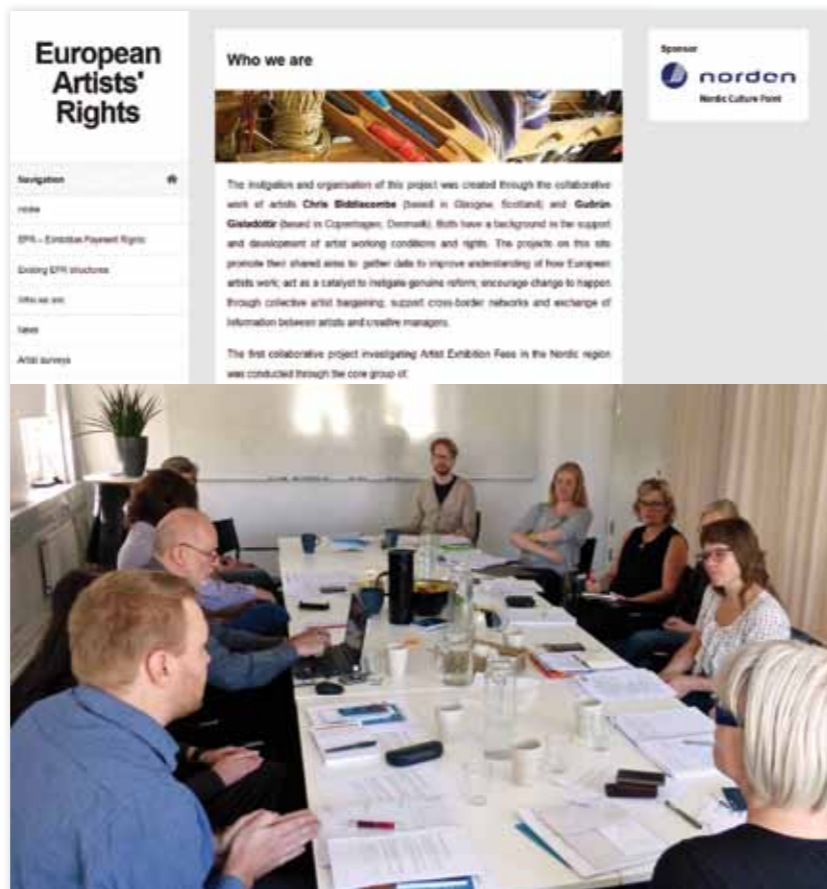
- Nočný pohľad na katedrálu oproti radnici ↑
- Vodná veža, kde zasadali EC IAA Europe a EC IAA / AIAP ←

3 / b / 3 / V medzinárodnej spolupráci sa nám darí, získali sme si rešpekt i uznanie.

DOST DOBRÝ DÔVOD NA UTLMENIE ČINNOSTI? ÁNO. PRETOŽE FYZIKÁLNE ZÁKONY PLATIA.

Pavol Král

Rok 2015 bol v oblasti medzinárodnej spolupráce pre nás úspešný. Niektoré otázky v súvislosti so systémom podpory medzinárodných aktivít však zostávajú otvorené a ak nechceme zaspáť na vavrínoch, možno by sme sa mali pokúsiť na ne odpovedať. Problémy sú riešiteľné. S cieľom pomôcť situáciu zlepšiť chceme otvoriť diskusiu k týmto i niektorým ďalším súvisiacim otázkam. Nechceme veci zahmlievať, preto sa pokúsime vyjadriť veľmi otvorene (odpusťte, ak sa v záujme zrozumiteľnosti a názornosti vyjadríme občas aj expresívnejšie). Určite nie preto, že by sme chceli byť negatívni, že by sme chceli niekoho či niečo znevažovať. Naopak: mnohé sa podarilo doma i v zahraničí, spolupráca umelcov je určite lepšia a dáva zmysel, rovnako ako spolupráca s predstaviteľmi Ministerstva kultúry (aj keď pohľad na problém nemusí byť vždy zhodný). Rešpekt a úcta ku konštruktívnej spolupráci i tomu pozitívnemu, čo sa podarilo (o reálnych výsledkoch viď viac v kapitole **4/... o čom sa nám sníva**) nás zaväzuje, aby sme zostali



otvorení a úprimní. Aby sme nezostali na pol ceste. Možno by mohlo pomôcť pozrieť sa na problematiku z iného uhla, ako je to obvyklé. Ak by sme sa pokúsili pomenovať niektoré špecifické problémy, s ktorými sa stretávame dlhodobo a väčšina z nás ich už preto ani nevnímame (všetci sme „obeťami obetí“: spravidla nezačíname na „zelenej lúke“, ale po svojich predchodcoch vedome či nevedome preberáme dobré i zlé). Niektoré problémy prežívajú dokonca aj napriek zmene systému po 89. roku a prejavujú sa napr. aj v rôznych poradných orgánoch (Vlády, MK či v Medzivládnom výbore UNESCO). Aby sme sa vyhli všeobecným frázam a nič neriešiacim výzvam (typu „za vyššie výnosy“ či v zmysle nezabudnutelných Jakešových slov „dělat více a lépe“), uvedieme konkrétne príklady, vychádzajúce z našich skúseností z práce v mnohých poradných orgánoch ako i zo skoro už 10 – ročnej aktívnej medzinárodnej spolupráce Slovenskej výtvarnej únie a Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu, ktoré sa v tomto období výrazne presadili v 5-6 medzinárodných organizáciách.



- Zasadanie medzinárodnej pracovnej skupiny, Štokholm, sept. 2015, (P. Král druhý zľava) – ukážka z webu European Artists' Right ←←
- Zápis do pamätnej knihy Západočeského kraja, Plzeň ←
- Franklyn King Glover, Ghana ↑

Pokúsime sa porovnať riešenia na Slovensku a v zahraničí, načrtnúť možné riešenia.

Ak si kladiete otázku, či medzinárodná spolupráca v oblasti kultúry stojí vôbec za to, aby sme jej venovali pozornosť, snáď podpredseda Vlády a minister financií Peter Kažimír nebude považovať za nevhodné, ak si dovoľíme odpovedať v zmysle jeho vyjadrenia, ktoré odznelo na zasadaní Rady vlády pre kultúru v januári 2014: **Kultúra je najlacnejším spôsobom propagácie štátu.**

1/ POROVNANIE FORMY PODPORY V SÚVISLOSTI S VYKONÁVANÍM FUNKCIE PREZIDENTA ČI PREVÁDZKOVANÍM KANCELÁRIE MEDZINÁRODNEJ ORGANIZÁCIE: NEMECKO, MEXIKO, KANADA A SLOVENSKO

Vykonávanie prestížnej funkcie prezidenta medzinárodnej asociácie znamená v Nemecku prakticky istotu významnej finančnej podpory z verejných zdrojov, umožňujúcej prevádzkovanie kancelárie a činností súvisiacich s výkonom funkcie prezidenta.

Ak si myslíte, že ekonomicky silné Nemecko nemôže byť pre nás vzorom, povedzme si, ako je to v krajine tzv. tretieho sveta – v Mexiku: vďaka pozícii prezidenta IAA / AIAP mohla mexická asociácia financovať množstvo ich aktivít počas celého roka, na zasadaniach v zahraničí sa zúčastňovala pravidelne delegácia v počte 3 – 4 členov, na podujatia IAA v Plzni si mohli dokonca dovoliť poslať (križom cez Atlantik) 13 člennú delegáciu.

Kanada je už od založenia IFCCD sídlom kancelárie tejto organizácie, ktorá zastrešuje počet krajín, porovnateľný s IAA Europe, a teda aj s Office IAA Europe. S prevádzkou má momentálne starosti, pretože už to nie je ako kedysi: ročný rozpočet Kanadskej koalície postupne klesol na približne 250 000 dolárov. Predtým býval vo výške okolo 500 000 – 650 000.

Slovensko: 4 roky pozícia prezidenta i tajomníčky IAA Europe, zároveň pozícia člena Vedenia celosvetovej organizácie IAA / AIAP, najväčšej organizácie zastrešujúcej profesionálnych výtvarných umelcov z asi 40 krajín Európy a celkovo niekoľko stotisíc umelcov zo 4 kontinentov, 5 rokov prevádzkovanie Office IAA Europe. Popri kancelárii IAA / AIAP v sídle UNESCO v Paríži sme tak mali v Bratislave jedno z celkovo len dvoch organizačných centier profesionálnych výtvarných umelcov z celého sveta. Mnoho ľudí od Mexika, cez Juhoafrickú republiku až po Kóreu či Japonsko vďaka tomu zistilo, kde sa na kultúrnej mape sveta nachádza Bratislava a Slovensko: mnohokrát slová ocenenia a vďaky, viackrát i standing ovation za našu prácu.

Príspevok z verejných zdrojov na celoročnú prevádzku a činnosť kancelárie (čo znamená stovky mailov a telefonických rozhovorov ročne, organizovanie mnohých zasadaní a konferencií v Bratislave, Paríži, Berlíne, Oslo, Istanbule, Bruseli, Plzni, desiatok on-line zasadaní Vedenia, spracovávanie pravidelných súhrnných správ v rozsahu cca 80 – 100 strán, vydanie manuálu pre držiteľov IAA preukazov Traveling with IAA Card, atď) vieme za obdobie 5 rokov vyčíslit veľmi presne: **0,- (slovom: nula) Eur.**

- Renesančná radnica, v ktorej sme mali zasadania IAA / AIAP →
- Zasadanie IAA / AIAP v priestoroch renesančnej radnice, Plzeň ↓



Takže napríklad pri akcii v Plzni (čo zahŕňalo 5 podujatí v priebehu 8 dní v októbri 2015: zasadanie európskeho Výkonného výboru IAA Europe, zasadanie celosvetového Výkonného výboru IAA / AIAP, Plenárne zasadanie IAA Europe, Medzinárodná konferencia Štatút umelca, dvojdnové Plenárne zasadanie IAA / AIAP, na ktoré sa zaregistrovali delegáti a pozorovatelia z 32 krajín Ameriky, Afriky, Ázie, Európy, s písomným príspevkom aj z Austrálie, takže prakticky len jediný svetadiel – Antarktída, čo nie je až také prekvapujúce – nebol vôbec zastúpený :) sme na rozdiel od 13-členného tímu z Mexika museli veľmi zvažovať, či si môžeme dovoliť poslať vlakom z Bratislavy do Plzne úplne výnimočne tím **až 3 ľudí** – okrem prezidenta P. Kráľa a tajomníčky A. Kozárovej aj manažérku SVÚ B.Hajnalovú, čo bolo vzhľadom na rozsah práce a celkovú zodpovednosť úplne nevyhnutné. A nebola to dovolenka: všetko sme zvládli, účastníci boli nadšení, slová chvály sme si užili opakovane a dosýta všetci traja – milé bolo, keď predsedu SVÚ spontánne „vyložili“ na lavicu a 60 ľudí nadšene

skandovalo jeho meno; po vyčerpávajúcej práci v Plzni (14 hodín denne) sa však manažérky SVÚ vrátili domov choré...):

- naozaj je potrebné vysvetľovať rozdiel medzi účasťou na zahraničnom podujatí v pozícii pozorovateľa a pozíciou hlavného organizátora, ktorý podujatie v zahraničí komplexne pripraví, zabezpečí pre konferenciu osobnú prezentáciu odborníkov z Nórska, Švédska, Nemecka, Veľkej Británie, Portorika, Francúzska a Českej republiky (plus z Austrálie aspoň písomnú), pripraví zásadné materiály a zároveň väčšinu podujatí aj osobne vedie?
- naozaj je potrebné vysvetľovať, že náročná príprava takéhoto podujatia začala už jeden a pol roka predtým? Že komplexná príprava zahŕňa naozaj všetko, od zabezpečenia adekvátnych priestorov s kapacitou pre cca 80 delegátov a pozorovateľov, s adekvátnym technickým vybavením – ozvučenie, projekcia, zázemím pre prípravu občerstvenia, atď (a v Plzni sme zabezpečili tie naozaj najreprezentatívnejšie priestory: v renesančnej radnici a Západočeskom múzeu, Parlamentnú sálu

Západočeského kraja a historickú Vodnú vežu), ubytovanie (obsadili sme 4 hotely a vybavili s pomocou partnerov pre účastníkov aj zľavy), priestory pre obedy a večere (vždy iné, aby sme umožnili bližšie spoznať mesto i jeho kuchyňu), stredovekú hudbu v stredovekých priestoroch pri večeri, ktorá bola jedným zo spoločenských vrcholov podujatia, privítanie účastníkov najvyššími predstaviteľmi mesta a kraja, kultúrny program, asistentov, schopných zvládnuť registráciu účastníkov a koordináciu počas všetkých akcií, atď?

- naozaj je úplnou samozrejmosťou, ktorá nestojí za reč a už vôbec nestojí za podporu, že slovenskí zástupcovia sú vo vedení medzinárodných organizácií či dokonca ich priamo vedú a sú v zahraničí rešpektovaní, že i takto pomáhajú zviditeľňovať slovenskú kultúru a samotné Slovensko?
- naozaj sa máme i naďalej spoliehať najmä na veľkorysosť našich zahraničných partnerov či nadšenie jednotlivcov, ktorí to určite „nejako“ zvládnu?
- naozaj je nám jedno, či a aký obraz Slovenska pomáhame vytvárať v zahraničí, alebo radšej rezignujeme a budeme sa hrať len na našom domácom piesočku?

Existujú oprávnené pochybnosti, či sme mali na Slovensku dostatočnú podporu, ktorá by nám v plnej miere umožnila využiť silnú pozíciu, ktorú v medzinárodných organizáciách tak SVÚ ako i SKKD nepochybne má. Nevieme odpovedať na množstvo otázok, ktoré sme dostali v súvislosti s tým, že žiadosti SVÚ i SKKD o finančný príspevok na medzinárodnú spoluprácu komisia Pro Slovakia aj v tomto roku zamietla. Pripomínam, že sme si nikdy nenárokovali rozpočet ako v Kanade, o ničom takom sme ani neuvažovali. V absolútne neporovnateľných podmienkach sme si získali svojou prácou rešpekt, zviditeľnili sme Bratislavu i Slovensko. Naši partneri kvôli nám dokonca posunuli o týždeň medzinárodné podujatie (Štokholm, september 2014), rovnakú možnosť nám ponúkli aj organizátori medzinárodného podujatia vo Vilniuse, organizovaného pri príležitosti 80. výročia založenia ich asociácie; citát z korešpondencie:

Dear Pavol...Your presence and participation is very important for us, so it would be a honour to meet you in Vilnius. If you

had already planned these days – please inform us as soon as possible and we'll displace the date into other convenient for you. / Milý Pavol... tvoja prítomnosť a účasť je pre nás veľmi dôležitá, bola by to pre nás česť privítať ťa vo Vilniuse. Ak máš na tieto dni už naplánovaný iný program, prosím, informuj nás čo najskôr a zmeníme dátum na iný, ktorý ti bude vyhovovať.

Nebolo by logické vytvárať vhodné podmienky v prvom rade pre tých, ktorí sa už vo svete presadiť dokázali (a je úplne jedno, či v kultúre, vede, športe alebo v inej oblasti), ktorí majú potenciál v konečnom dôsledku zviditeľniť Slovensko, a popri tom samozrejme dávať šancu aj tým, ktorí to ešte len chcú skúsiť, a nie naopak? (Ak by sme to dotiahli ad absurdum: viete si predstaviť, že na vrcholovú súťaž v hokeji by sme neposlali reprezentačné družstvo, ale hokejový tím povedzme z Čífera, pretože oni ešte – na rozdiel od reprezentačného tímu – na majstrovstvách sveta neboli?) Nevieme, či nám niečo uniklo, ale ani sme nenašli možnosť žiadať príspevok na systematickú prácu, akou bolo dlhodobé prevádzkovanie Office IAA Europe, či už z programu Pro Slovakia alebo iného zdroja. Možno je problém aj v tom, že pracujeme príliš veľa a preto nás mnohí považujú – v rozpore s realitou – za štátom financovanú bohatú organizáciu, ktorú podporiť netreba. Nevieme. V každom prípade všetko to fungovalo roky jedine vďaka našej dobrej vôli, našej energii a množstvu času, ktoré sme na to vynaložili, našim vlastným finančným prostriedkom i príspevkom našich partnerov zo zahraničia.

Pre úplnosť v záujme objektivity:

- na naše medzinárodné aktivity sme niekoľkokrát dostali príspevok z programu Pro Slovakia, spravidla okolo 2000 Eur (SVÚ naposledy v roku 2013, SKKD naposledy v roku 2014): aj tie potešili, ale pri množstve našich aktivít to bola naozaj len kvapka v mori... (zdaleka nič porovnateľné so situáciou v Kanade, už vôbec nie ako v novembri medializovaná konferencia TechMatch Slovakia 2015 s rozpočtom 1,4 milióna Eur...),
- ocenili sme, keď situáciu niekoľkokrát zachraňovalo z vlastnej iniciatívy Ministerstvo kultúry tým, že nás vyslalo pri príležitosti významného podujatia na služobnú

cestu (čo znamená uhradenie nákladov na dopravu, ubytovanie a – na rozdiel od príspevku z grantu – aj diéty), napríklad pri voľbách do Medzivládneho výboru UNESCO v Paríži, na podujatie pri príležitosti 10. Výročia Dohovoru UNESCO v Belgickom Monse, na zasadanie Medzivládneho výboru UNESCO, či v predchádzajúcich rokoch na konferenciu v Prahe alebo na plenárne zasadanie Európskej rady umelcov v Madride.

Riešením by mohlo byť hľadanie odpovedí na vyššie položené otázky, ako i väčšia flexibilita grantového systému, pretože aj ak budú kritéria na udelenie grantu vypracované s tým najlepším úmyslom a pri absolútne zodpovednej snahe urobiť ich čo najlepšie, je nemožné stanoviť presné kritéria na niečo, čo ešte len bude. Mohlo by pomôcť napr.:

- pri schvaľovaní projektov poskytnúť komisii právo prideliť určité % z prostriedkov v odôvodnených prípadoch aj na aktivity, ktoré sú síce v súlade so smerovaním grantového programu, ale do pripravenej schémy formálne nezapadajú,
 - pri vyhodnocovaní zrealizovaných projektov klásť dôraz predovšetkým na to, či sa splnil zámer projektu a dodržala sa celková suma (grant i spolúčast'), s možnosťou tolerovania presunov výdavkov v rámci jednotlivých položiek – uvádzame niekoľko otázok, s ktorými sa stretávame, na ilustráciu pocitu umelcov, že splnenie zámeru projektu nebýva to podstatné, na čom pri jeho vyhodnocovaní záleží:
- Ako zvyšuje kvalitu zrealizovaného projektu či efektívnu vynaložených prostriedkov, ak sú náklady za dozor na výstave vyplatené na základe faktúry, v porovnaní so situáciou, keď sú vyplatené na základe dohody o vykonaní práce? O žiadnej racionálnej odpovedi nevieme, zato vieme o negatívnom dopade na realizované projekty: keďže sú tieto výdavky uznávané iba v prípade doloženia faktúry, neraz nie je možné vyúčtovať ich ako oprávnené náklady. Aj keď je dozor samozrejmom a nevyhnutnou súčasťou výstavných podujatí, veľmi často je vykonávaný dôchodcami pracujúcimi na dohodu (a preto faktúru doložiť nie je možné: je dôchodca legálne pracujúci na dohodu snáď kriminálnik?).

- Ako zvyšuje kvalitu zrealizovaného projektu či efektívnu vynaložených prostriedkov nekompromisné trvanie nielen na celkovej výške nákladov (čo by bolo samozrejme pochopiteľné), ale aj na dodržaní výšky nákladov na jednotlivé položky v súlade so žiadosťou? Keďže žiadosť sa pripravuje v predstihu aj jedného roka, realita sa od zámerov neraz líši, navyše žiadaná suma nebýva schválená v plnej výške. Takže sa bežne stáva, že na niektoré položky prostriedky chýbajú, kým naopak inde by sa dal výsledok dosiahnuť aj lacnejšie – máte však smolu: systém vás vôbec nemotivuje k efektívnemu vynaloženiu prostriedkov na dosiahnutie čo najlepšieho výsledku, systém vám v tom dokonca bráni. Ak by ste niekde oproti plánu ušetrili a použili finančné prostriedky tam, kde naopak oproti plánu chýbajú, budete ich musieť vrátiť: nikto sa nebude zaoberať otázkou, či presun peňazí projektu pomohol a zvýšil jeho kvalitu. Vyhodnotí sa to jednoducho ako neoprávnené použitie finančných prostriedkov.
- Ako zvyšuje kvalitu zrealizovaného projektu či efektívnu vynaložených prostriedkov nekompromisné trvanie nielen na celkovej výške nákladov a na dodržaní výšky nákladov na jednotlivé položky v súlade so žiadosťou, ale aj na tom, kto jednotlivé položky uhradí? Racionálna a zrozumiteľná odpoveď opäť chýba, tvrdý dopad na žiadateľa však je realitou, aj keď výsledok niekedy ovplyvniť nemôže. Konkrétny prípad: medzinárodný výstavný projekt zrealizovaný v dvoch štátoch, na ktorý sa veľvyslanectvo danej krajiny zaviazalo prispieť konkrétnou sumou. Závazok si do posledného centa splnilo, rovnako ako slovenská strana. Došlo k jedinej zmene: veľvyslanectvo iniciatívne uhradilo dohodnutú sumu na dopravu, a nie na katalóg, ako bolo uvedené v žiadosti. Slovenská strana následne nemala na výber: použila teda rovnakú sumu na katalóg, namiesto ich využitia na dopravu. Nikto nikoho nepoškodil, projekt sa v plnom rozsahu a úspešne zrealizoval, výstavu v zahraničí otváral primátor hlavného mesta za prítomnosti 8 veľvyslancov, čísla sedeli (a ak by to bola rozprávka, nasledovali by slová... *a potom žili šťastne, až kým nepomreli*). Realita však bola iná: slovenská strana musela podstatnú časť grantu vrátiť.

- Tlačová konferencia pred sériou medzinárodných podujatí v Plzni (zľava): Dana Doricová, kurátorka Bienále, Rosa Maria Burillo Velasco, prezidentka IAA/AIAP, Pavol Král, prezident IAA Europe, Jana Potužáková, prezidentka Bienále, Gabriela Darebná, výkonná riaditeľka Bienále Plzeň →



- Dôvod: neoprávnené použitie finančných prostriedkov... (je potom prekvapujúce, ak sa medzi umelcami sem-tam šíria úvahy, či ide o pomoc alebo skôr o šikanovanie?)
- Ako zvyšuje kvalitu zrealizovaného projektu či efektívnu vynaložených prostriedkov absolútne nekompromisné trvanie na podmienkach dohodnutých v zmluve a to dokonca aj vtedy, ak by bol žiadateľ ochotný verejne prostriedky ušetriť? Áno, aj to je možné. Príklad: nedávno sme požiadali o zmenu podmienok použitia finančného príspevku a to tak, že v tomto roku by sme celú poskytnutú sumu použili na úhradu členského príspevku len pre jednu medzinárodnú organizáciu (namiesto dvoch) a v prípade schválenia našej žiadosti sme sa zaviazali v budúcom roku na tento účel nežiadať žiadne finančné prostriedky. Čiže v tomto roku sme nežiadali žiadne navýšenie a zároveň sme ponúkli úsporu pre budúci rok (žiadosť pre rok 2016 = 0,- Eur v porovnaní so žiadosťou pre rok 2015 = 1300 Eur) – finančné prostriedky sa tak mohli budúci rok použiť pre iného žiadateľa. Venovali sme tomu čas i energiu, dokonca sme to osobne aj skonzultovali s predstaviteľmi oboch medzinárodných organizácií (vo Vilniuse v Litve a Monse v Belgicku). Je to jednoduché a jasné? Nie, nie je. Písomná odpoveď príslušnej pracovníčky zo dňa 30. 11. 2015: naša žiadosť bola zamietnutá.

2/ JEDNODUCHOSŤ, RÝCHLOSŤ, EFEKTÍVNOSŤ A PRUŽNOSŤ V KONTRASTE S ŤAŽKOPÁDNOSŤOU, ZDĽHAVOSŤOU A ZLOŽITOSŤOU

Chceme byť optimisti, nový systém pod strechou Fondu na podporu umenia je v tomto smere prísľubom, zrýchlenie a zjednodušenie by určite malo nastať (a k tomu sme sa

vyjadrovali už v priebehu prípravy koncepcie Fondu), ak nemá Fond sklamať nádeje do neho vkladané. Na porovnanie, ako sme získavali finančnú podporu od našich partnerov zo zahraničia, ako môže fungovať jednoduchosť, rýchlosť a pružnosť:

- Nikdy sme nepísali žiadnu žiadosť: podporu nám ponúkol spravidla sám partner, pretože o našich aktivitách vedel a považoval podporu za opodstatnenú, primeranú a vhodnú
- K dohode spravidla stačilo niekoľko mailov, v ktorých sme si upresnili, čo a na akú akciu partner preplatí
- V praxi potom partner napr. rovno poslal zaplatenú letenku a potvrdenie, že hotel v danom termíne je pre nás zarezerovaný a uhradený; resp. my sme si kúpili letenku, ktorú potom partner preplatil – poslali sme doklad o úhrade, prípadne aj faktúru na dohodnutú sumu; alebo poslal dohodnutý príspevok na našu činnosť, bez toho, aby sme boli povinní vyúčtovať náklady: detaily ho nezaujímali, rozhodujúce bolo, že sme činnosť skutočne vykonávali.

3/ PRÍSTUP ZALOŽENÝ NA DÔVERE V KONTRASTE S PRÍSTUPOM, ZALOŽENOM NA NEDÔVERE, PRIAM NA PREZUMPCII VINY

Dovoľte príklad zo zahraničia č. 1 (aj keď s grantovým systémom nemá na prvý pohľad nič spoločné): V najprestížnejšom hoteli v Nórsku majú pravidelne (rovnako ako väčšina hotelov) mínusovú položku: podieľajú sa na nej hoteloví hostia, ktorí opustia hotel bez zaplatenia. Pre nás môže byť zaujímavé (a poučné), ako sa to prejavuje na hodnotení recepčných, priamo zodpovedných za prenájmanie izieb a následné inkasovanie poplatku. Zamestnanci, ktorí majú najväčšiu sumu neuhradených platieb, pozitívne hodnotení nie sú (na čom nie je nič

zvláštne). Prekvapujúco však najlepšie sú hodnotení nie zamestnanci s nulovým schodkom, ale tí, ktorí síce schodok majú, ale nie v príliš vysokej sume.

Prečo? Pretože nulový schodok manažéri hodnotia ako prehnanú opatrnosť, nechotú riskovať. Takýto zamestnanec:

- pravdepodobne odmietol (pre subjektívne negatívny pocit, ktorý v ňom zákazník vyvolal) prenajať izbu aj zákazníkovi, ktorý vôbec nemal v úmysle hotel podvieť, a teda zamestnanec týmto reálne poškodil príjmy hotela,
- a/alebo prehnane „dohliadal“ na to, aby hostia neodišli bez zaplata: tým mohol slušných zákazníkov hotela (ktorých je absolútna väčšina) znechutiť, podráždiť či priamo uraziť, ovplyvniť tým ich záujem opäť hotel navštíviť a teda prehnanou opatrnosťou ohrozil príjmy hotela v budúcnosti.

Príklad zo zahraničia č.2 (s grantovým systémom priamu súvislosť má):

Zo zahraničia sme z mnohých krajín a organizácií (IFCCD Kanada, Nemecká komisia UNESCO, BBK Nemecko, Asociácia litovských umelcov, Švédska umelecká asociácia, IAA/ AIAP Paríž, IAA Europe, Európske hlavné mesto kultúry Plzeň, Bienále Plzeň, Austrálska asociácia umelcov NAVA, atď) dostali finančný príspevok v súvislosti s našimi medzinárodnými aktivitami, celkove v sume nepomerne vyššej, ako zo slovenského grantového systému Pro Slovakia. Základom bola dôvera, partneri zo zahraničia od nás nikdy nežiadali žiadne potvrdenia: podporili nás preto, lebo vedeli, čo robíme, našu prácu si vážili a považovali ju (na rozdiel od komisie Pro Slovakia) za užitočnú.

Náš grantový systém, a nielen Pro Slovakia, sa pri posudzovaní sústreďuje na nepodstatné detaily, formálne poistky s cieľom „nič nepokaziť“ na úkor vnímania širších súvislostí:

- ak znovu a znovu celé desaťročia a viackrát ročne dokazujete, že vôbec existujete, bez toho, aby sa niečo na vašej existencii zmenilo,
- ak znovu a znovu celé desaťročia a viackrát ročne dokazujete, že naozaj máte účet v banke, bez toho, aby sa účet zmenil,

- ak znovu a znovu... (doplňte podľa vlastného uváženia, čo v systéme dlhodobo považujete za zbytočné: vyjadril som sa k tomu už viackrát, nechcem sa opakovať), ťažko možno povedať, že systém nie je založený na nedôvere či priam na prezumpcii viny.

Aby sme boli spravodliví, treba povedať aj to, že systém sa postupne v tomto smere zlepšuje:

- Ak došlo v tomto roku k drobnému pochybeniu v žiadosti, na základe upozornenia ste dostali možnosť chybu odstrániť (kým ešte rok predtým vašu žiadosť i pri drobnom nepodstatnom formálnom pochybení automaticky vyradili).
- V budúcom roku by potvrdenia mali predkladať už len žiadatelia, ktorých žiadosť komisia Fondu na podporu umenia schváli, čo bude cenou útechy pre neúspešných žiadateľov.

Ak zvažujeme možné riziká zneužitia, pripomeňme si, že veľkú časť schválenej podpory tvoria malé sumy vo výške niekoľkých stoviek či niekoľkých tisíc Eur (zďaleka sa teda nepohybujú vo výške miliónov, ako v prípade už spomenutej medializovanej konferencie TechMatch Slovakia 2015: ak sme vôbec dostali príspevok na naše celoročné medzinárodné aktivity a podujatia – vrátane organizovania konferencií s účasťou delegátov z 20 – 30 štátov, tak to boli cca dve tisícky raz za niekoľko rokov). Natískajú sa viaceré otázky:

- Vyskytli sa vôbec prípady vážnejšieho zneužitia grantového systému? Ak áno, boli v takej miere, že je naozaj nutné podozrievať z nekalých úmyslov všetkých žiadateľov? Nie sú náklady na prehnanú opatrnosť či jej negatívne dopady vyššie, ako možné riziko zneužitia (viď príklad vyššie – Nórsko)?

Definitívnu pozitívnu odpoveď dá zrejme až fungujúci e-government, systém, ktorý automaticky vylúči všetkých nevyhovujúcich žiadateľov (s dlhmi voči štátu, Sociálnej poisťovni a pod), bez toho, aby všetky zúčastnené strany zaťažoval papierovaním. Ale určite sú možnosti, ako primerane postúpiť od nedôvery k dôvere už skôr, napr.:

- pri nižších sumách potvrdenia nevyžadovať, povinnosť predložiť písomné potvrdenia stanoví len pri žiadosti o vyššie sumy, ako je stanovený limit?



• Konferencia Vilnius, zľava: zástupcovia Litovského parlamentu a tím spíkrov (Švédsko, Anglicko, Nórsko, Estónsko, Island/Dánsko, Škótsko, Slovensko)

- ak sa preukáže dôveryhodnosť žiadateľa, ktorý úspešne prejde grantovým procesom, zbaviť ho na určité obdobie (3 – 5 rokov?) povinnosti znovu dokazovať, že nie je podvodník?
- na druhej strane, ak skutočne dôjde k pokusu o podvod a zneužitie systému, nie je možné zákonným spôsobom „pritvrdiť“ tak, aby sa to nevyplácalo (napr. v prípade nevrátenia poskytnutej sumy v požadovanom termíne možnosť vymáhania škody v superrýchlom exekučnom konaní, pokuta, vylúčenie z možnosti žiadať o akýkoľvek grant na dlhšie obdobie (3 – 5 rokov?), s cieľom dosiahnuť, aby následky znašal konkrétny vinník, a nie všetci žiadatelia?

4/ PLATÍ NAOZAJ PRE KAŽDÉHO PRÁVO BYŤ ZA SVOJU PRÁCU ADEKVÁTNE ZAPLATENÝ? NIE SÚ NIEKTORÍ JEDNOTLIVCI DLHODOBO SYSTÉMOM OBCHÁDZANÍ?

Dovoľte niekoľko príkladov na vysvetlenie, čo som myslel vetou v úvode: „Niektoré problémy prežívajú dokonca aj napriek zmene systému po 89. roku.“

1. príklad: V roku 1981, keď sme s manželkou čakali prvé dieťa, bola ešte študentkou. Ja som rok pred tým ukončil základnú vojenskú službu a začínal som ako umelec v slobodnom povolání. Vzhľadom na rizikové tehotenstvo sme sa dostali do zložitej situácie (manželka úplne bez príjmu, ja s veľmi nepravidelným príjmom, aj keď záujem o moju prácu bol a napriek aktuálne sťažným podmienkam som pracoval). Trochu nám mohlo pomôcť štipendium pre manželku, o ktoré sme sa začali na radu priateľov zaujímať: po prvej konzultácii na príslušnom oddelení univerzity sa zdalo schválenie štipendia úplne jasnou záležitosťou. Až kým

sme nevyplnili prvé tlačivo. Vtedy zazneli slová, ktoré som potom počul s miernymi obmenami ešte neraz: „... jój, s vami umelcami je vždy problém!“ Svojim spôsobom mala úradníčka pravdu: s umelcami, so špecifickými podmienkami ich práce, systém nepočítal. Problém bol v tom, že za predchádzajúci rok som uviedol príjem vo výške 0,- Kčs, čo zodpovedalo skutočnosti: prvých 8 mesiacov z roka som ešte vykonával základnú vojenskú službu, a aj keď som začal veľmi intenzívne pracovať od prvých dní po návrate do civilu (bol som v tomto smere – na rozdiel od kolegov – skôr šťastnou výnimkou, pretože som mal rozpracované projekty ešte z obdobia školských rokov), prvú zálohu som však dostal až po 8 mesiacoch práce (v apríli nasledujúceho roka). Nebol som žiadny flákač či príživník, ktorý by si zaslužil primeraný postih zo strany štátu: už od školských čias som robil v podstate stále 7 dní v týždni (až na vzácne výnimky) a doteraz sa na tom nič nezmenilo. Ak predpokladáte, že manželka čakajúca dieťa (keďže jej manžel mal rovnako ako ona nulový príjem), dostala najvyššie možné štipendium, mýlite sa: nedostala vôbec nič. Pretože každý „normálny“ človek v tých časoch musel byť zamestnaný a každé dva týždne bol za to zaplatený (záloha/ výplata). Absurdné je, že keby sme mali príjem aspoň pár korún, štát by nám bol k tomu pridal. Keďže sme však nemali vôbec nič, nedostali sme nič. Nulou sa deliť nedá, vzorce s číslom „nula“ príslušnej úradníčke nefungovali. Systém ignoroval, že umelec pracuje v porovnaní s väčšinou pracujúcich v iných a neraz veľmi tvrdých podmienkach, že umelca za jeho skutočne odovzdanú prácu štátna organizácia nechá pokojne čakať na honorár aj celé mesiace (a to je ešte rád, že nejakú prácu vôbec má).

Ale problémom bol „umelec“, nie „systém“. Zdravý rozum nezvífrazil, „systém“ mladej rodine v situácii, keď to najviac potrebovala, nepomohol.

- 2. príklad:** Keď sme čakali druhé dieťa, dostal som povolávací rozkaz na vojenské cvičenie. V tom čase som pôsobil ako umelec v slobodnom povolaní, popri tom som učil na polovičný úväzok na umeleckej škole. V škole som ohlásil nástup na vojenské cvičenie... a opäť zaznela približne tá istá veta „jój, s vami umelcami je vždy problém!“ Po nekonečnom dohadovaní som to nakoniec vzdal (nemohol som behať po úradoch, potreboval som sa venovať štvorročnej dcérke, ktorú som v tých mesiacoch brávil so sebou úplne všade a pomáhať manželke, ktorá musela rešpektovať obmedzenia rizikového tehotenstva): zdravý rozum opäť nezvífrazil. Nielen že som doma chýbal v čase, keď ma rodina naozaj potrebovala, ale čas strávený na vojenskom cvičení som si ešte aj „zaplatil“ stratou svojho príjmu, a to v čase, keď bol môj príjem pre rodinu podstatný, pretože manželka nemala žiadny iný:
- ak ste umelec v slobodnom povolaní, za týždne strávené na vojenskom cvičení vám samozrejme nikto nič nezaplatí: platený ste jedine za to, čo naozaj urobíte (aj to nie vždy),
 - vrcholom absurdity však bolo, že som si na čas vojenského cvičenia musel – ako „umelec, s ktorými sú vždy problémy“ – zobrať neplatené voľno zo školy, na rozdiel od „normálnych“ zamestnancov (čiže všetkých ostatných), ktorým počas vojenského cvičenia vyplácanie platu samozrejme pokračovalo.

Tretí a posledný príklad zo „starších“ čias, z obdobia niekedy okolo Nežnej: ako človeka, ktorý sa k problémom vie vyjadriť, si ma vybrali do kultúrno-propagačnej komisie jednej bratislavskej mestskej časti. Na zasadania som chodil pripravený, i s množstvom písomných zásadných pripomienok (snažil som sa prispieť k vyčisteniu mestskej časti od pseudopropagandy a betónových zostatkov po kosákoch a kladivách). Chcel som, aby sme riešili problémy a nestrácali čas. Mal som však pocit, že niektorí členovia komisie sa príliš neponáhľali: možno sa cítili dobre v dôstojnej funkcii, dostali k tomu kávu a občas aj obložený

chlebíček, povyprávali sa. A najmä: robili to počas pracovnej doby, plat im bežal, tak to bola pre niektorých členov komisie celkom príjemná zmena. Ja som mal smolu: bol som „umelec“, takže som to robil na rozdiel od všetkých ostatných členov komisie – ako ináč – vo vlastnom voľnom čase a zadarmo.

A UŽ SME V SÚČASNOSTI. AKO JE TO V PORADNÝCH ORGÁNOCH, VÝBOROCH A PRACOVNÝCH SKUPINÁCH VLÁDY A MINISTERSTIEV, ČI V MEDZIVLÁDNOM VÝBORE UNESCO?

Členstvo v nich je čestné, čiže neplatené. Nerozlišuje sa však, či dotyčná osoba plní (možno len aktuálne na inom mieste) svoje pracovné úlohy, za ktoré je platená, alebo či to robí na úkor svojich vlastných pracovných povinností, resp. vo vlastnom voľnom čase.

V praxi to znamená, že niektorí členovia za svoju prácu platení sú (pretože sú zamestnancami štátnych či iných inštitúcií a prácu v poradných orgánoch vykonávajú v pracovnom čase). Iní členovia (umelcov sa to týka prakticky vždy) platení nie sú, pracujú zadarmo:

- Aj keď je všeobecným a samozrejším právom byť za svoju prácu adekvátne zaplatený (a máme na to príslušné zákony, dohliadajú na to odbory, pravidelne sa zvyšuje minimálna mzda, existujú limity na maximálnu povolenú výšku nadčasov, od množstva odpracovaných hodín sa odvíja nárok na dovolenku či nárok na dôchodok, atď), umelcov sa neraz nič z toho netýka:
- neberie sa do úvahy, že takáto práca je naozaj odborná a náročná, že ju nemôže vykonávať hoci kto, že podmienkou sú aj značné skúsenosti; člen nemá garantovanú nielen adekvátnu odmenu, ale dokonca ani len odmenu na úrovni primeranej časti zákonom stanovenej minimálnej mzdy, poskytovanej za nekvalifikované či málo kvalifikované pomocné práce
- neberie sa do úvahy, že samotná práca nespočíva v dvoch či troch hodinách „odsedených“ na zasadaní, ale že si vyžaduje (pokiaľ sa nevykonáva len formálne) náročnú prípravu pred i po zasadaní:

- » podklady k rokovaniu Medzivládneho výboru UNESCO, ktoré treba preštudovať, majú stovky strán, samozrejme nie v slovenčine; stavebný zákon mal cca 250 strán, autorský okolo 90, atď: v procese prípravy sa návrhy pripomienkujú, priebežne menia, takže ten, kto k tomu pristupuje zodpovedne, je nútený preštudovať si celý text veľmi pozorne znovu a znovu; v autorskom zákone môže byť dôležité každé slovo, ale aj v prípade stavebného zákona, kde sa výtvarného umenia týka v konečnom dôsledku spolu len 1 a štvrt strany (po častiach v niekoľkých paragrafoch), ak ste dôsledný, musíte si to prejsť celé, lebo paragrafy na seba nadväzujú a jedna nenápadná zmena môže ovplyvniť i iné paragrafy a tým aj celkový výsledok,
- možno je problémom, že práca v takýchto poradných orgánoch je „len“ duševnou prácou, a tá sa neraz – možno zo zotrvačnosti – za prácu nepovažuje.

Aby sme sa rozumeli: zrejme každý z nás pracuje niekedy zadarmo. Je však rozdiel, či to robíme na základe vlastného rozhodnutia, alebo sa to od niekoho automaticky vyžaduje (ak som si napríklad pozastavil úhrady platu od SVÚ, či dokonca priamo SVÚ finančne podporil v situácii, keď to SVÚ nutne potrebovala, namiesto toho, aby SVÚ – ako môj zamestnávateľ – platila mňa, je to v poriadku: nikdo to odo mňa nežiadal, už vôbec ma do toho nenútil, bolo to len moje vlastné rozhodnutie).

Výraz „čestný“ v praxi nemá vždy rovnaký význam:

- bežne sa používa napr. ako spôsob ocenenia predchádzajúcej práce po ukončení funkčného obdobia či za zásluhy (čestný člen, predseda, prezident, atď), pričom skutočná práca sa od nositeľa tohoto titulu neočakáva (prácou je už poverený niekto iný)
- od členov poradných orgánov sa však práca samozrejme očakáva, teda označenie „čestný“ člen je v rozpore s vyššie uvedeným zaužívaným chápaním tohoto pojmu; ak takýchto „čestných“ pracujúcich porovnáme s inými, „normálnymi“, natíska sa logická otázka: tých niekoľko miliónov pracujúcich na Slovensku, štandardne za svoju prácu zaplatených, je horších, či sú dokonca „nečestní“, ak sú ochotní poberať za svoju prácu adekvátnu odmenu?

Možné riešenie, **aby pre všetkých platilo rovnaké právo byť za svoju prácu adekvátne zaplatený:**

A/ Pri odovzdávaní menovacieho dekrétu informovať každého člena, že ak má o to záujem, môže byť za svoju prácu v uvedenom poradnom orgáne (výbore, atď) platený, pokiaľ predloží potvrdenie organizácie, v mene ktorej je členom uvedeného poradného orgánu, že v danej organizácii za svoju prácu nepoberá mzdu, resp. že mu mzdu za práce spojené s vykonávaním povinností člena uvedeného poradného orgánu jeho organizácia poskytovať nebude. Čiže každý by sa sám mohol rozhodnúť, kým má byť za svoju prácu zaplatený, pri dodržaní zásady, že bude platený len jedenkrát:

a/ zriaďovateľom poradného (či iného) orgánu, ak požadovanú prácu bude vykonávať vo svojom voľnom čase (čiže buď nepoberá mzdu nikde, alebo – ak niekde poberá mzdu – na nevyhnutný čas si zoberie neplatené voľno; to by bola výrazná pomoc pre ekonomicky slabé subjekty či občianske združenia, aby nehradili zo svojich limitovaných zdrojov náklady na práce presahujúce bezprostredné záujmy i možnosti samotného občianskeho združenia),

alebo

b/ naďalej svojim zamestnávateľom, ak je to pre neho jednoduchšie resp. výhodnejšie, najmä ak jeho štandardná náplň práce je v súlade s náplňou práce v poradnom orgáne (čiže bude činnosť v poradnom orgáne vykonávať v rámci svojej pracovnej náplne a v rámci svojho stanoveného pracovného času).

B/ Ak sa rozhodne pre možnosť „a“, v záujme efektívnosti by jeho odmena mala pozostávať z dvoch zložiek:

- zo sumy za účasť na zasadaní (tzv. sedné, podľa stanovenej hodinovej sadzby), a to na základe prezenčnej listiny zo zasadaní,
- z variabilnej časti v rozsahu 0 až x-násobku fixnej sumy, a to na základe rozhodnutia predsedu, v závislosti od rozsahu nutnej prípravy, reálneho prispenia konkrétneho člena k práci a najmä k výsledkom daného orgánu.

C/ V záujme administratívneho zjednodušenia by sa odmena za celý rok vyúčtovala i vyplácala v stanovenom termíne len 1x ročne.

5/ VŠEOBECNÉ PRÁVO BYŤ ZA PRÁCU ADEKVÁTNE ZAPLATENÝ VO VZŤAHU KU GRANTOVÉMU SYSTÉMU. NEROZLIŠOVANIE, ČI PROJEKT SLUŽI NAJMÄ PROSPECHU ŽIADATEĽA, ALEBO JE V ŠIRŠOM, PRÍPADNE VEREJNOM ZÁUJME.

Pri svojich začiatkoch v 90.-rokoch vstupoval program Pro Slovakia na dovtedy neprebádanú pôdu a určite má na svojom konte veľa pozitív, ale v roku 2015 končí a práve preto je vhodné zamyslieť sa najmä nad slabšími miestami systému, podporujúceho medzinárodnú spoluprácu, aby sa vďaka prirodzenej zotrvačnosti a zvyku (ktorý je dobré známu „železnou košielou“) nepreniesli do nového systému, zastrešenému vznikajúcim Fondom na podporu umenia.

Prejavoval sa problém s uplatňovaním všeobecného práva byť za prácu adekvátne zaplatený aj v grantovom systéme Pro Slovakia? Áno: nebral do úvahy, či projekt slúži najmä prospechu žiadateľa, alebo je v širšom, prípadne verejnom záujme.

a/ Ak sa žiadateľ (jednotlivec či kolektívny subjekt) uchádza o príspevok na svoj osobný či skupinový projekt (napr. na vydanie svojej knihy, katalógu ku svojej výstave, na svoj koncert, film atď), každý príspevok, ktorý je v možnostiach Fondu na podporu umenia, je vítaný (a je výrazným krokom dopredu, že celkový rozpočet na podpornú činnosť má v budúcom roku vzrásť oproti súčasnému o 50 %). Aj keď má s projektom žiadateľ výdavky (povinné spolufinancovanie žiadateľa), vďaka príspevku z Fondu ho predsa len projekt stojí menej a má aspoň teoretickú šancu, že sa mu v budúcnosti prostriedky vrátia (môže zrealizovať niečo, čo by si inak možno nemohol dovoliť, môže mu to umožniť odborný rast a ak svojím projektom zaujme, možno dostane nové ponuky, presadí sa na trhu doma či v zahraničí, atď). A v prípade jeho umeleckého úspechu na tom získa v konečnom dôsledku aj štát („dobrý pocit“ z príspevku k rozvoju umenia a ku kultivovaniu spoločnosti), v prípade komerčného úspechu môže ubudnúť jeden uchádzač o prácu, ktorý sa bude vedieť uživiť sám a namiesto poberania podpory bude platiť dane a odvody.



• Noviny The Scotsman: 3 zo 4 umelcov zarobia menej ako 5 000 libier za rok (príklad na ilustráciu: príjmy umelcov sú v mnohých krajinách pod úrovňou bežného štandardu)

b/ Ak sa však žiadateľ uchádza o príspevok na projekt, ktorý nie je v jeho osobnom záujme, ale je v širšom, prípadne verejnom záujme, je situácia zásadne odlišná: ak napr. žiada o príspevok na medzinárodnú spoluprácu, ktorá žiadateľovi umožní získať informácie či pripraviť analýzu k návrhu zákona, tak ako to bolo v prípade Autorského zákona či dopadu digitalizácie na práva autorov (zúčastnili sme sa na niekoľkých konferenciách k tejto téme – napr. v Európskom parlamente Bruseli), k návrhu zákona o Štatúte umelca (množstvo podujatí, na ktorých sme sa nielen zúčastnili, ale ich aj priamo zorganizovali a viedli vo viacerých krajinách niekoľkých kontinentov v priebehu niekoľkých rokov), stavebného zákona (téma bola súčasťou konferencie, ktorú sme zorganizovali v okt 2015 v Plzni, ale i v Istanbule), či k problematike zlepšenia právneho a sociálneho postavenia umelcov (podieľali sme sa na mnohých podujatiach k otázke sociálneho zabezpečenia či mobility umelcov – Paríž, Berlín, Plzeň, Vilnius), k otázke slobody a diverzity umeleckého vyjadrovania, k otázkam kreatívneho priemyslu (Brusel) atď.

Týmito a ďalšími otázkami sa zaoberalo aj príslušné ministerstvo a jeho poradné orgány, vyústili do návrhov zákonov, prípadne ich už schválila Vláda či Národná rada: je teda možné konštatovať, že odborná spolupráca žiadateľa v podobných prípadoch nie je jeho osobným, ale širším či dokonca verejným záujmom? (Poznámka: dôraz je na výraze „nie je jeho osobným záujmom“, ponechávam otvorené, ako ten „iný“ záujem zdefinovať).

Ak je odpoveď áno (a som presvedčený, že iná byť nemôže), vynára sa mnoho logických otázok:

- Prečo žiadateľ, konajúcí vo verejnom záujme, nie je za svoju prácu zaplatený? Prečo sú de facto vyradení konkrétni ľudia z bežnej zákonnej ochrany, ktorá sa vzťahuje na všetkých okrem nich, a nemajú za svoju náročnú odbornú prácu (napr. vedenie konferencie či zasadania na medzinárodnom fóre v cudzom jazyku), hoci je veľmi vzdialená nekvalifikovanej práci, nárok ani len na adekvátnu časť minimálnej mzdy?
- Zvyšovanie kvalifikácie a ďalšie vzdelávanie sa považuje za dôležité v každom odbore a rôznymi formami sa podporuje i zo strany štátu: prečo sa neberie pri rozhodovaní o schvaľovaní grantu do úvahy, že aktívna účasť na medzinárodných konferenciách či vedenie medzinárodných asociácií sú zároveň efektívnym spôsobom zvyšovania kvalifikácie, získavania informácií a skúseností, obzvlášť, ak ich následne pravidelne využívame v rámci práce v poradných orgánoch ministerstiev a vlády?
- Ak hovoríme o grante na medzinárodnú spoluprácu, môžeme si tu automaticky zopakovať všetko, čo sme uviedli k otázke odmeňovania pri poradných orgánoch ministerstiev a vlády (viď vyššie v časti 4), ale navyše:
 - v zahraničí je práca a príprava na ňu ešte náročnejšia, ako v poradných orgánoch na Slovensku:
 - » znamená neraz i niekoľkodňové vyčerpávajúce zasadania k odborným témam v cudzom jazyku,
 - » ešte náročnejšie je, ak sme zodpovední aj za zorganizovanie takýchto akcií (8 dňové podujatie v Plzni sme začali pripravovať už 1,5 roka dopredu),
 - » náročnosť je opäť o stupeň vyššia, ak zároveň podujatie

vedieme (poznámka pre podozrievavých: to úplne vylučuje možnosť podriemkávať niekde v kúte či odbehnúť si na nákupy): vyžaduje to maximálne sústredenie, schopnosť improvizovať, reagovať na neraz prekvapujúce diskusné príspevky, zaujať stanovisko v prípade protichodných názorov a usmerňovať vývoj celého zasadania k zmysluplným záverom; samozrejme, všetko v cudzom jazyku,

- zároveň je však žiadateľ – napriek vysokej náročnosti jeho práce – úplne vylúčený z uplatnenia práv, ktoré sú pre iných pracujúcich pri vykonávaní práce v zahraničí samozrejme a zákonmi či vyhláškami jednoznačne upravené:
 - » v rámci finančného príspevku z grantového systému nemôže pri práci v zahraničí do oprávnených výdavkov zahrnúť diéty
 - » dokonca nemá – hoci pracuje v sťažených podmienkach – nárok ani len na príspevok na obed (cca 1,5 Eur denne), ktoré dostane na Slovensku aj ten najmenej kvalifikovaný pracovník, pracujúci za minimálnu mzdu...
- a zároveň ešte finančne prispieva formou povinného spolufinancovania za to, že je ochotný pracovať zadarmo vo verejnom záujme...
- Pritom na rozdiel od prvej možnosti (podpory na „svoj“ projekt) sa mu ani teoreticky náklady vrátiť nemôžu:
 - schválený zákon bude platiť pre tisíce ľudí, resp. pre všetkých, nie pre neho osobne
 - ak so svojou prácou uspeje, jeho jedinou reálnou „odmenou“ je viac ponúk na iné, rovnako nezaplatené funkcie, v konečnom dôsledku viac práce, času, energie a vynaložených finančných prostriedkov na úkor svojej rodiny, svojho združenia a seba samého.

Dovoľte na ilustráciu jeden starý vtíp: Zákazník s pokazeným rádiom príde do servisu. Opravár sa na rádio pozrie, kladívkom jedenkrát kamsi udrie a potom rádio vyskúša: opäť hrá. Vráti ho teda zákazníkovi a pripraví účet na 101 Kčs. Zákazník sa začuduje: 101 Kčs za jeden úder kladívkom? Opravár odpovie: Nie, za úder kladívkom účtujeme len 1 Kčs. 100 Kčs je za to, že vieme, kam udrieť.

Toľko vtip (ktorý, napriek tomu, že je len vtipom, vcelku výstižne definuje prácu experta). A realita? Expert v niektorých prípadoch nedostane ani tú 1 korunu za úder kladívkom. O honorári za to podstatné – schopnosť experta „vedieť, kam udrieť“ – ešte nezačala ani diskusia.

2600 rokov starý príklad hodnotenia práce „vo verejnom záujme“ – Atény, 6. stor pred našim letopočtom: Občania Atén sa 1x mesačne schádzajú neďaleko Akropolisu na ľudovom zhromaždení, kde diskutujú o politike. Aby si mohli aj nemajetní občania dovoliť prerušiť svoju prácu a zúčastniť sa, za prítomnosť sa im vypláca denná mzda.

AKÉ SÚ DÔSLEDKY TOHO, ŽE ODBORNÍK NIE JE ZA SVOJU PRÁCU ZAPLATENÝ?

- Zvýhodňuje to tých, čo nerobia nič: ak má združenie schopného človeka, ktorý je ochotný riešiť aj zásadnejšie problémy, ako sú záujmy len samotného združenia, a má sa podieľať na nákladoch spojených s jeho aktivitami (napr. povinná spoluúčasť pri grantoch), v súčasných podmienkach má združenie proste smolu...
- Pre štát – keďže sa jedná skôr o jednotlivcov – sú dôsledky z finančného hľadiska v podstate zanedbateľné, väčšia strata môže vyplývať z oslabenia schopnosti získať a udržať si najlepších odborníkov, ktorí navyše nie sú motivovaní podať špičkový výkon; pre jednotlivcov sú však dôsledky neraz omnoho závažnejšie: ak herec kvôli zasadaniu pracovnej skupiny MK odmietne úlohu, jeho bezprostredná finančná strata je síce vyčísliteľná, ťažko však vyčíslieť možný horší dopad v budúcnosti (kto bude mať záujem obsadiť herca napr. do dlhodobého projektu – seriálu, ak pred svojou prácou uprednostní prípravu „nejakého zákona“??)
- Ak má takýto odborník napriek všetkému pocit, že by mal svoje neraz dlhodobo získavané skúsenosti využiť (napr. práve pri príprave zákonov, ktoré považuje za dôležité), a nezdá sa mu preto fér ponuky odmietajú, dostane sa do začarovaného kruhu:
 - aj keby chcel niektoré pozície prenechať svojmu nástupcovi, má problém si ho nájsť; pre trvalo chýbajúce finančné prostriedky ho ani nemôže brávať na cesty so

sebou, aby mu umožnil zorientovať sa v téme, zoznámil ho s ľuďmi, nemôže využiť šancu uplatniť svoj vplyv a pomôcť potenciálnemu nástupcovi presadiť sa, aby nemusel začínať úplne od nuly ako on sám; takže keď odíde, vypočuje si síce aplauz postojáčky, ale pozícia Slovenska už zostane prázdna

- keďže nie je za svoju prácu zaplatený, nemôže si dovoliť prenechať ani rutinné práce niekomu inému (nemôže ho zaplatiť), aby sa mohol sústrediť na to podstatné, v čom je expert (takže robí všetko od vedenia medzinárodných konferencií až po nosenie rebríka pri inštalovaní výstav či dopĺňanie toaletného papiera na WC...)
- takže ak sa mu darí, ak sa v danej oblasti presadí, pracovná zaťaženosť sa stále viac zvyšuje, až to vyústi (pokiaľ človek odoláva pocitu znechutenia či negativizmu a nevzdá to) do spôsobu života podľa vzoru koňa Boxera z nadčasovej Zvieracej farmy Georgea Orwela: ráno začne pracovať najprv o hodinu, potom aj o dve skôr, obednú prestávku skrúti na 15 minút (zhltnie obed medzi dvermi), večer si predĺži pracovnú dobu najprv o hodinu, potom o niekoľko hodín. Pridá soboty a nedele. Postupne zistí, že 16 – 20 hodín denne môže robiť najviac niekoľko týždňov, potom ho únava donúti vrátiť sa na obvyklých 10 – 12 či 14 hodín. A zistí, že 52 pracovných víkendov je naozaj maximum, viac už z jedného roka nevytrieska...

ZISTÍ AJ TO, ŽE FYZIKÁLNE ZÁKONY, NAPR. ZÁKON O ZACHOVANÍ ENERGIE, NAOZAJ PLATIA: NEMÔŽE VYDAŤ VIAC ENERGIE, AKO DOSTANE...

Teória? Nie, realita (až na ten bitúnok, na ktorom prepracovaný kôň Boxer skončil, aby mali šéfovia za čo piť...): za posledné roky som sa dostal až na úroveň 111 dní nevyčerpanej dovolenky, k 30. novembru 2015 mám odpracovaných 4911 hodín resp. 614 dní resp. 29,5 mesiaca resp. 2,5 roka nadčasov, ktoré viem doložiť s presnosťou na štvrtú hodinu. Keďže značná časť nadčasov je síce v záujme SVÚ (ale predsa len za riešenie problémov neraz nad rámec samotného občianskeho združenia – SVÚ, ktoré ma ako jedinú za moju prácu pravidelne platí), nikdy som nežiadal preplatenie týchto nadčasov a nemám to v pláne ani v budúcnosti.



• Diskusia vo Vilniuse o budúcnosti Európskej rady umelcov (Chris Victor Biddlecombe, Škótsko, P. Král, Guðrún Gísladóttir, Dánsko / Island)

Takže zostanú v zásade dve možnosti:

a/ zľaviť z nárokov na vykonávanú prácu, prestať ju robiť „tak dobre, ako sa len dá“ a začať robiť „len do výšky svojho platu“; znamenalo by to znížiť výkon o 30 – 50, niekedy aj 70 %, držať si pozície, ale vyhýbať sa riešeniu zásadných problémov – určite by to ešte nejaký čas vydržalo (a mnohí neodolajú...)

b/ ak však takto robiť neviete a nechcete a ani by vás to netešilo, zostáva už len predčasný odchod, rezignovanie, odstúpenie, odmietanie funkcií; takéto riešenie mnohí z nás musia zvažovať znovu a znovu (aj keď má moja manželka priam božské pochopenie pre moje pracovné zaniehanie a vždy mi v práci pomáhala, nechcem jedného dňa zistiť, kde sú jej konečné hranice :)

Hoci by ste mohli ešte veľa užitočného urobiť, vaše skúsenosti už teda nevyužijete

- napriek tomu, že ponuky dostávate
- napriek tomu, že máte skúsenosti, viete „čo s tým“ a máte i víziu do budúcnosti
- napriek tomu, že vás to v zásade baví
- napriek tomu, že sa neraz jedná o prestížne funkcie, ktoré ešte nikdy nikto zo Slovenska nezastával.

Začal som uplatňovať možnosť „b“, výsledkom je pre začiatok niekoľko rozhodnutí v priebehu 2 týždňov na prelome októbra a novembra:

- Na Plenárnom zasadaní IAA Europe 15. októbra som oznámil, že po 9 rokoch spolupráce s IAA Europe, po 7 rokoch pôsobenia vo Vedení IAA Europe (ako člen, tajomník i prezident), po 5 rokoch prevádzkovania Office IAA Europe v Bratislave (spolu s Andreou Kozárovou, manažérkou SVÚ a Secretary IAA Europe), po dvoch

funkčných obdobiach (o rok predĺžených), končím nielen ako prezident, ale aj ako člen Vedenia, končíme aj ako Office IAA Europe.

- Na zasadaní Výkonného výboru IAA Europe som neprijal ponuku nového prezidenta IAA Europe zostať naďalej členom Vedenia, hoci bol ochotný presadiť v prípade môjho súhlasu aj nevyhnutnú zmenu stanov (ponuku si vážim ako prejav ocenenia mojej doterajšej práce a vzhľadom na veľmi dobré osobné vzťahy som nevyhlúčil možnosť neformálnej spolupráce, napr. ako poradca).
- O tri dni neskôr, na Plenárnom zasadaní IAA / AIAP, som sa rozhodol nekandidovať za prezidenta tejto celosvetovej organizácie profesionálnych výtvarných umelcov, aj keď ma viacerí členovia Vedenia o to už dávno žiadali (kandidovanie samozrejme neznamená automatické zvolenie: svojimi aktivitami a dlhodobou snahou o stanovenie ambiciózných cieľov, o riešenie problémov, o rovnaké pravidlá pre všetkých, otvorenosť a udržateľnosť IAA som si získal rešpekt a silnú podporu, ale dôsledkom boli aj isté obavy zo strany niektorých členov, ktorým súčasný status quo vyhovuje; v každom prípade moja kandidatúra by nebola prekvapením – počítali s ňou prakticky všetci: prekvapením bolo nekandidovanie).
- O päť dní neskôr v Belgicku som odmietol úvahy o mne ako možnom prezidentovi inej celosvetovej organizácie umelcov – IFCCD a podporil som pre voľbu do Rady riaditeľov IFCCD kolegyňu Mirku Brezovskú, ktorá bola následne s veľkou prevahou aj zvolená: spolu so zástupcom Francúzska bude v Rade riaditeľov IFCCD najbližšie 3 roky reprezentovať krajiny Európskej únie. Potvrdila sa tak silná pozícia SKKD v tejto celosvetovej organizácii, kde je považovaná dlhodobo za jedného z najaktívnejších členov. Keďže ja už som členom Medzivládneho výboru UNESCO pre kultúrnu diverzitu, Viceprezidentom ECCD i Koordinátorom IAA/AIAP pre Európu, s členkou Grémia SKKD Mirkou Brezovskou sme sa dohodli na rozdelení zodpovednosti (aj ona už dávnejšie uvažovala o ukončení svojho pôsobenia v SKKD: dúfam, že som na ňu príliš „netlačil“, aby funkciu zobrala; na druhej strane, ja som akceptoval

jej podmienku, že to vezme len v prípade, ak to aj ja ešte niekoľko rokov „potiahnem“; v záujme rozbehnutých aktivít sme si teda spoločne sľúbili ešte niekoľko rokov „vydržať“).

- O 14 dní neskôr na stretnutí s členmi užšieho vedenia ďalšej celoeurópskej organizácie umelcov – Európskej rady umelcov (ECA) – vo Vilniuse v Litve, kde sa chceli so mnou poradiť o tom, ako to v ECA oživíme, som síce prisľúbil osobnú spoluprácu (sú to skvelí ľudia), ale zároveň som im oznámil, že formálne v ECA spolu s SKKD končíme.
- Zatiaľ poslednej výzve som čelil v polovici decembra v Paríži. Arunas Gelunas, ktorý viedol celé trojdňové zasadanie Medzivládneho výboru UNESCO, ma pri stretnutí cez prestávku informoval, že so mnou počítajú ako s členom predsedníctva Medzivládneho výboru. Arunasa Gelunasa, exministra kultúry Litvy, si veľmi vážim (vedenie zasadanií so stovkami účastníkov z celého sveta zvláda absolútne profesionálne, náročnú diskusiu dokáže s prehľadom, šarmom i humorom usmerniť k efektívnym záverom – je pôžitkom pozorovať ho v akcii), bolo by mi cťou s ním spolupracovať, rovnako ako s tajomníčkou Dohovoru Danielle Cliche, ale vzhľadom na moje rozhodnutie neprijímať už (z vyššie uvedených dôvodov) nové funkcie som sa síce poďakoval, ale odporučil som na túto pozíciu expertku Ministerstva kultúry Janu Kňazkovú, ktorá má na to všetky predpoklady. Môj názor akceptoval, súhlasila i Jana Kňazková, ktorá bola na druhý deň zvolená za spravodajcu pre nasledujúce zasadanie Mimovládneho výboru, takže pozícia Slovenska v tomto prípade nezostala neobsadená.

Čo nie je motívom či cieľom týchto riadkov (napísané len pre podozrievavých, Vy ostatní nasledujúce 3 odstavce pokojne preskočte):

- ak hovorím o práve byť za svoju prácu zaplatený, ide mi o princíp, nie osobný hmotný prospech: viem preukázať, že funkcie si nevyberám podľa toho, či sú zaplatené (aj také sa sem-tam vyskytujú), práve platených funkcií som sa opakovane vzdal, napr. členstva v Sektorovej rade MK, funkcie predsedu Výtvarnej komisie LITA, neprijal som

ani ponuku z Úradu vlády na platenú prácu pri príprave tzv nórskeho grantov, či ponuku byť členom grantovej komisie (v poslednom prípade som si nie celkom istý, ale predpokladám, že je to platená funkcia)

- riešiť môj osobný problém: seba používam ako príklad len preto, že nemám čas zhromažďovať (a overovať) tak podrobné údaje o iných kolegoch (otázne je, či by s tým vôbec súhlasili), aj keď podstata by bola viac menej rovnaká
- sťažovať sa či riešiť minulosť: z môjho osobného pohľadu je všetko tak, ako má byť, moja práca ma baví a aj keby som mal možnosť začať posledné desaťročie znovu, v rovnakých podmienkach by som sa rozhodol pravdepodobne rovnako; teší ma, že sa nám mnohé veci podarili nielen tu na Slovensku, ale že sme si dokázali získať rešpekt aj v zahraničí; a najmä ma teší, že i vďaka našim výsledkom vidím okolo seba čoraz viac usmiate tváre :)

Ale predovšetkým cieľom nie je

- znevážiť systém vyššie uvedených poradných orgánov: dlho sme o niečo podobné žiadali, s niektorými problémami sa i vďaka nim podarilo pohnúť (viď viac v kapitole 4/... o čom sa nám sníva (alebo: kultúrna diplomacia na Slovensku) a určite majú potenciál; uvedené pripomienky sú zamerané na odstrániteľné chybičky krásy,
- spochybniť grantový systém ako taký: plní dôležitú funkciu (a ani členom komisií úprimne povedané nie je čo závidieť).

Čo teda cieľom týchto riadkov je: Hovoriť o minulosti preto, aby sme sa mali od čoho odraziť pri riešení budúcnosti. Pomenovanie problému je k tomu prvým krokom.

ÁNO, FYZIKÁLNE ZÁKONY PLATIA. TIE ZMENIŤ NEMÔŽEME. ALE V ZÁUJME UDRŽATEĽNOSTI, VYŠŠEJ KVALITY A ROVNAKÝCH PODMIENOK PRE VŠETKÝCH STOJÍ ZA TO SA NAD PROBLÉMAMI ASPOŇ ZAMYSLEŤ.

3 / b / 4 / Výber z prejavov a návrhov v pôvodnej anglickej verzii

3 / b / 4 / 1 / Pavol Král: Presidents report, GA IAA Europe, Pilsen, October 15, 2015

Dear friends,

After 9 years of my cooperation with IAA that started at GA IAA Europe at Brussels 2006, after 7 years working at Executive Committee of IAA Europe, in the beginning as a member (since GA 2008 at Limassol, Cyprus,) than as a Secretary (since EC meeting 2010, Berlin, Germany), and as a President (since GA 2011, Berlin, Germany), after 5 years (since 2010) of intensive cooperation with Andrea within IAA Europe Office at Bratislava, after 2 periods at Executive Committee of IAA Europe what is the maximum according to the Statute of IAA I am finishing today not only as president IAA Europe, but also as a member of EC:

I am not going to candidate for the new EC.

But before I congratulate to one of you – to the new President, whom we are going to elect this afternoon, and before I sincerely wish him and IAA Europe all the best, let me please thank to all who contributed to work of IAA in the period of the last 4 years, especially to our team: members of EC – Vice President Pontus Raud (Sweden), Treasurer and webmaster Rob den Boer (Niederland), members Anne Pourny (France), Hilde Rognskog (Norway), Bedri Baykam (Turkey), Christos Symeonides (Cyprus), Janis Spalvins (Latvia) and Anders Werdelin (Denmark), to auditors Alex Meszmer (Swiss) and Maria Moroz (Poland) and to advisor of EC Werner Schaub (Germany). And last but not at least I would like to thank to our Secretary Andrea Kozárová for a large contribution to our results. We have worked with Andrea very effectively on a daily basis.

This EC team ends today. Some of members of EC are not going to candidate for new EC again. It is still open question for all NC's to think it over and propose candidates for election that are on the agenda this afternoon. For the new president of IAA Europe there is one candidate by now – Werner Schaub, experienced representative of strong German NC.

I would like summarize now what has been done since last election in 2011 and what is still challenge for IAA Europe.

The crucial questions for us are the same that I stated in the GA IAA in Berlin, 2011:

What can IAA offer to its members?

Is IAA useful for them or not?

But on the other hand also:

What can NC's do for IAA?

It is not possible to separate these questions:

- **Without a positive response to the first two questions, it does not make sense for NC's to be part of IAA,**
- **but on the other hand, to make the IAA strong and effective organization can only powerful and efficient members – NC's. Without such NC's there is no IAA.**

Before answering these questions I would like remind the most debated issue, the priorities and open questions since GA 2011 in Berlin.

1. IAA Card – improvement of acceptance
2. Social and legal rights of artists
3. Celebration of World Art Day
4. Financial and fee issue and relation World/Europe
5. Website of IAA Europe and sharing information
6. Human rights, freedom of expression
7. Need of partners like ECA
8. Cooperation with UNESCO
9. Common events, exchange of exhibitions, workshops



1. IAA Card – improvement of acceptance

IAA Card is one of the most important tools of IAA to assist individual artists. The undeniable positive is progress in the use of IAA cards, which is the result of a multi-annual effort. Thanks to the work of the team around Anders Lidén from Sweden since the beginning of 2011 the new IAA card is in use. IAA Europe Office in Bratislava issued in 2012 [A guide for IAA card holders: Travelling with IAA card in digital form](#) and sent it to all National Committees. At GA IAA Europe at Istanbul we presented [Travelling with IAA card – how to produce, promote and use the card in hard copy](#) for all National Committees with list of accepting institutions from 11 countries, but there are still blank pages. There are some positive examples that IAA Card allows artists to gain discounts for some services – for example at Turkey. At Slovakia artist can get 30 % discount at Restaurant Umelka, 15 % discount at Club of Artists and now also 5 – 10 % discount in framing their work of art. It would be very fine to get more info like this from other NC's. It should be added, however, that IAA – without active cooperation of NC's – has not enough power to make the situation more radically changed. Without active effort of NC's in their countries, without negotiations with their ministries of culture and museums, without information from the NC's we cannot extend the list of countries and list of art museums where cards are accepted. **We just can recommend to all NC's to continue on process of implementation of card to the real life, to make it more precise, to add information about still missing countries. It remains a challenge for the future.**

Cooperation with ICOM: Janis Spalvins, Latvia, offered to start communication about possibility to cooperate.

2. Social and legal rights of artists (or more openly: how to survive with visual art...)

This is very important issue and I believe that IAA can do a lot in this field. Negotiation with the state authorities is always difficult but with information, with positive examples from other countries it is at least a bit easier. Therefore the first step is sharing information. And I can say that we have taken a significant step forward.

Solving practical problems of visual artists has often been on the agenda of IAA or NC's of IAA. A few examples:

- **Conference Art after Crisis?**, 2010, Bratislava
- **Experts workshop on Social security of Visual Artists**, Berlin 2010, organised by German NC in cooperation with European commission, representatives of IAA and ECA
- **Symposium Artists in Transit**, 2011 Berlin
- issue like **1 % rule, Mobility of artists, MU agreement, Status of the Artist** were presented and debated at our GA's
- Sweden NC with financial contribution of IAA Europe prepared booklet **Exporting Art**
- German NC prepared booklet **Touring Artists**
- **Maison des Artistes**, France, prepared very important publication **White Book** analysing situation of visual artists in 22 countries of Europe and booklet **Manifesto**
- Slovak NC prepared **Slovak edition of White Book** and Slovak/English publication **Status of the Artist**, specific proposals of law introduced also in **Year books of SUVA**

- at Netherlands was published **Manual workshops On Air**
- at UK booklet **Whose rights?**
- Our partners like ECA or ECCD focused often on similar issue, e.g.:
- at Swiss was published booklet **Cultural diversity: More than a slogan**
- French Coalition for Cultural Diversity published booklet **Cultural policies in France**
- ECA: **A white paper on visa issues, artists mobility**
- workshop at Sweden on **MU agreement**, 2014
- Etc.

At last but not at least: international Conference Status of the artist is held tomorrow here in Pilsen.

I am interested in the legal and social status of artists but I would like underline that I am not interested in theory. I am interested in the preparation of law that can really help to improve the conditions for the creativity, for art and culture, for artists. **I can say that information from the network of IAA and above mentioned documents helped us to succeed with several proposal of law in Slovakia:**

- The Strategy of cultural development in Slovakia in 2014 – 2020: **The Slovak Government approved the Strategy in May 2014** and by the end of the year it has also approved its Action Plan with the concrete dates of the tasks; **it contains several positive proceedings, the most important point is the Government's commitment to increase the culture spending from present about 0,39 % GDP to 1 % GDP by the year 2020**
- **Fund for Support of Art:** the Government has approved the Act proposal in September 2014
- Low about support of **art in public buildings** (so called 1 % rule) was approved by Slovak government in May 2015, we wait for approval by Parliament
- **New Copyright law** was approved by Slovak Parliament in July 2015
- First part of **the Status of the artist** was approved by Slovak government in August 2015 – after 25 years of debate at Slovakia. Very important was publication **Status of the Artist** analyzing situation in about 23 countries of 4 continents that we prepared in cooperation of Slovak NC

with IAA Europe, IAA World, ECA, ECCD and IFCCD. I opened this topic – **Status of the artist** – also at Fifth ordinary session of the Conference of Parties to the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions at Paris (10–12 June 2015). There is chance to continue at the meeting of Intergovernmental Committee UNESCO, December 2015. We will debate more about this tomorrow.

3. World Art Day

Celebration of World Art Day, approved by the GA in Guadalajara 2011, is the chance of getting attention of the public and the media, chance to improve the visibility of IAA, to discuss with the public specific problems of art and artists. The event took place in many countries – Turkey, Sweden, Mexico, Slovakia, etc – Andrea will tell more about it. Thanks in particular Turkish NC and Bedri Baykam who not only initiated the idea, but remains its most ardent promoter and implementer. The challenge at international level is cooperation in this event with UNESCO, at national level wider involvement of national institutions and other partners.

BLAF <http://www.rtvsk.sk/televizia/archiv/7600/7709243:08>

White Night <http://www.rtvsk.sk/televizia/archiv/7600/7716625:05>

4. Fee issue and relation World/Europe, or even *"Total mess in finance system for many years, never ending quarrels between IAA World and IAA Europe"* as stated Alex Meszmer in his speech at Berlin 2011. Alex said it very critically, but to a large extent was right. I can say that we have taken a step forward. Cooperation between World and Europe EC's is better now. We were able to solve the longstanding dispute over the method of allocating finances. Thanks especially to work of Anne Pourny, Treasurer of IAA World and Rob den Boer, Treasurer of IAA Europe perhaps we can make a thick line behind the past: financial relations between the World and Europe are transparent and clear.



Address the question of fundraising, regular payment of membership fee and how to utilize limited financial resources in favor of NC's and further development of IAA remains a challenge for the future.

5. Website of IAA Europe and sharing information

Here too we have made a step forward, especially thanks to effective cooperation of webmaster Rob den Boer from Netherland and Secretary IAA Europe Andrea Kozárová from Slovakia. We started with publishing of Newsletter IAA Europe too.

Together with Andrea we have prepared at IAA Europe Office minutes and extensive information about GA's Bratislava 2010, Berlin 2011, Istanbul 2012 and Oslo 2013. Each in the range of about 100 pages, including photo documentation. Information of GA in 2010 also in hard copy and DVD. Complete information was sent to each NC. Information at our webpage is slightly reduced (according decision of EC information about finance issues we provide only direct to NC's).

If we want to have a website more attractive, we could benefit from better cooperation with NC's: we would welcome sending interesting documents and photos.

6. Human rights, freedom of expression

We created working group on Human rights at Berlin 2011 with members Bedri Baykam, Christos Symeonides, Hilde Rognskog and Pontus Raud with aim to respond flexibly according to actual situation. In cooperation with Bedri Baykam and Turkisch NC we organised Conference ART IN THE SERVICE OF FREEDOM (9th General Assembly of IAA Europe, Istanbul, October, 2012).

In cooperation with Hilde Rognskog and Norway NC we organised Conference Free Art in a Free Europe?, October 4, Oslo, Norway.

We expressed our opinion to different cases in different countries. Andrea will tell more about it in her report.

7. Need of partners like ECA (recommended by Alex Meszmer at Berlin 2011)

I absolutely agree with Alex that it is important to cooperate with other artists associations. Our goals are often similar. We invited Gudrún Gissladottir, Secretary of ECA to our GA at Oslo, 2013. There was discussion about her cooperation with us in aim to gain European financial support. Ruth from Luxemburg showed good will to work on it on behalf of IAA but it is very complicated, we have no result by now: it remains a challenge for the future. Andrea Kozárová cooperated with her also on Are artists rich? event, Germany 2013.

The best example of wider cooperation of art associations is analyze Status of the artist that we prepared in cooperation of 3 European (IAA Europe, European Council of Artists – ECA, European Coalition for Cultural Diversity – ECCD) and 2 world art associations (IAA World, International Federation of Coalition for Cultural Diversity – IFCCD). I take regularly part on their GA's and conferences and I am Vice-President of ECCD actually. Next week, just second day after returning from Pilsen I am leaving to GA of IFCCD at Mons, Belgium. I cooperated with colleagues mainly from ECA also on MU agreement workshop at Stockholm, September 2014. We are going to talk more about MU agreement tomorrow. But I have to add that ECA for a few years failed to gain any European financial support and therefore is in rather difficult financial situation with impact on their activities actually.

8. Need of UNESCO ("which on the other side will not solve our problems" – stated by Alex at GA IAA Europe, Berlin 2011)

Very important for IAA is to analyze cooperation with UNESCO and decide about its form for the future. Cooperation is undoubtedly beneficial for IAA and for artists:

- IAA/AIAP is partner of UNESCO, important is especially UNESCO support for IAA Card that means free entrance of our members to many museums around the world or reduced fee,

- the room is to improve cooperation in supporting and promoting WAD or art educational programs
- **very important is UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions from the year 2005.** I see the contribution of this UNESCO convention mainly in two dimensions:
 - To improve people's access to culture – to give as many people as possible chance to take pleasure in art and benefit from the development of culture,
 - and on the other hand – to support the improvement of conditions for culture and art, give them a chance to develop.

Therefore I proposed already (at the Fifth ordinary session of the Conference of Parties to the Convention at Paris, June 2015) to make next logical step on this direction that is consistent with the Convention: Try to get a consensus for a framework Status of the artist. I was elected there to the Intergovernmental Committee of the Convention on behalf of Slovakia for period 2015 – 2019 and I will do for the status of artists my best. We will talk more about this issue tomorrow at the Conference here.

On the other hand critical attitude of Alex is not unreasonable. There are years of discussion about the appropriateness of large expenditure on office IAA in UNESCO, which absorbs most of revenue of IAA. But this is responsibility of GA IAA World to decide. I prepared a proposal with aim reduce these expenses at least a half in order to gain more money for activities IAA and NC's. We can debate it at GA IAA/AIAP this Saturday and Sunday.

9. Common events, exchange of exhibitions, workshops Biennial of Drawing Pilsen: IAA is one of the founders of this event, cooperate by now in international jury, one of the awards of Biennial is Award of IAA Europe. Cooperation is very positive and effective. I am partner of the Biennial and member of the jury about 5 years, Werner even more. Now we are here thanks to our partners from Pilsen Biennial team. I can only recommend to continue in cooperation with them.

There have been offers from NC's to take part at their events, like Baltic bridges or Palanga at Latvia, exchanges of exhibitions like project of Slovakia, Latvia and Lithuania or this year Slovakia and Croacia.

There is offer from China actually. I started to cooperate with China representative Zhenchen Jin on recommendation from Anne. A few line from proposal:

- An exhibition who has a pedagogic target about artistic education for young public or an exhibition about Peace. It would be held in different chinese Museums.
- Shipping costs and local transportation would be in charge of China.
- In all cases we must use specific compagnies for Art-transportation and if possible avoid postal sendings. We will find solution to secure the works from European eastern countries to Paris.
- The beginning of period: from september 2016 or from 2017.
- Organizer: AIAP, Chinese Museums.

We can discuss it with Zhenchen when I am in Paris next december.

Finally, what is my answer to the question from the beginning (What can IAA offer to its members? Is IAA useful for them or not?):

If we are able to be useful for artists due to efforts on national and international level to improve acceptance of IAA card (Travelling with IAA Card, list of museums, etc), due to support of long term aim to improve social and legal rights of artists (Status of the artist, MU Agreement, art in public building, exporting art...), due to support of long term dialogue with the society about the meaning and importance of art and freedom of artistic expression (e.g. WAD), due to support of long term dialogue and cooperation of the artists themselves (for example projects like mobility of artist, artists in residence, exchange of exhibitions) and at last but not at least support and sharing information by IAA, I have not doubts about future of IAA.

3 / b / 4 / 2 / Predbežný návrh doporučenia UNESCO k Štatútu umelca

S cieľom pokúsiť sa dosiahnuť spoločnú pozíciu za SR o koncepte návrhu ešte prebieha diskusia.

Bratislava, Slovak republic, November 16, 2015

Mrs. Danielle Cliche

Chief of Section of the Diversity of Cultural Expressions
Secretary of the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions UNESCO
Paris, France

Dear Madam Secretary,

I would like to ask you to add to the agenda of the Intergovernmental Committee on the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions the topic:

Recommendation of UNESCO on the Status of the Artist.

The intention is to open this topic as I have previously mentioned at the Fifth Ordinary Session of the Conference of Parties to the Convention at Paris in June 2015.

We propose to prepare the next logical step that is consistent with the Convention UNESCO 2005: to recommend to Member States to support the implementation of the Status of the Artist as a tool for solving specific problems of the cultural sector in different countries that can significantly promote the development not only of the cultural sector but also society and sustainable economic development.

I am sending attached:

1. Draft proposal for a recommendation UNESCO
 2. Brief comment to this proposal
 3. Link to the publication *Status of the Artist / Working document for a general international debate*
- a detailed commentary with examples from 22 countries over 4 continents

4. Selection of conferences and adopted recommendations by the international association of artists on this issue in the last years

With best regards

Pavol Král'

President of Slovak Coalition for Cultural Diversity
President of Slovak Union of Visual Arts
Member of Council for Culture of Government of Slovak republic
Member of Executive Committee of IAA /AIAP and Coordinator for Europe
Vice-President of European Coalition for Cultural Diversity
Member of Intergovernmental Committee UNESCO on Cultural Diversity

1. DRAFT OF PROPOSAL FOR A RECOMMENDATION TO UNESCO

- As the current legal situation in many countries is not entirely in accordance with the UNESCO 2005 Convention
- As the importance of the cultural sector for development of each country and its contribution to GDP is indisputable and continues to grow
- As the cultural sector provides work for a significant number of people and may significantly contribute to reducing the number of unemployed in the world, taking into account the potential of its further growth
- As the cultural sector, unlike many industries that support sustainable development, is not generally demanding for natural resources, does not increase substantially energy consumption, does not produce significant waste, does not contribute to the pollution of our planet, and requires relatively minor investment for its development – its development potential is in creative human resources and therefore it is essentially limitless
- And considering the other impacts of the cultural sector, as set out in Convention UNESCO on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions from the year 2005, which to date has been ratified by 140 countries worldwide, including the European Union
- **We propose that UNESCO should prepare the next logical step, following the Convention 2005, and recommend to Member States to support the implementation of the Status of the Artist as a tool for solving specific problems of the cultural sector in different countries that can significantly promote the development not only of the cultural sector, but also society and sustainable economic development.**



- ↗ Otvorenie konferencie Štatút umelca: Pavol Král' víta Martina Zrzaveckého, primátora Plzne a Janu Potužákovú, prezidentku Bienále Plzeň
- Konferencia Štatút umelca: Pohľad do sály Západočeského múzea v Plzni ↗ Živá diskusia na konferencii: Bedri Baykam, Turecko ↗

First step: The adoption of legislation which will determine who is a professional artist defined on the basis of the recommended clear and transparent criteria.

The defined Status of the Artist should include people who:

- a/ perform artistic freelance activities
- b/ are professionally trained for artistic creative activity, or achieve demonstrable artistic creative results

The proposal respects the fundamental principles of:

- **Openness and transparency** of the system that makes it possible to include all those for whom the artistic activity is an essential part of their lives and affects their tax and social security
- **Professionalism**, guaranteed either by completing professional arts education or an assessment by other artists (if the results of creative activity of a person falls within the sphere of art or not) – thus excluding the possibility of the monopoly of decision-making
- **Voluntariness** – registration under the Statute of the artist is not mandatory, it depends on artists decision to apply for registration of the Status of the Artist or not

The second step: In accordance with the real situation and possibilities of individual states **gradual implementation of measures that will form part of the relevant laws.**

As they will be supported by legislation under the Status of the Artist, **targeted and effective specific actions will directly address specific problems in existing relevant fields of art.**

2. A BRIEF COMMENT TO THIS PROPOSAL

a/ **Foreword to the issue Status of the Artist**

Many countries are trying to resolve the situation of artists.

One of a possible solution is Status of the Artist, which defines

- who is an artist

- and then sequential Laws are possible to solve specific problems for artists.

The debate about the Status of the Artist started a number of years ago – at Slovakia 25 years ago and only now can we say that we have succeeded with the first step. All the principles we have promoted, as optionality, expertise, verifiable results and education were included – the result is reasonable and we have legislatively defined professional artists in Slovakia (approved by Slovak Parliament on 11th November 2015). We can now start solving other specific issues.

Last year the Slovak Union of Visual Arts published Status of the Artist working documents, in English and Slovak versions, for general international debate. **The debate about Status of the artist is an example of effective international cooperation:** the members of international art organisations IAA Europe, IAA/AIAP, IFCCD, ECCD, IFACCA, NAVA and ECA took part in the debate on Status of the Artist.

Nevertheless, each country has until now always started from zero. It is time to join forces, to share experience and try to agree common solutions to practical cultural problems. Many countries are working individually on creative solutions. Key examples can be cited from Sweden, Canada, Lithuania, Germany, Norway, Slovakia but also Morocco, Mexico and many other countries.

We can collect working prototype solutions and use them like recommendation for others. We need diversity in culture – not in how the law operates!

With the support of UNESCO, we could save time and energy – we could make the process more efficient. It's in the interest of both – the artists and the whole of society.

We can succeed with the goal to improve the legal and social status of artists, to improve their chance to earn a living through their artistic work: **negotiation with the state authorities is always difficult but with information, with positive examples from other countries it is at least a little easier.**

We want to share with other countries our experience of this long process, to make international comparisons of best practices and lessons learned in the legal definitions of artists – with the aim to help them achieve working improvements faster.

b/ Status of the Artist and the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2005).

This year we are celebrating 10th anniversary of the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2005). In the Convention it is stated a few times (e.g. Article 4, paragraph 4): **art and business are not the same.**

(Precisely: Cultural activities, goods and services refers to those activities, goods and services, which at the time they are considered as a specific attribute, use or purpose, embody or convey cultural expressions, irrespective of the commercial value they may have. Cultural activities may be an end in themselves.)

Contrary to this principle artists are – from the point of view of tax laws, social insurance etc – assessed the same as businessmen in many countries.

However, **if the art production is not the same as business, if the working conditions of artists are fundamentally different from those of businessmen, the relevant laws should take this into consideration.**

A possible solution is Status of the artist, which defines who is an artist and then sequential Laws are possible to solve specific problems for artists. Therefore we would like to propose to make the next logical step on this direction that is consistent with the convention:

Try to achieve consensus on the main principles of Status of the (professional) artist.

c/ Status of the Artist and the UNESCO recommendation / 1980

UNESCO's recommendation on the status of the artist proposes a formal definition for all artists: 'Artist' is taken to mean any person who creates or gives creative expression to, or re-creates works of art, who considers his [sic] artistic creation to be an essential part of his life, who contributes in this way to the development of art and culture and who is or asks to be recognised as an artist, whether or not he is bound by any relations of employment of association'.

We fully respect this definition. Recognition based on philosophical and a very general definition is correct as a starting point, **but in practice, such a definition does not clearly distinguish the artist from other workers** (from the point of view of tax, social security or other government institution officer worker). So we are not able to continue negotiations with responsible representatives of the state without having rules that are applicable in practice.

The aim is to find the way to solve the specific problems of artists whose artistic activity generates revenues and thus has an impact on their income tax and social security (hence to distinguish them from a wider group of "artists" we use the term "professional artist").

d/ Is the Status of Artist important only for artists or also for society, for the state?

I am persuaded that the correct answer is: **for BOTH.**

The support of art and culture is not a waste of money but a good investment of money. They are very important from the point of view of the economy: contrarily to the general opinion their contribution to the development of countries is not marginal.

A few examples from many documents gives evidence of the importance of the culture sector for the development of states (within the period of last ten years):

- 2006: Economy of Culture
- 2010: Green Paper
- 2015, June: Meeting of State parties to the UNESCO Convention, Paris

d/1 A few numbers from The Economy of Culture in Europe

(a study prepared for the European Commission Directorate General for Education and Culture in October 2006):

The cultural and creative sector turned over more than **€ 654 billion in 2003**; this number says much more to us if we compare it with the car and ICT industry:

- the turnover of the car manufacturing industry was only € 271 billion in 2001
- the turnover generated by ICT manufacturers was € 541 billion in 2003

Contribution to EU GDP (in 2003)

- Textile industry 0.5 %
- Food and beverage industry 1.9 %
- Real estate 2.1 %



- Chemical, rubber and plastic industry together 2.3 %

- **Creative and cultural industry 2.6 %**

The sector's growth in 1999–2003 was **12.3 % higher** than the growth of the general economy

In 2004 5.8 million people worked in the sector. Whereas

the total employment in the EU decreased in 2002–2004,

employment in the sector increased (+1.85 %)

46.8 % of workers in the sector have a university degree

(against 25.7 % in total employment)

d/2 **Androulla Vassiliou, European Commissioner** for Education, Culture, Multilingualism and Youth, Brussels, April 27, 2010, said:

„Europe's cultural and creative industries are not only essential for cultural diversity in our continent; they are also one of our most dynamic economic sectors. They have an important role to play in helping to bring Europe out of the crisis.“

d/3 The new information from the June 2015 meeting of State parties to the UNESCO Convention, Paris:

Draft speaking points for EU intervention(s) UNESCO 5th

Conference of Parties to 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, Paris, June 2015:

Since the Convention's entry came into force, the EU and member States' policies have sought to safeguard and promote cultural diversity in Europe. We have also helped promote the cultural and creative sectors, who now contribute 4.4 % of EU GDP and offers jobs to 8.5 million Europeans – twice the size of the car industry, and including a larger proportion of young people than any other sector.

e/ Is the importance of the contribution of the culture sector to the GDP of the state, the only reason for the state to support art and culture?

No, definitely not:

Culture – in the same way as education and health – cannot be measured only from the point of view of money. Society without culture (or education or health) would be a society with no future.

Art and culture should be supported by the state, because questions of art and culture cannot be decided only by the market: the market is very often wrong, especially in the area of contemporary art. The “market” of the time did not recognize that Rembrandt was a genius, the “market” ignored Vincent van Gogh throughout his life, and the “market” did not initially even want the Eiffel Tower to be built – people did not like it, only later did they get used to it and now it is impossible to imagine Paris without this symbol.

A very great part of the cultural heritage of mankind would never have been created without the support of the state: pyramids of Egypt, the statue of David or the painting of the Sistine Chapel by Michelangelo, to name just a few.

f/ How does the contribution of culture reflect into the social status of artists?

We can agree with one of the results of the study of Economy of Culture: *“The cultural and creative sector is a growing sector, developing at a higher pace than the rest of the economy”.*

The cultural and creative sector as a whole is in good condition, but the most important part of it – the artists, without whom this sector cannot exist – are not in a good “condition” at all. It can be said that in European countries artists are generally in a worse situation than people in other professions, if we compare groups with the same level of education (see: The Status of Artists in Europe, a study requested by the European Parliament's committee on Culture and Education, completed in November 2006, author: European Institute for Comparative Cultural Research, Bonn, and others.)



• Živá diskusia na konferencii Štatút umelca: Franklin King Glover, Ghana / Rosa Maria Burillo Velasco, Mexiko / Delegáti Japonska a Kórey

There is also a general lower social security of artists because of their irregular income, short term contracts and the nature of cultural work. Here are some figures from Eurostat (2007) on the situation in the EU:

	Employed in culture	Employed in general
Temporary job	16 %	13 %
Part-time job	25 %	17 %
Freelancers	29 %	14 %
Second job number of employed in culture is almost double of employed in general		
Working at home	29 %	13 %

There are many differences between European countries but the main problems of artist economies are very similar. We cannot suppose that the situation of artists in South America, Asia or Africa is better. This is why we are persuaded that the improvement of the situation of artists should be seriously considered.

The Status of the Artist could be the important step for starting the process of improving the situation of artists economies and creating a positive environment for the creation of art.

g/ Is the Status of the Artist just a European issue?

Definitely not. Canada was the first country where the Status was approved about 25 years ago.

h/ For which countries can the Status of the Artist – or more generally international cooperation and sharing information with the aim to improve status of

the artists – be more beneficial: for developed or for developing countries?

I believe that for all of them. The legal and social status of artists varies from one country to the other. There are also differences within Europe. **This discussion may be most meaningful for countries where the legal and social status of artists is neither good, nor satisfactory. But also in countries with strong, developed economies and rather good effective systems of support for art and culture, it is important to prevent setbacks, and there is always room for improvement, there is always something that could work better and more effective.**

One example: Sweden has a positive and effective system of supporting artist exhibitions rights called **MU agreement – which is supported through state negotiation.** This support activity can be an inspiration and learning tool for other countries.

3. DETAILED COMMENTARY – LINK TO THE PUBLICATION

Status of the Artist / Working document for a general international debate:

<http://preview.triad.sk/svu/StatusOfTheArtist-Engl-Slovak.pdf>

4. SELECTION OF CONFERENCES AND ADOPTED RECOMMENDATIONS

The International Association of Art (IAA) has developed a number of events on this issue in the last few years (debates on this issue were held in Berlin – Germany, Istanbul – Turkey, Antofagasta – Chile, Bratislava and Košice – Slovakia, Seoul – South Korea, etc).

4/a/ September 21 – 23, 2012, Gallery UMEĽKA, Bratislava, Slovak republic: 3rd Congress of International Federation of Coalition for Cultural Diversity (IFCCD and ECCD)

Pavol Král presented the Slovak project on Status of the Artist and international analysis; approved, see Work plan 2012 – 2014, adopted at the 3rd Congress of IFCCD:

Issue: Cultural measures – Status of the Artist

Goal: Measures aimed at nurturing and supporting artists and others involved in the creation of cultural expressions
Proposal: International comparisons of best practices and lessons learned in legal definitions of artists, in the form of a comparative table

Lead: Pavol Král, Slovakia

4/b/ The 10th General Assembly of the International Association of Art Europe approved the following, in Oslo, Norway, October 5, 2013: Call upon Member-State governments to draw from the best practices of specific laws on the Status of an Artist to improve the social, creative, employment and taxation conditions of artists taking into consideration their creative contribution to each nation's cultural development.

4/c/ October 16, 2015, Conference Status of the Artist "how to survive with art", which was held under the leadership of Pavol Král in Pilsen – European Capitol of Culture 2015, Czech republic (keynote speeches presented representatives of artists from Slovakia, Norway, Sweden, Germany, United Kingdom, Puerto Rico, France and the Czech Republic) with the participation of artist delegates from 28 countries of America, Africa, Asia and Europe (fifth continent – Australia – was represented in the form of written contributions by Tamara Winikoff, Executive Director of the National Association for the Visual Arts – NAVA):

Pavol Král presented the concept of Status of the Artist for the negotiations of the Intergovernmental Committee of the UNESCO Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions (Paris, December 2015). Delegates unanimously supported the proposal.

4/d/ October 17 – 18, 2015, Pilsen, Czech republic: 18th General Assembly of IAA / AIAP (International Association of Art, umbrella organisation for a few hundred thousand professional visual artists of the world, IAA/AIAP UNESCO, 1 rue Miollis 75732 Paris Cedex 15 – approved recommendation:

18th General Assembly of IAA / AIAP recommends National Committees to join discussion about the status of an artist, support rational solution about frame proposal defining it and use it in negotiation with the responsible representative of states with the aim to improve social and legal rights of artists.

18th General Assembly of IAA / AIAP recommends IAA Member State Governments to take into consideration the positive experiences obtained by preparing the law "Status of an artist" and implement the best ideas in the process of improving social guarantees, creative working conditions, work and taxation conditions of artists, thereby taking into consideration the artist's creative contribution to each nation's cultural development.

For more information see international analyse on Status of the Artist: <http://preview.triad.sk/svu/StatusOfTheArtist-Engl-Slovak.pdf>

4/e/ October 23 – 24, 2015, Congress of International Federation of Coalition for Cultural Diversity (IFCCD a ECCD), Mons – European Capitol of Culture 2015, Belgium: Delegates from around the world welcomed information presented by Pavol Král about significant progress in fulfilling tasks approved at the Congress IFCCD in Bratislava in October 2012 – preparation of Status of the Artists. Five priorities IFCCD for the coming years:

- Participating in the development of national cultural policies
- Safeguarding the cultural exception in trade agreements
- Contributing to training and education programs on cultural diversity
- Pursuing international cultural cooperation activities
- Review of [status of the artist](#) and copyright legislations

4/f/ November 6, 2015, Conference: The Significance of Institution in the Processes of Culture, Lithuanian Academy of Sciences, Gedimino pr. 3, Vilnius, Lithuania. Pavol Král, Slovakia, in his speech (with title *Culture life and social and legal status of the artists in Slovakia: What has changed over the years?*) presented proposal of the law on Status of the Artist.

4/g/ November 11, 2015: proposal of law that legislatively define professional artists in Slovakia in line with the concept status of the artists [approved by the Parliament of Slovak Republic. To come into force from 1st January 2016.](#)

4/

Základné smerovanie Slovenskej výtvarnej únie sa nemení: riešenie problémov kultúrnej politiky a zlepšenie právneho a sociálneho postavenia umelcov zostáva i naďalej jedným z našich hlavných cieľov. Napriek tomu, že Slovenská výtvarná únia je občianskym združením, ktorého činnosť a prevádzka nie je hradená z verejných zdrojov, naše aktivity prekračujú rámec bežnej spolkovkej činnosti. Určite i vďaka tomu, že sa tejto problematike venujeme systematicky a reagujeme na aktuálnu situáciu kdekoľvek a kedykoľvek, ak sa naskytne príležitosť. Dôsledne pritom rešpektujeme apolitický a profesijný charakter Slovenskej výtvarnej únie, v mene ktorej sa programovo usilujeme o vecný, odborný a konštruktívny dialóg s príslušnými orgánmi štátnej správy, predovšetkým s Ministerstvom kultúry.

V tomto úsilí je pre nás najbližším prirodzeným partnerom Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu, v rámci ktorej spojilo svoje sily vyše 200 subjektov naprieč celým spektrom umenia. I vďaka spájaniu síl, vzájomnej podpore a konštruktívnej spolupráci sa nám podarilo prispieť k riešeniu viacerých problémov. Ďalšie otázky ešte zostávajú na stole v rôznom štádiu rozpracovanosti (zdá sa, že táto kapitola nezostane prázdna ani budúci rok, keď budeme pripravovať ďalšie číslo Ročenky SVÚ :)
Čo sa udialo v oblasti kultúrnej politiky v roku 2015 na Slovensku? K niektorým dôležitým udalostiam sa vraciame chronologicky v nasledujúcich riadkoch.

4/a/ Schválenie zvýšenia podielu slovenskej tvorby v médiách

15. apríla 2015 Vláda SR schválila návrh novely zákona, na základe ktorej budú musieť súkromné rádiá v budúcom roku vyčleniť najmenej 20 percent a od roku 2017 najmenej 25 percent vysielacieho času mesačne pre slovenskú tvorbu. V prípade verejnoprávneho rozhlasu to bude najskôr 30 a potom minimálne 35 percent.
Návrh novely zákona o vysielaní a retransmisii bol predložený na rokovaní NR SR, v 1. čítaní bol schválený, 10. 9. 2015 návrh schválili aj poslanci parlamentného mediálneho výboru.

Stručný komentár:

Návrh SKKD podporovala. Pripomínam, že nie každý zákon rieši problémy všetkých oblastí umenia, ale vzhľadom na celkový stav kultúry a umenia, ktorý určite nie je ideálny, je dôležitá solidarita a vzájomná podpora (tento zákon pomôže najmä hudobníkom, stavebný zákon zas výtvarníkom, atď). Pravidelne sa objavujú iniciatívy s cieľom zvýšiť podiel slovenských výrobkov na trhu. Majú pomerne značnú podporu a dôvod je jasný: zvýšenie podielu na trhu znamená vytváranie pracovných miest, zvýšenie príjmu pre subjekty pôsobiace na Slovensku a vyššie daňové príjmy pre štátny rozpočet.

Platí to nielen v prípade, ak sa predá viac slovenských zemiakov, ale aj v prípade, ak sa odvysielala napr. viac slovenskej hudby. Pritom jej podiel bol dlhodobo veľmi nízky (podľa informácií, ktoré som dostal od Joža Ráža a Mateja Ďurindu, sa to pohybovalo niekde medzi 1 až 10 %, kým napr. vo Francúzsku až na úrovni 50 %).

Ale snáď jeden rozdiel medzi zemiakmi a kultúrou predsa len je: väčšia šanca na vytváranie vzťahu ku kultúre (okrem spomenutých ekonomických dopadov) znamená aj väčšiu šancu na vytváranie vzťahu ku vlastnej krajine, na vytváranie vlastnej národnej identity.

4/b/ Rekodifikácia autorského zákona

1. júla 2015 Národná rada SR schválila (105 hlasmi) nový autorský zákon, prezident SR zákon podpísal dňa 24. júla 2015. Príprave autorského zákona sme sa podrobne venovali v poslednom čísle Ročenky, niekoľko stručných informácií na doplnenie.
Proces prípravy bol dlhý a náročný. Treba oceniť ústretový prístup zo strany Ministerstva kultúry, ktoré zobralo do úvahy pochybnosti z viacerých strán vrátane SKKD a predĺžilo čas na pracovné rokovania o približne 2 mesiace. A nebolo to predĺženie len formálne: intenzívne pracovné rokovania prebiehali 3 – 4 dni v týždni, neraz celý deň. Na konci vyčerpávajúceho procesu dominovala nielen únava, ale aj prevažne dobrý pocit, že sa urobilo (napriek kontroverznosti mnohých tém a prirodzenej protichodnosti záujmov) zrejme maximum.
Na príprave žiadneho zákona sa doteraz nepodielal okrem samotného Grémia tak široký okruh zástupcov SKKD. Pravidelne sme účasť našich zástupcov koordinovali, aby stoličky za SKKD nezostali prázdne. Nevieť už ani vymenovať všetkých, ale určite sa na rokovaníach najčastejšie

zúčastňoval doc. Lubomír Fifik. Podporovali ho striedavo Jozef Švoňavský, Mirka Brezovská, Peter Lipa, Jozef Heriban, Braňo Jelenčík, Kamil Peteraj, Peter Heriban, Dáša Zvončeková, Dagmar Podmaková a ďalší – všetkým patrí za vynaloženú prácu úprimné poďakovanie.

4/c/ Fond na podporu umenia

Tejto otázke sme sa podrobne venovali už v Ročenke SVÚ 2013/2014 (viď <http://preview.triad.sk/svu/svu13-14.pdf>), ešte počas jeho prípravy. Návrh zákona bol 12. septembra 2014 schválený Národnou radou Slovenskej republiky. V tomto roku prebiehalo vytváranie personálneho obsadenia a technického zázemia Fondu, tak, aby mohol v súlade so zákonom k 1. 1. 2016 začať reálne vykonávať svoju činnosť. Vznik Fondu na podporu umenia iniciovalo MK SR s cieľom podporiť širokú škálu kultúrnych aktivít. Fond nahrádza väčšiu časť dotačného systému ministerstva kultúry: na podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu pôjdu dotácie z rozpočtu MK SR aj z osobitného príspevku z odvodov prevádzkovateľov hazardných hier. Pozitívne je, že podľa dostupných informácií má predstavovať nárast finančných prostriedkov oproti minulému roku 50 % (z 10 miliónov na 15).

O podpore budú rozhodovať samotní zástupcovia umeleckej obce. Fond by mal zároveň dávať granty na viac období, poskytovať aj štipendiá, podporovať nielen realizáciu kultúrnych podujatí, ale už samotnú tvorbu. Žiadosti o finančný príspevok z Fondu na podporu umenia je už možné podávať. Sledujte aktuálne informácie na webovej stránke Fondu.

Pozri aj: <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie-1d.html>

4 / d / Stavebný zákon

27. 05. 2015 Vláda SR schválila novelu stavebného zákona, čím splnila aj úlohu ministerstva kultúry z programového vyhlásenia vlády – povinnosť umiestňovania umeleckých diel na novostavbách alebo na obnovených existujúcich stavbách financovaných z rozpočtu verejnej správy.

(viď web MK <http://www.culture.gov.sk/aktuality-36.html?id=524>)

Pozitívne je, že už začala aj príprava vyhlášky, naväzujúcej na novelu stavebného zákona: v septembri som sa zúčastnil na veľmi konštruktívnom zasadaní pracovnej skupiny MK k tejto otázke. Aktuálny stav však bohužiaľ pozitívny nie je, proces schvaľovania sa opäť zastavil: 23. 9. 2015 minister dopravy J. Počiatek návrh novely stiahol z rokovania Národnej rady, s tým, že sa dosiahol pokrok, ale je ešte potrebné doladiť niektoré otázky.

4 / e / Štatút umelca – 1. etapa

V rokovaníach o štatúte umelca došlo v tomto roku k výraznému posunu:

- apríl 2015: na rokovaní pracovnej skupiny MK k štatútu umelca sa prvýkrát vôbec (od 90.-tych rokov) dosiahol konsensus v zásadných otázkach riešenia 1. etapy
- apríl – máj: priebežne doriešovanie legislatívnej podoby návrhu
- 11. jún 2015: ukončené medzirezortné pripomienkové konanie
- 11. august 2015: návrh schválila legislatívna rada vlády <http://kultura.sme.sk/c/7976218/ministerstvo-kultury-chce-novelou-zadefinovat-umelca.html>
- 26. august 2015: návrh schválila vláda SR
- 26. 8. 2015, SME: *Súčasný právny poriadok nevymedzuje pojem profesionálny slobodný umelec, novela zákona o Fonde na podporu umenia to zmení. Účinnosť nadobudne od januára budúceho roka. Novelu v stredu schválila vláda.* <http://www.sme.sk/c/7981865/v-zakone-pribudne->

pojem-profesionalny-umelec-v-slobodnom-povolani.html#ixzz3juzyfBEy

- september: návrh predložený do Národnej rady SR, schválený v prvom čítaní
- 5. november: návrh schválil Výbor pre kultúru Národnej rady; predseda Grémia SKKD Pavol Král pripravil k rokovaniu písomné vyjadrenie (v čase rokovania bol na konferencii v zahraničí), na rokovaní Výboru sa osobne za SKKD zúčastnili Jozef Švoňavský, podpredseda Grémia SKKD, Mirka Brezovská, členka Grémia SKKD a členka Rady riaditeľov IFCCD a Branislav Jelenčík, podpredseda Slovenskej výtvarnej únie a člen Rady vlády pre MNO, ktorý sa v mene našej delegácie k návrhu zákona počas rokovania vyjadril.
- 11. november 2015: návrh v Národnej rade definitívne schválený, do platnosti vstupuje od 1. januára 2016.

link – prejednávaný zákon:

<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt & ZakZborID=13 & CisObdobia=6 & ID=1699>

3 časti hlasovania:

<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub & ID=36629>

<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub & ID=36630>

<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub & ID=36631>

PREČO BOLA TÁTO PRVÁ ETAPA POTREBNÁ?

Citujem z dôvodovej správy k návrhu zákona:

V programe vlády sa vláda tiež zaviazala zlepšiť právne a sociálne postavenie umelcov a kultúrnych pracovníkov v spoločnosti vrátane umelcov v slobodnom povolaní, revíziou politiky odmeňovania v rezorte kultúry, ako aj zrealizovaním daňového a odvodového zaťaženia umeleckých pracovníkov vzhľadom na špecifickosť ich činnosti. Z uvedeného záväzku vlády a v nadväznosti na záväzky, ktoré Slovenská republika prevzala ratifikáciou Dohovoru o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov, vyplýva potreba legislatívneho riešenia statusu umelcov.

Aj keď Autorský zákon vymedzuje pojem „autor“, „výkonný umelec“ a umelecký výkon, pojem „profesionálny slobodný umelec“ ani „umelecká činnosť“ v právnom poriadku nie je vymedzený. Rovnako nie sú v právnom poriadku upravené podmienky umeleckej činnosti. Na prvý pohľad je to aj logické, keďže ide o slobodnú, často spontánnu činnosť, no na druhej strane dôsledkom tohto právneho vákuu je to, že vo viacerých právnych predpisoch (napr. daňové a odvodové predpisy) sú profesionálni slobodní umelci včleňovaní medzi ostatné samostatne zárobkovo činné osoby a orgány štátnej správy ich považujú za živnostníkov. Takéto chápanie umeleckej činnosti je nesprávne, a to nielen preto, že umelecká činnosť nie je a ani nemôže byť z hľadiska samotných obchodnoprávných predpisov (Obchodný zákonník, Živnostenský zákon) považovaná za predmet živnostenského podnikania, ale predovšetkým preto, že na rozdiel od živnostenského, či iného druhu podnikania – umelecká činnosť nie je prioritne vykonávaná za účelom zisku, ale za účelom vyjadrenia umelcovho vnútorného prežívania a tvorivosti, teda za účelom vzniku a šírenia diela, či umeleckých výkonov nezávisle od ich obchodnej hodnoty. Posudzovanie umeleckej činnosti rovnakým spôsobom ako činnosti podnikateľskej je aj v rozpore s Dohovorom o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov, ktorým je Slovenská republika viazaná. ... Primárnym cieľom umeleckej tvorby teda nie je dosiahnutie zisku, ale vytvorenie diela, či umeleckého výkonu a tým vyjadrenie svojej osobnosti a vnútorného prežívania, ktoré často ani nie je obchodne realizované. Z uvedených dôvodov nenapĺňa umelecká činnosť dva základné zákonné pojmové znaky podnikania, a preto aj z týchto dôvodov nemôže byť považovaná za podnikateľskú činnosť (živnosť), resp. kladená na jej úroveň.

Zo špecifickej povahy umeleckej činnosti vyplýva potom aj potreba osobitného prístupu k opatreniam, ktoré majú za cieľ poskytovanie priamej a nepriamej finančnej podpory umelcov z verejných zdrojov, na ktoré sa Slovenská republika zaviazala. Na základe požiadavky umeleckej obce, tlmočenej Slovenskou koalíciou pre kultúrnu diverzitu, ktorá zastupuje profesionálnych umelcov aktívnych vo všetkých žánroch umenia a je z hľadiska počtu zastupovaných profesionálnych

umelcov ich najreprezentatívnejšou profesionálnou asociáciou, pristúpilo ministerstvo k riešeniu uvedených problémov tak, že v prvej etape je potrebné zakotviť do právneho poriadku pojem „profesionálny umelec v slobodnom povolaní“, na základe čoho bude možná evidencia profesionálnych umelcov s pridelením „štatusového“ preukazu evidovanému slobodnému umelcovi a v ďalšej etape sa môže pristúpiť k samotnému naplneniu statusu profesionálneho slobodného umelca v jeho obsahovej forme. Navrhované riešenie vychádza z medzinárodného výskumu uskutočneného Slovenskou koalíciou pre kultúrnu diverzitu (skúmaných bolo 23 štátov z celého sveta) a je konsenzuálnym výsledkom práce dočasnej pracovnej komisie k štatútu umelca Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru, v ktorej majú popri odborníkoch ministerstva a Ministerstva financií Slovenskej republiky zastúpenie aj odborníci Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu.

*Navrhovaným zákonom, ktorým sa v čl. II mení a dopĺňa zákon č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia a o zmene a doplnení zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení zákona č. 79/2013 Z. z., sa utvára východiskový predpoklad riešenia načrtnutého problému tak, že sa vymedzuje pojem „profesionálny umelec v slobodnom povolaní“ a upravujú sa podmienky evidencie profesionálnych umelcov. Evidencia nie je povinná a nie je ani podmienkou vykonávania umeleckej činnosti. **Avšak zápisom v evidencii profesionálnych umelcov v slobodnom povolaní získava umelec oficiálne status profesionálneho umelca, čo môže byť v budúcnosti rozhodujúce pre udelenie rôznych bonusov pre umelcov. Zároveň sa vytvorí nástroj, ktorý vytvorí predpoklady na riešenie špecifických problémov umenia zo strany štátu.***

ČO TO V PRAXI ZNAMENÁ?

Vyriešenie prvej etapy, ktorou je zadefinovanie pojmu profesionálny umelec v právnom poriadku SR, umožní prikočiť k riešeniu 2. etapy: konkrétnych opatrení na riešenie špecifických problémov umelcov.

AKO MÔŽU JEDNOTLIVÍ UMELCI POMÔŤ K ÚSPEŠNÉMU ROZBEHNUTIU 2. ETAPY?

Prejaviť svoj záujem a podporiť proces tým, že sa zaregistrujú v systéme. Snáď ani netreba vysvetľovať, že pokiaľ bude v systéme zaregistrovaných povedzme len 5 výtvarníkov, 2 spisovatelia a zopár hercov, tanečníkov a hudobníkov, nikto nebude ochotný zaoberať sa prípravou zákona pre tak zanedbateľne malú skupinu umelcov: naopak, bude to interpretované ako dôkaz zlyhania myšlienky... a po desaťročiach diskusií o štatúte umelca a náročnom nekonečnom vyjednávaní premárnime svoju šancu odraziť sa od dna a vrátime sa zase na bod nula.

KEDY, KDE A AKO SA ZAREGISTROVAŤ?

Zákon je schválený, naň budú naväzovať praktické opatrenia (zriadenie pracoviska, personálne a technické vybavenie atď.). Aj samotný Fond na podporu umenia, ktorý je poverený výkonom registrácie, začína svoju činnosť len od 1. januára 2016. Po doriešení praktických otázok Fond nepochybne zverejní potrebné informácie, i my budeme situáciu sledovať. O nevyhnutné informácie sa s Vami podelíme na webových stránkach tak SVÚ ako aj SKKD. Pokiaľ o to bude záujem, usporiadame k tejto otázke – v rámci našich kapacitných možností – aj informačné stretnutia a to aj mimo Bratislavy, pokiaľ nás o to požiadate (umelecké školy, združenia umelcov a podobne), zabezpečíte priestory na stretnutie a v záujme efektívnosti i primeranú účasť umelcov.

K NIEKTORÝM VAŠIM OTÁZKAM

Dobrý deň pán Pavol Kráľ, ďakujem za správu a info o postavení umelcov. Rád by som však vedel, či sa bude iniciovať zákon o podpore umenia ako je tomu v Zákone o športe. Myslím si, že celá kultúrno-tvorivá verejnosť (umelci) by privítali také isté „vyvoznosti“ aké budú mať športovci, t.j. okrem iného, aby si sponzori, resp. podnikatelia mohli odrátať náklady z daňového základu, resp. dať tieto položky do výdavkov. Verím, že v dohľadnom čase sa nájde v podobnom duchu iniciatíva zo strany umeleckých zväzov (asociácií). S úctou Vlado Bača, fotograf

Odpoveď: Samozrejme budeme pokračovať, aby sa výsledky reálne prejavili na situácii umelcov, mnohé otázky sme už opakovane otvorili, niečo je už v „procese“, priebežne o tom informujeme (viď najmä Ročenky SVÚ, dostupné sú aj na www.svu.sk) napr:

- už minulý rok vláda schválila Stratégiu rozvoja kultúry, v ktorej sa zaviazala zvýšiť výdavky na kultúru zo súčasných cca 0,4 % HDP na 1 % z HDP do roku 2020 = to je nárast na 250 %!
- aj vyriešenie sponzorstva sme už opakovane žiadali, a je to tiež v procese – viď ukážka z Akčného plánu k Stratégii, ktorý tiež vláda schválila:
 - Vytvorenie legislatívnych podmienok na podporu financovania kultúry – 4. 1. 1. Zrealizovať systémové kroky na zvýšenie podpory financovania kultúry zo štátneho rozpočtu na úroveň 1 % z HDP do roku 2020.
 - 4. 1. 2. Posúdiť možnosť revízie daňových zákonov. Zvážiť zavedenie diferencovanej daňovej politiky, najmä DPH, voči niektorým oblastiam umenia. Zvážiť možnosť legislatívneho zakotvenia sponzorstva kultúry a jeho prípadných daňových úľav. Úloha 32: Načrtnúť koncept zákona o sponzoringu
 - nový Fond na podporu umenia, ktorý začne pôsobiť od 1. januára 2016, má na budúci rok o 50 % finančných prostriedkov viac, ako bolo na tento istý účel v tomto roku v grantovom systéme MK, atď.

Chceme sa pokúsiť začať riešiť daňové zaťaženie, napr. paušálne náklady či započítanie nákladov na kúpu umeleckých diel na zníženie daňového základu.

Otázka: Nebolo by lepšie mať všetko v jednom zákone?

Taká možnosť na stole nikdy nebola, nie je a zrejme ani nebude (podrobnejšie viď publikácia Štatút umelca, str 76): ak chceme vyriešiť problém, je lepšie postupovať krok za krokom, ako mať nereálne očakávania. Neexistuje ani len koncept jedného komplexného zákona, samozrejme teda ani konkrétny návrh: ak by sme sa rozhodli ísť touto cestou, znamenalo by to vrátiť sa na bod „nula“ a oddialiť tým riešenie o celé roky.

Na záver odpovede na niektoré otázky a vyjadrenia, ktoré odzneli pri prerokovaní návrhu v Národnej rade SR; vyjadrenie som pripravil pre rokovanie Výboru pre kultúru NR SR dňa 5. 11. 2015 (citované vyjadrenia, ktoré odzneli v Národnej rade, sú v modrej farbe)

A/ ZÁKLADNÁ OTÁZKA: PREČO VÔBEC RIEŠIŤ ŠTATÚT UMELCIA? ASPOŇ TRI MOŽNÉ ODPOVEDE:

1/ Pretože umelci v európskych krajinách sú všeobecne v horšom postavení ako pracovníci v iných profesiách, ak porovnáme skupiny s rovnakým stupňom vzdelania, dĺžkou pracovnej aktivity a pod. (pozri: *The Status of Artists in Europe, a study requested by the European Parliament's committee on Culture and Education, completed in November 2006, author European Institute for Comparative Cultural Research, Bonn, and others*).

Nezanedbateľná je aj všeobecne nižšia sociálna istota umelcov, ktorá vyplýva z ich spravidla nepravidelných príjmov i charakteru práce. Uvádžame niekoľko čísiel zo štatistiky Eurostat (r. 2007) o situácii v EU:

- 16 % pracovníkov v kultúre má iba dočasné zamestnanie, v porovnaní s 13 % pracujúcich celkove
- 25 % pracovníkov v kultúre pracuje na skrátenej úväzok, v porovnaní so 17 % pracujúcich celkove
- 29 % pracovníkov v kultúre pracuje v slobodnom povolání, v porovnaní so 14 % pracujúcich celkove
- podiel pracovníkov v kultúre, ktorí pracujú aj v druhom zamestnaní, je skoro dvakrát taký vysoký, ako u pracujúcich celkove
- 29 % pracovníkov v kultúre pracuje doma, čo je výrazne viac ako 13 % pracujúcich celkove

2/ Pretože návrh je v súlade s Dohovorom UNESCO o podpore a ochrane rôznorodosti kultúrnych vyjadrení z roku 2015, ktorý Slovenská republika ratifikovala (podrobnejšie ďalej – E/3).

3/ Pretože rozvoj kultúrneho a kreatívneho sektora, ktorý nezanedbateľne prispieva na rozvoj celej spoločnosti, je v záujme nielen umelcov, ktorí tvoria jeho najpodstatnejšiu časť, ale aj štátu. Z mnohých údajov aspoň stručný citát z materiálov 5. zasadnutia Konferencie zmluvných strán Dohovoru UNESCO o podpore a ochrane rôznorodosti kultúrnych vyjadrení z roku 2015, 9. – 13. jún, Paríž... *kultúrny a kreatívny sektor, ktorí teraz vytvára 4,4 % HDP EÚ, a ponúka pracovné príležitosti 8,5 miliónom Európanov – dvojnásobok pri porovnaní s automobilovým priemyslom, vrátane väčšieho podielu mladých ľudí, než akékoľvek iné odvetvie.*

B/ ČO MÁ ŠTATÚT UMELCIA RIEŠIŤ?

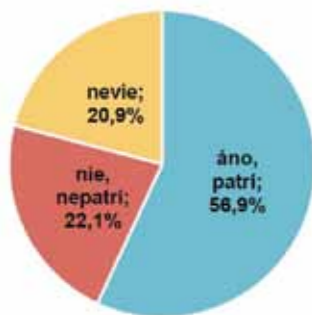
a/ Prvá etapa znamená v zásade len zdefinovanie, kto je profesionálny umelec
b/ Konkrétne opatrenia, s cieľom zlepšiť všeobecne rizikové postavenie umelcov (viď A/1 – vyššie) následne budú môcť byť súčasťou príslušných zákonov: keďže budú mať oporu v evidencii pri Fonde na podporu umenia v zmysle Štatútu umelca, adresné a efektívne nasmerovanie konkrétnych opatrení do sféry umenia už bude možné. Preto je nevyhnutné pokračovať v riešení druhej etapy štatútu umelca, čiže konkrétnych opatrení, bez ktorých prvá etapa sama osebe nemá zmysel.

Na vysvetlenie k písmenu „a“: je prirodzeným záujmom štátu minimalizovať možné zneužívanie (vždy limitovaných) zdrojov určených na podporu kultúry. Príklad: účinkujúci v reality show formálne splňajú znaky hereckej práce (sú na obrazovkách neraz celé týždne), i niektoré znaky profesionality (ak sú za svoj výkon zaplatení). Spadá však ich výkon do sféry umenia? Nepochybne nie.

C/ AKO VÔBEC NÁVRH ZÁKONA VZNIKOL?

- za súčasným návrhom stojí zo strany umelcov najmä Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu, zastrešujúca vyše 200 asociácií a združení z mnohých oblastí umenia, ktorá je preto najreprezentatívnejším zástupcom umelcov na Slovensku

- Štatút umelca nie je iniciatívou štátu s cieľom umelcom niečo vnútiť, ale prejavom vôle akceptovať oprávnené požiadavky umelcov: o Štatút umelca sa dlhodobo – už od 90.-tych rokov – usilujú samotní umelci
- predkladaný návrh vychádza z analýzy a praxe v iných krajinách (napr. v Kanade je Štatút umelca súčasťou legislatívy už 25 rokov), je výsledkom dlhodobého a náročného procesu hľadania adekvátneho riešenia, jeho súčasťou boli konzultácie s predstaviteľmi umelcov na 5 kontinentoch,
- výsledkom analýzy je aj 160 stranová slov/angl publikácia Štatút umelca, v ktorej sú zahrnuté informácie o situácii v 22 krajinách niekoľkých kontinentov (dostupná aj na webe Slovenskej výtvarnej únie: <http://preview.triad.sk/svu/StatusOfTheArtist-Engl-Slovak.pdf>)
- dokonca aj verejná mienka sa v súčasnosti prikláňa k vyriešeniu tejto otázky otázky – podľa výsledkov prieskumu agentúry FOCUS z apríla 2015 je 57 % slovenskej populácie za to, aby bolo postavenie umelca právne upravené zákonom:



D/ JE REGISTRÁCIA POVINNÁ?

Z diskusie v NR SR: „Chcel by som povedať, že vychádzam ešte raz z absolútne skeptického pohľadu na to, že sa štátna správa v akejkoľvek úrovni rozhodne vytvárať nejaký systém registrácie, **povinnej registrácie**“

Ide tu len o nedorozumenie: registrácia povinná nie je, na tom bola v pracovnej skupine jednoznačná zhoda zástupcov umelcov ako i zástupcov štátu. Štatút umelca má zahŕňať:

- a/ umelcov, ktorí sa venujú umeleckej činnosti v slobodnom povolání alebo popri zamestnaní (čiže tých, na ktorých sa nevzťahuje ani legislatíva pre zamestnancov, ani živnostenský zákon)
- b/ sú pre umelecké aktivity odborne pripravení, alebo dosahujú preukázateľné výsledky
- c/ požiadajú o zaregistrovanie (registrácia je dobrovoľná – umelec by mal byť považovaný za profesionálneho umelca len ak on sám prejaví o to záujem).

E/ AKÉ SÚ ZÁKLADNÉ PRINCÍPY?

- otvorenosť a transparentnosť systému – systém má za jasne stanovených kritérií umožňovať prechod zo širšie definovanej kategórie „umelec“ do užšie definovanej kategórie „profesionálny umelec“ a zahrnúť všetkých, pre ktorých je umelecká aktivita podstatnou súčasťou ich života a ovplyvňuje ich dane a sociálne zabezpečenie
- profesionalizmus, garantovaný buď odborným umeleckým vzdelaním alebo posúdením umelcov, odborníkov pre danú oblasť umenia (či výsledky činnosti žiadateľa spadajú do sféry umenia alebo nie), s vylúčením monopolu na rozhodovanie

F / K SPÔSOBU ROZHODOVANIA O REGISTRÁCI

Z diskusie v NR SR: „...Tu ja vidím, pán minister, v tomto jedinom bode veľký otáznik, pretože si myslím, že by to nemali byť len tie profesionálne združenia.“

- „... trošička sa obávam, že nebude o procese, nebude o kvalite umelca rozhodovať publikum, **ale my politici.**“
- „A toho sa bojím, že **politik bude rozhodovať o kvalite profesionálneho umelca** v slobodnom povolání...“

Ide len o nedorozumenie:

- Nikdy sme netrvali my ani zástupcovia štátu na tom, aby žiadateľov posudzovali len profesionálne združenia, v návrhu zákona to ani nie je uvedené (vhodné by bolo zastúpenie širšieho reprezentatívneho spektra odborníkov z daného odboru, napr. kombinácia zástupcov reprezentatívnych umeleckých združení, umeleckých škôl a teoretikov),

- Naopak, od začiatku sme trvali na tom (a návrh je výsledkom dosiahnutej zhody)
 - aby o zaradení rozhodovali umelci, nie administratívny aparát (v zmysle ustanovenia napr. Kanadského štatútu umelca – „... či ho iní umelci uznávajú za umelca“) – čiže aby rozhodovanie nemohlo byť spolitizované
 - aby nikto nemal na rozhodovanie monopol, aby mohol byť žiadateľ uznaný aj inak ako na základe rozhodnutia príslušnej komisie (napr. automaticky na základe dokladu o príslušnom vzdelaní – § 25d, alebo na základe jednej z možností, ktoré poskytuje § 25e / 2 (napr. ak je niekto zamestnaný – a teda akceptovaný – ako herec v Slovenskom národnom divadle či v inej relevantnej umeleckej inštitúcii, v zmysle písmena „d“ nepotrebuje už žiadne ďalšie posudzovanie, rovnako ak v zmysle písmena „i“ získa napr. cenu Luciana Pavarottiho: komisia len skonštatuje, že podmienky splnil, nič iné urobiť nemôže)

Citát z môjho písomného vyjadrenia pre rokovanie pracovnej skupiny MK k Štatútu umelca k tejto otázke dňa 25. 3. 2015:

1. predpokladáme, že komisia bude posudzovať podklady najmä v sporných prípadoch, a ak si to ktorýkoľvek člen komisie vyžiada, resp. ak pracovník Fondu upozorní na nezrovnalosti, ktoré zistil v podkladoch; naopak, ak budú v zozname všeobecne známe mená umelcov mimo akejkoľvek pochybnosti (ako napr. herec Ladislav Chudík, hudobník Marián Varga, výtvarník Rudo Sikora) komisia bude mať právo nestrácať čas a žiadosť schváliť bez ďalšieho skúmania, čiže postupovať efektívne a primerane rýchlo.
2. Všetci sa zrejme zhodneme na tom, že nechceme žiadne „normalizačné“ komisie, nechceme zložitý a zdĺhavý proces, nechceme ani „známkovanie“ umelcov: v zásade by komisie mali len čo najjednoduchšie a bez zbytočných prietahov posúdiť, či žiadateľ stanovené kritéria splnil a ČI TEDA VÝSLEDKY JEHO ČINNOSTI SPADAJÚ DO SFÉRY UMENIA ALEBO NIE.

G/ MÔŽE BYŤ UMELECKÁ ČINNOSŤ REGISTROVANÁ AKO ŽIVNOSŤ?

Z diskusie v NR SR: „Čiže, ak sme na živnostenskej pôde, kde boli doteraz, nikto im nebránil ohlásiť voľnú živnosť a môžu realizovať svoje zábery...“

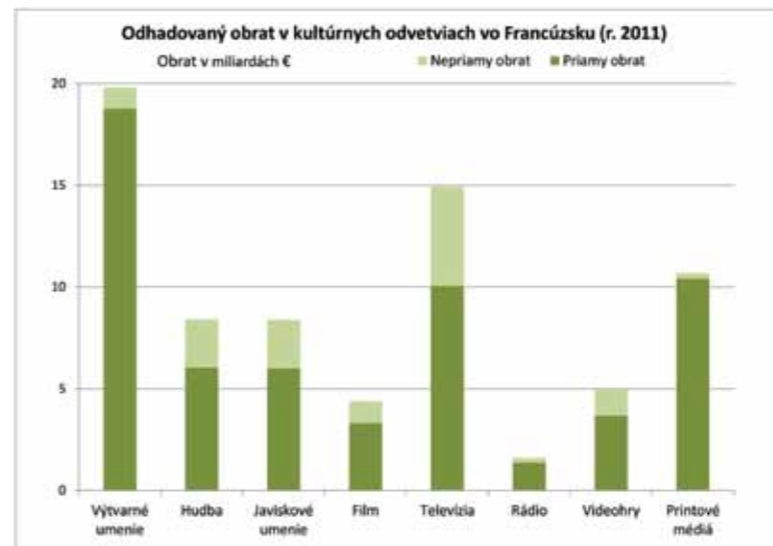
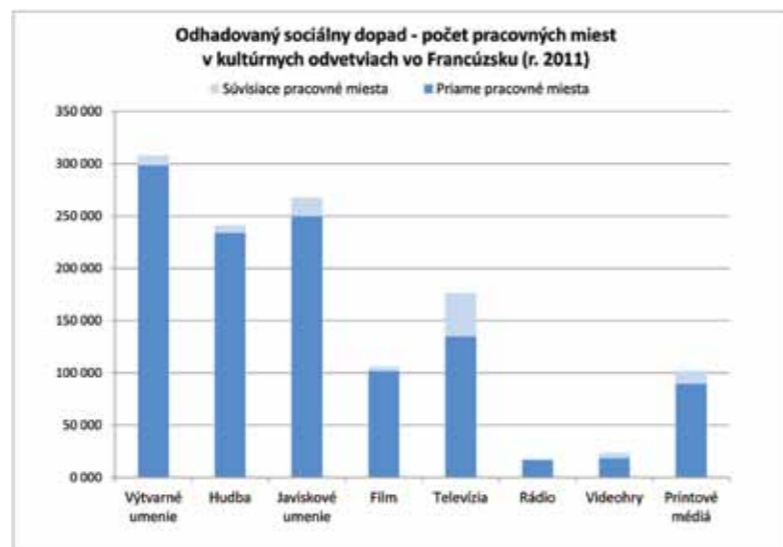
Veľká časť umelcov na živnostenskej pôde nebola, niektoré odbory umeleckej činnosti nemožno vykonávať ani na živnosť, ani v zamestnaní: neexistuje napr. povolanie básnik, (umelecký) maliar či sochár, nedajú sa zaregistrovať ani ako živnosť. V iných to možné je (napr. grafický dizajnér, hudobník či herec môže pôsobiť aj v zamestnaní, ale nevzťahuje sa to na všetkých umelcov).

H/ SPÔSOB RIEŠENIA TEJTO OTÁZKY V INÝCH KRAJINÁCH

Z diskusie v NR SR: „Som veľmi skeptický k tomu, ak štát vytvára zoznam alebo má ambíciu vytvoriť zoznam a z tohto pohľadu nejakým spôsobom legislatívne riešiť situáciu... ja som preskúmal V4 a nejaké okolité štáty, že či nejaká podobná regulácia ako je vytvorenie zoznamu profesionálnych umelcov v slobodnom podnikaní existuje a nenašiel som. Prečo som nenašiel?“

Prístup k riešeniu problematiky umenia a umelcov z pohľadu štátu má rôzne podoby: v niektorých krajinách existujú komplexné a špecifické právne normy typu štatút umelca, v iných sú špecifické opatrenia – neraz veľmi zaujímavé a účinné – súčasťou iných zákonov.

Tvrdenie pána poslanca je pravdivé v tom, že v okolitých štátoch takýto zákon neexistuje. V mnohých krajinách však existujú snahy situáciu riešiť a preto sa o náš návrh ako i o medzinárodnú diskusiu, ktorú sme k tejto otázke iniciovali, zaujímajú a reagujú veľmi pozitívne, napr. aj v susednom Rakúsku či vo Švédsku alebo v Austrálii. K téme sme zorganizovali množstvo podujatí, prezentácií a diskusií k nášmu návrhu (v Oslo – Nórsko, v Istanbule – Turecko, v Antofagaste – Chile, v Soule – Južná Kórea, v Plzni – Česká republika, na Slovensku viackrát v Bratislave, i v Košiciach). (Nasledovali ukážky záverov z medzinárodných podujatí európskych i celosvetových organizácií umelcov).



4 / f / Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu

11. 11. 2015 začalo Medzirezortné pripomienkové konanie k Akčnému plánu realizácie Stratégie rozvoja kreatívneho priemyslu. Link:

<https://lt.justice.gov.sk/Material/MaterialHome.aspx?instEID=-1 & matEID=8721 & langEID=1>,

Informáciu o možnosti pripomienkovať tento dôležitý dokument som rozoslal členom Koaličnej rady SKKD i členom SVÚ. Nedostal som však žiadnu reakciu.

Následne 26. novembra 2015 sa konalo zasadanie Výboru pre stratégiu rozvoja kultúry k tomuto materiálu. Na zasadaní som sa vyjadril k malému záujmu odbornej verejnosti o túto tému. Jeden z dôvodov vidím v nepochopení významu, ktorý má do istej miery nielen na Slovensku čiastočne májúci pojem „priemysel“ – mnohí si pod ním predstavujú dymiace komíny, giganty typu Slovnaft, Duslo Šala či VSŽ. Pritom už v roku 2010 v jednom zo základných dokumentov Európskej komisie k tejto téme – Green Paper/ Unlocking the potential of cultural and creative industries sa v bode 3. 3. doslovne píše:

Ako bolo uvedené, mnohí podnikatelia v kultúrnom a kreatívnom priemysle sú malé až stredné podniky. Medzi nimi vo veľkej miere prevažujú podniky, v ktorých pracuje jedna až dve osoby a ktoré predstavujú nový typ „podnikajúcich jednotlivcov“ alebo „podnikajúcich pracovníkov v oblasti kultúry“, ktorých už nemožno zaradiť do pôvodne typických vzorov pracovníkov na plný pracovný úväzok.

Zameranie práve na tieto drobné subjekty je veľmi dôležité: to je šanca aj pre oblasti či „hladové doliny“ kde veľká investícia typu automobilky nikdy nepríde. Preto je veľmi dôležité opakovane a zrozumiteľne vysvetlovať, o čo ide (prípadne používať doplnkovo aj termíny sektor alebo odvetvie): ak odborná verejnosť problematiku nepochopí, tak o ňu nebude mať záujem a potenciál pre rozvoj kultúry i spoločnosti ostane nevyužitý.

V otázke nutnosti spropagovania a vysvetľovania problematiky sa dosiahla vo Výbore zhoda.

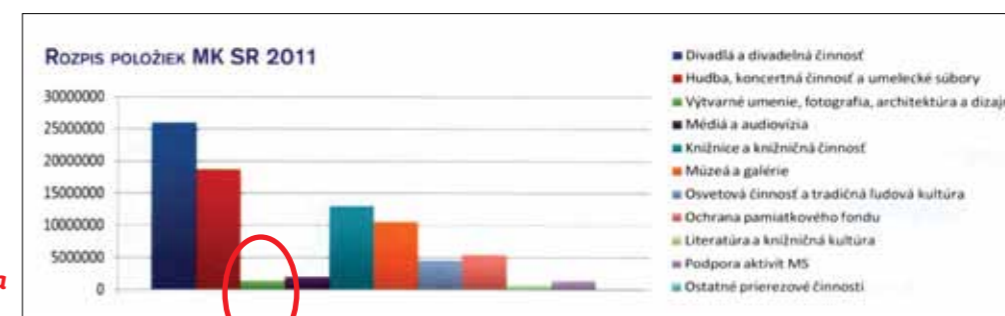
Druhá moja pripomienka sa týkala potreby zamerania na systémové projekty, ktoré môžu dlhodobo ovplyvniť jednotlivé oblasti kultúry. Písomne som pripravil návrh 3 konkrétnych riešení, naväzujúcich na Akčný plán:

A/ Dovoľujem si opäť pripomenúť návrh umožniť započítanie nákladov na nákup umeleckých diel medzi oprávnené položky na zníženie daňového základu, pretože:

- návrh je v súlade s úlohou č. 24: v prípade jeho prijatia by bol konkrétnym krokom na odstránenie legislatívnych prekážok pre podnikanie slobodných povolání, najmä v oblasti výtvarného umenia
- nemá spôsobiť zvýšenie výdavkov štátu – stačí len dobrá vôľa zo strany štátu: cieľom nie je daňová úľava, ale presunutie daňovej povinnosti pri nákupe umeleckých diel z nákupcu na predajcu a zároveň zastavenie vytlačania umelcov do „šedej“ ekonomickej zóny, čo by spolu s oživením trhu – na základe stimulovania nákupcov – malo naopak spôsobiť nárast daňových príjmov štátu
- schválenie prvej etapy Štatútu umelca v Národnej rade SR dňa 11. novembra umožňuje jednoduchú aplikáciu takejto

	Visual arts	Music	Performing arts	Cinema	Television	Radio	Video games	Book industry	Print media	Deduplicated total for the cultural industries
Direct TO (in € bn)	18,759	6,041	5,989	3,297	10,048	1,355	3,677	8,095	10,402	61,425
Related TO (in € bn)	1,055	2,559	2,396	1,087	4,873	240	1,314	520	270	13,193
Total TO (in € bn)	19,814	8,600	8,385	4,384	14,921	1,595	4,991	8,615	10,672	74,618
Direct jobs	298,446	233,857	249,712	101,699	134,967	16,556	18,597	71,416	89,514	1,124,089
Related jobs	9,270	7,016	18,001	4,191	41,501	894	5,038	8,197	12,419	104,166
Total jobs	307,716	240,874	267,713	105,890	176,467	17,450	23,635	79,613	101,933	1,228,255

- tab. 1
- tab. 2



Výtvarné umenie, fotografia, architektúra a dizajn

úpravy v praxi (možnosť jednoznačného zadefinovania, že na zníženie daňového nákladu je možné započítať výdavky na kúpu umeleckého diela umelca, registrovaného v zmysle Štatútu umelca), čo zároveň výrazne znižuje riziko zneužitia

- pre oživenie trhu v oblasti výtvarného umenia sú minimálne dva vážne dôvody:
1/ Napriek chýbajúcim presným údajom (je pozitívne, že zhromažďovanie relevantných údajov je už zahrnuté do úlohy č. 35) sa dá povedať, že ekonomický potenciál tohoto segmentu trhu je na Slovensku jednoznačne nevyužitý.

Na porovnanie: vo Francúzsku je prínos výtvarného umenia zo všetkých oblastí umenia vôbec najväčší, a to tak z hľadiska celkového obratu ako i z hľadiska tvorby pracovných miest, viď tab. 1 (zdroj: 1st Overview of Cultural and Creative Industries At the heart of France's Influence and Competitiveness, November 2013, Ernst & Young Advisory, Under the High Patronage of Mr François Hollande, President of French Republic) a dva grafy.
2/ Na druhej strane, na Slovensku je práve oblasť výtvarného umenia z hľadiska jej podielu na výdavkoch Ministerstva kultúry dlhodobo vo veľmi zlej situácii, sú preto oprávnené dôvody na opatrenia v tejto oblasti (tab. 2)

B/ K praktickému oživeniu podnikateľských aktivít v oblasti kultúry by mohlo pomôcť zavedenie systému doplnkovej podpory pre organizátorov kultúrnych podujatí (divadelných predstavení, koncertov, výstav, a pod.), ktorá by bola viazaná na skutočný počet návštevníkov počas roka:

- zabezpečenie takýchto údajov je už obsiahnuté v úlohe č. 35
- takáto forma podpory by motivovala organizátorov a zohľadňovala skutočný dopad ich aktivít na návštevníkov
- takáto reálna podpora by mohla čiastočne a zrejme efektívnejšie nahradiť propagačné kampane a šírenie informačných a propagačných materiálov, ktoré sú obsiahnuté v úlohe č. 17
- takáto forma podpory by spájala záujmy viacerých subjektov, nielen kultúry, ale napr. aj cestovného ruchu

C/ Vzhľadom na veľmi nepriaznivú situáciu v oblasti výtvarného umenia (viď vyššie, v časti „A“) by mohlo pomôcť k praktickému oživeniu podnikateľských aktivít v tejto oblasti stanovenie odmeny pre výtvarného umelca za prezentáciu jeho diel na verejnosti.

Zdôvodnenie:

Výtvarníci v podstate celý svoj život riešia dilemu: **vystavovať svoje diela, alebo nie?**

Ak sa rozhodnú nevystavovať, znamená to prakticky rezignovať na možnosť presadiť sa, rezignovať na možnosť, že sa niekedy stanú známymi a žiadanými, že sa budú schopní svojou tvorivou prácou uživiť.

Ak sa však rozhodnú pozitívne, znamená to v konečnom dôsledku neraz to, že budú musieť dlhodobo (celé roky) tvrdo (a neraz mimo sféry umenia) pracovať, aby si vystavovanie vôbec mohli dovoliť. Pretože vystavovať svoje diela znamená nielen vynaložiť množstvo energie, času a peňazí na ich samotné vytvorenie, ale neraz ešte viac energie, času a peňazí na zorganizovanie a zrealizovanie výstavy. Výtvarník si totiž spravidla hradí všetko alebo skoro všetko sám: nielen primerané adjustovanie svojich diel (zarámovanie či iná úprava, aby boli vhodné na prezentáciu na verejnosti), prepravu do výstavných priestorov (predstavte si diela sochára či veľko-rozmerné maľby), odborné služby teoretika – kurátora (výber diel, príhovor na vernisáži, článok do katalógu alebo

aspoň na propagačný leták), vydanie katalógu (náklady na grafika, fotografa a polygrafické spracovanie), zabezpečenie propagácie (návrh a tlač pozvánky, propagačný panel či banner), nájom výstavného priestoru, nainštalovanie výstavy, dozor na výstave, kultúrny program, servírky a občerstvenie na vernisáži (skúste pripraviť výstavu a neponúknuť návštevníkom aspoň obvyklé pagáčky a 20 či 30 litrov vína...).

Náklady sa i pri menších výstavách rátajú v stovkách, neraz i tisícoch Eur. Zaplatený je v podstate každý, od vedúcich pracovníkov inštitúcie až po upratovačku, iba výtvarník zaplatený nie je. Niečo sa dá ako-tak zvládnuť vlastnými silami, niečo sa uhradí výmenným obchodom či v naturáliach – obrazmi. Sem – tam sa podarí získať príspevok z grantového systému MK či z Fondu výtvarných umení. Bilancia po skončení výstavy však býva často veľmi nelichotivá a otázka o zmysle vystavovania sa vynára znovu a znovu...

JE TENTO PROBLÉM VÔBEC RIEŠITEĽNÝ? ALE ÁNO, JE. PRÍKLADY VO SVETE EXISTUJÚ.

NICE, FRANCÚZSKO

Všetky galérie a umelecké zbierky v meste (s výnimkou jedinej súkromnej galérie) sú k dispozícii návštevníkom zdarma. Môžu si to dovoliť, pretože dostávajú primeranú podporu z verejných zdrojov.

Základom je myšlienka, že pre mesto je to výhodné. Dopad na vnímanie mesta a turistický biznis, celkový zisk od spokojných návštevníkov mesta výrazne prevyšuje stratu zo vstupného. A nie je to len o turistoch: nezanedbateľná je i spokojnosť domácich obyvateľov a pozitívny vplyv na spôsob trávenia ich voľného času.

ŠVÉDSKO

Švédsky model – tzv. MU agreement – odmeňuje výtvarníkov za vystavovanie, ktoré chápe ako službu pre verejnosť.

MU agreement v preklade znamená Dohodu štátu a umelcov o spolupráci pri príprave výstav. Dohoda je založená na princípe vzájomnej výhodnosti.

Ako to funguje v praxi: MU agreement stanovuje veľmi presne kompenzácie za prípravu výstavy, na ktorú má

vystavujúci nárok od štátu, a k tomuto systému sa postupne pripájajú aj súkromné inštitúcie. Zohľadnený je rozsah výstavy, jej trvanie, význam výstavného priestoru, náklady na dopravu a iné špecifické položky.

Aj v Kanade, Poľsku či Nórsku podporujú umelcov za zorganizovanie výstav. Pribúdajú štúdie, ktoré preukazujú pozitívny dopad týchto opatrení na celkový rozvoj spoločnosti. Vo Švédsku podľa analýzy 1 švédska koruna, investovaná zo strany štátu, vyprodukuje 20 švédskych korún socio-ekonomického efektu.

Švédske skúsenosti sú naozaj pozoruhodné a určite stoja za pozornosť. V septembri 2014 som preto prijal pozvanie na zasadanie medzinárodnej pracovnej skupiny a seminár za účasti zástupcov umelcov z Nórska, Švédska, Islandu, Lotyšska, Litvy, Nemecka, Anglicka, Škótska a Švajčiarska v Stockholme (zapojené je aj Fínsko, jeho zástupca sa z účasti na tomto zasadaní ospravedlnil). Cieľom pracovnej skupiny je implementácia švédskeho modelu – MU agreement – do legislatív aj iných európskych krajín.

Verím, že je čas otvoriť i na Slovensku diskusiu o tom, ako motivovať neziskové galérie i samotných umelcov, ako podporiť ich aktivity – dôvodom je priamy pozitívny dopad na cestovný ruch a v konečnom dôsledku i na ekonomický rozvoj regiónu a spoločnosti. Kultúra predsa patrí popri krásach prírody k hlavným motívom, podporujúcim rozvoj cestovného ruchu. Občas aj športové podujatia, ale majstrovstvá sveta v hokeji sú u nás len raz za desaťročia a trvajú 2 týždne: čo potom? Čo ponúkne turistom, ak chceme, aby mali dôvod stráviť u nás viac ako jednu noc? Turisti sú dôležití: pripomenme si, že v EU cestovný ruch vytvára okolo 5,5 % HDP. Aj u nás má potenciál prinášať peniaze a pracovné miesta pre našich ľudí, podporovať celkový rozvoj.

KULTÚRA JE JEDNÝM Z NAJLACNEŠÍCH A NAJEFEKTÍVNEJŠÍCH SPÔSOBOV PROPAGÁCIE ŠTÁTU.

Keby sme túto myšlienku dokázali presadiť do praxe, možno by Slovensko nebolo jedinou krajinou v našom regióne, ktorej obrat v cestovnom ruchu sa v poslednom roku znížil...

4 / g / Výtvarník vo víre legislatívy

Braňo Jelenčík, 1. podpredseda SVÚ, Predseda ZPDS

Nedávno bol v Bratislave pán Filek. Je šéfom stavovskej organizácie rakúskych dizajnérov, sám úspešný grafik a profesor, člen Rady BEDA. Ozval sa mi pred príchodom a s radosťou prijal aj moje pozvanie na kávu. Hovorili sme o všeličom, aby sme rozšírili portfólio našej spolupráce. Napokon odznela otázka, na čom teraz robím. Severin (Filek) zrejme očakával zopár viet o tvorbe, o mojich výstavách, cestách do zahraničia na konferencie a workshopy. A vtedy to prišlo. Odpovedal som mu, že my tu na Slovensku poznáme dizajnéra priemyslových produktov, dizajnéra vizuálnej komunikácie, dizajnéra autorských solitérnych produktov a dizajnéra politika. Chvíľu sa zdalo, že ide len o malé nedorozumenie z prekladu. Napokon som mu všetko rýchlo vysvetlil aj vďaka ročenkam SVÚ a materiálom z minulých rokov. Paľo (Král), Peter (Heriban), Robo (Makar), ja, ale v mimoriadnej miere aj Andy a Bohunka, sme politici. (Nesmieme však zabudnúť ani na Lydku Jergušovú-Vydarenú, Elenku Károvu a ostatných...). Stále zostávame výtvarníkmi, no náš svet riadia termíny, výzvy, zasadania a pracovná doba ministerstiev, parlamentu, kuloárov štátnej administratívy.

Z našich mailov neodchádzajú len vyplnené formuláre prihlášok na výstavy, workshopy, ale čoraz častejšie desiatky spracovaných, okomentovaných, prečítaných strán dôležitých dokumentov, ktoré môžu zásadne ovplyvniť život výtvarníkov, ale i ostatných kolegyň a kolegov iných umeleckých odborov. Čo to teda robíme, čo varíme vo veľkom hrnci a prečo? Zbral som si na pomoc wikipediú: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Politika>

Politika (z neskorolat. politice < gr. slova politiké – umenie správy štátu < gr. pólis – mesto (-ský štát), občianstvo) je proces a metóda záväzného rozhodovania určitej skupiny ľudí smerujúceho k dosiahnutiu určitého cieľa. V užšom zmysle sa pojem politika vzťahuje na kolektívne rozhodovanie, zamerané na dosiahnutie alebo udržanie štátnej alebo obecnej moci.

V rámci takýchto kolektívnych rozhodnutí je politika umením spravovať veci verejné. Prostriedkom politiky je politická moc, ktorú je možné získať buď demokratickými prostriedkami alebo násilím.

V demokratickej spoločnosti vstupujú do politiky politické subjekty politickým presvedčaním a vyjednávaním, a tak vytvárajú politické rozhodnutia. Medzi takéto subjekty môžu patriť jednotlivci (občania) alebo organizácie (politické strany a hnutia, mimovládne organizácie a iné záujmové skupiny). Vynútiteľnosť politického rozhodnutia je zaistená autoritou, ktorá vykonáva politickú moc.

Jeden exponovaný politik minulosti sa chválil, že zdvihol moc z chodníka a hor sa s ňou do parlamentu. My nezdvíhame nič z chodníka – ak to náhodou nie je problém, kauza, šanca zásadne zmeniť postavenie umelcov v spoločnosti. Jedna vec je vyplakávať nad osudom pri treťom pohárikovi vernisážového vínka, kritizovať všetko a všetkých. Niečo iné je do noci pripravovať materiály a potom prešlapovať na chodbe parlamentu čakajúc, aby ste mohli za pár minút vyargumentovať dôležitosť návrhu nového zákona. Najmä v poslednom období, keď sa veci kopia geometrickým radom, sme my horeuvedení neraz sedeli a hľadali jediný malý dôvodík, ako účasť v novej výzve konečne odmietnuť. Či to bolo vyesedávanie nad tvorbou finálnej podoby Autorského zákona na MK SR, či v Rade vlády pre kultúru alebo v Rade pre mimovládne a neziskové organizácie. Aktuálne v sektorovej rade MK SR na projektoch Národnej sústavy povolaní a Národnej sústavy kvalifikácií. O stave a posunoch návrhu Štatútu profesionálneho umelca počas schvaľovacieho procesu v parlamente informuje podrobne Paľo Kráľ.

No povedzte! Dá sa hodiť úsilie, vízie a zápasy dnes už desiatok rokov „cez palubu“? Pokračujeme, show nesmie prestať! Je problém asignácií finančných prostriedkov, ktoré dávajú veľké prosperujúce firmy na projekty neziskových a mimovládnych organizácií zanedbateľný? Alebo nám je jedno, akým spôsobom sa podieľajú neziskové organizácie na správe vecí verejných, keď sme členmi neziskových organizácií aj my v našich združeníach a v našej SVÚ? Vykašleme sa na to? To veru nie, počúvam unisono. Tak tam choď, naštuduj si zákony, dôvodové správy a bojuj. Teraz akosi nemám čas, lebo cestujem, mám vnúčence, deti – chystám výstavu. Tak pádne a presvedčivé argumenty. Kto by odolal?

V UMEĽKE sa dlho do noci svieti. Svieti sa aj v zopár domoch. Ráno sa skoro stáva, aby sa stihla práca i „zábava“ sedení na ministerstvách, na úrade vlády. Odkladajú sa návštevy lekára i akýkoľvek súkromný život.

Ešte raz, ešte poslednú vec, ktorú treba doriešiť a potom koniec, nech sa deje, čo sa deje... Na druhý deň však pokračujeme bez reptania ďalej. Vyjadrujeme podporu iným mimovládkam. Kreujeme proces integrácie nových uchádzačov do komory mimovládnych organizácií pri Rade vlády MNO. Opäť čítame, ujasňujeme si, konzultujeme, stretávame sa. Áno, aj prejavy solidarity a spolupatričnosti sú politickými nástrojmi, ktoré sme okrem štetca a špachtle zvládli.

Na jar sa ako naschvál objavili dve súbežné aktivity s najvyššou prioritou. MK SR po prvý krát v histórii prizvalo odbornú verejnosť posudzovať a doslova formovať podobu nového Autorského zákona. Odmietnuť účasť by znamenalo ignorovať pozitívny krok MK SR voči umelcom. Mohlo sa to skončiť aj konštatovaním, že umelecká verejnosť nemá záujem na práci participovať, len sa sťažuje.

Prakticky dva mesiace sa intenzívne (4 x do týždňa na 6 až 8 hodín) stretávali umelci, právnici, producenti, vydavatelia, umeleckí pedagógovia, ministerskí úradníci, aby mal zákon hlavu i päť. Čítal sa paragraf za paragrafom, odsek za odsekom a modelovali sa všetky alternatívy, čo – ktoré konkrétne znenie môže priniesť, ako by mohlo vplývať na prax v ochrane autorských práv. Okrem samozrejmej ochoty pomôcť sme sa tu mohli veľa naučiť.

Tak veľmi sme vtedy potrebovali ľudí, ktorí by nechali svoje povinnosti a zaskočili nás na poldňových sedeniach, aby, keď odznela otázka na výtvarníkov, mohol ktosi vecne, zasnávanie odpovedať a vec odborne vysvetliť. Aby počúval, či upravované znenie v skutočnosti nejde voči nám. Nuž chodili sme tam... len tí istí.



Teraz akosi nemám čas, lebo cestujem, mám vnúčence, deti – chystám výstavu. Autorský zákon je teraz bez ustanovení, ktoré by nám život riadne strpčili.

Venovali sme sa tiež projektu, ktorý je súčasťou širších systémových aktivít EU v oblasti práce a zamestnanosti. Ide o popísanie kompetentností (zručností) a kompetencií (poverení a zdrojov) pre výkon konkrétnych profesií. Národná sústava povolaní a kvalifikácií urobí poriadok v povolaniach i študijných umeleckých odboroch a mala by nám umožniť jednoduchšie získať prácu v zahraničí. Až neskôr sa ukázalo, ako angažovanosť v projektoch podporila zmysel a význam Štatútu profesionálneho umelca. Akoby Štatút a Národná sústava povolaní a kvalifikácií boli súrodencami. Tak skvelo sa významom i obsahom dopĺňajú.

No nerob, keď to prináša osoh všetkým. Keby sme neboli pri rokovaní, nezaznel by náš profesijný hlas, projekty by sa realizovali bez nás. O vizuálnych umelcoch, o grafikoch, dizajnéroch, sochároch, maliaroch by rozhodovali IT-čkári, divadelníci, priemyselníci, riaditelia učňoviek, baletní korepetitori. Nezdá sa vám to? Robo a ja vám, po skončení celého procesu o všetkom radi porozprávame. Teraz však niet času, vyplňujeme formuláre, organizujeme BLAF, Svetový deň umenia, Noc múzeí...

A v UMEĽKE sa dlho do noci svieti. Svieti sa aj v zopár domoch. Ťuká sa do klávesníc počítačov, telefonuje, mailuje, aby sa všetko stihlo. Ráno sa napriek tomu skoro vstáva, aby sa stihla práca i „zábava...“

Pre obdobie po rozpade Rakúsko-Uhorska a následný vznik Československej republiky v roku 1918 je príznačné, že okrem obnovených ustanovizní spred prvej svetovej vojny začali vznikať aj nové kultúrno-umelecké inštitúcie. Spomeňme napríklad Maticu slovenskú v Martine, novozaloženú Československú štátnu univerzitu (dnešná Univerzita Komenského) a Slovenské národné divadlo v Bratislave. „Kamenné inštitúcie“ dopĺňali aj nové kultúrne i umelecké časopisy, akými bolo Mladé Slovensko, Vatra, obnovené Slovenské pohľady a iné. Zmena politických pomerov poznamenala aj oblasť výtvarného života, najmä v nadväzovaní a prehlbovaní stykov s Prahou. Už v školskom roku 1919 – 1920 sa tu stretávala celá skupina mladých poslucháčov zo Slovenska, tvoriaca jadro výraznej výtvarnej generácie. Títo študovali na pražskej Akadémii výtvarných umění alebo na Umělecko-průmyslovej škole.

Pre slovenskú umeleckú pospolitost zohralo dôležitú úlohu založenie Spolku slovenských umelcov v Martine roku 1920, pôvodne z iniciatívy Petra Júliusa Kerna. Spolok s celoslovenskou pôsobnosťou združoval okrem výtvarných umelcov aj spisovateľov a skladateľov. V programe mal „všemožne zveľadovať národnú kultúru a združovať všetky aktívne sily na tomto poli.“ Spolok slovenských umelcov tvoril jedno z centier slovenského výtvarného umenia, ktorému konkurovalo umelecké dianie v hlavnom meste Slovenska, v Bratislave. Pôsobil tu Bratislavský umelecký spolok (Pressburger Kunstverein – Pozsonyi képzőművészeti

egylet) ešte z čias monarchie (vznik 1885), združujúci prevažne bratislavských umelcov nemeckej a maďarskej národnosti pod vedením predsedu Alojza Rigeleho. Krátko po vzniku republiky k nemu pribudol aj ďalší, pre spomínané obdobie dôležitý spolok, Umelecká beseda slovenská.

Bola založená z iniciatívy maliara Jaroslava Jareša 3. júna 1921. Forma spolku bola prevzatá podľa vzoru pražskej Umělecké besedy, čo znamenalo, že sa delila na tri odbory – výtvarný, literárny a hudobný. Práve prvý menovaný bol najaktívnejším z odborov a jeho pravidelná výstavná činnosť sa začala v Bratislave pred Vianocami roku 1922.

Na čelo nového spolku bol zvolený architekt Dušan Jurkovič. V stanovách Umeleckej besedy z roku 1928 sa v Článku 1 písalo, že jej účelom je „*pestovať krásne umenia, šíriť estetické vedomosti vôbec, hájiť záujmy československého umenia zvlášť.*“ Splnenie tohto cieľa mala dosiahnuť vzdelávaním svojich členov a ušľachtilou zábavou, obzvlášť však mali k tomu dopomáhať nasledujúce prostriedky:

1. spolková čítareň časopisov, zvlášť umeleckých, knihovňa, hudobný archív a zbierky diel umeleckých;
2. čítanie alebo scénické prevádzanie diel umeleckých, lebo umeleckou formou vynikajúcich;
3. vyučovanie a verejné prednášky;
4. zakladanie knižníc, hudobných archívov a rozširovanie hudobných publikácií;
5. súkromné a verejné prevádzanie skladieb hudobných, inštrumentálnych i vokálnych;



6. výstavy a slosovanie diel umeleckých;
7. vydávanie diel umeleckých z oboru peknej literatúry, hudby a výtvarného umenia;
8. nakladanie a vydávanie diel, súvisiacich s umením hudobným, výtvarným a peknou literatúrou;
9. podporovanie domácich umelcov a predovšetkým členov spolkových, zvlášť v starobe, alebo keď bez vlastnej viny upadli v núdzu, ako aj podporovanie ich vdov a sirôt;
10. podporovanie umeleckých podnikov vôbec a
11. hájenie umeleckých pamiatok.

Členovia spolku Umeleckej besedy slovenskej boli čestní, zakladajúci, dopisujúci, činní, riadni, prispievajúci a jednatelia vonkovskí (vidiecki). Členom výtvarného odboru mohol byť ten, kto bol „výkonný“ v niektorých odvetviach výtvarného umenia, kto sa zaoberal štúdiami výtvarného umenia a taktiež aj priatelia výtvarného umenia. Členom literárneho odboru zase ten, kto pôsobil v niektorom odbore československého písomníctva alebo sa zaoberal štúdiami literatúry, a rovnako to mohli byť aj priatelia literatúry. Členmi hudobného odboru boli skladatelia, výkonní umelci, hudobní spisovatelia a priatelia hudby. Umeleckú besedu slovenskú spravoval starosta, 3 jeho námestkovia – z každého odboru jeden a ďalších 14 členov správneho výboru.

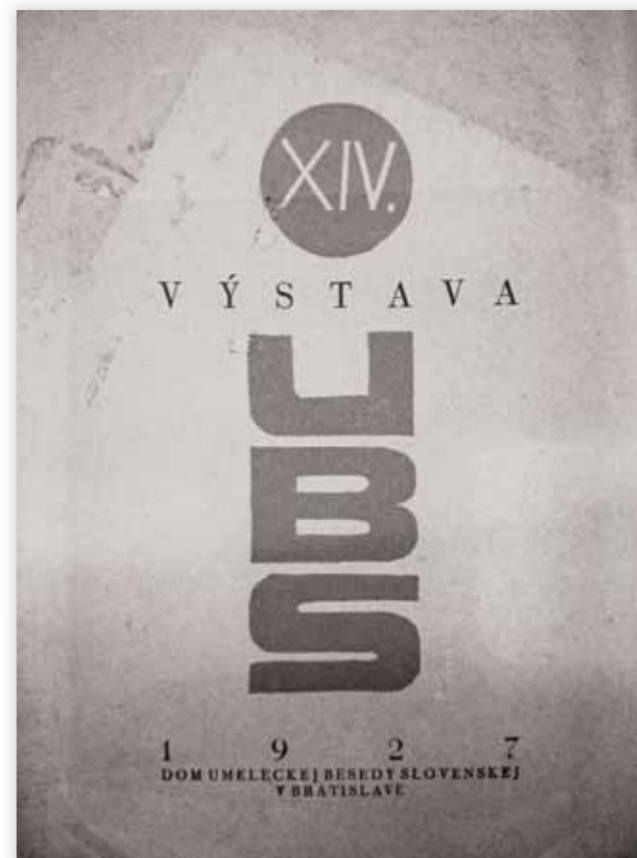
K činnosti Umeleckej besedy v dvadsiatych rokoch vieme toľko, že k naplneniu cieľov, ktoré si vo svojich stanovách vytýčila, prispievali aj pravidelné výstavy jej výtvarného odboru. V rokoch 1922 – 1926 sa ich uskutočnilo jedenásť. Významná časť z nich mala za účel propagáciu slovenského umenia v Čechách a na Morave, pričom boli usporiadané výstavy v Olomouci, Kroměříži, Hradci Králové, Brne, Roudnici, Turnove či v Uherskom Hradišti. Stále pretrvávalo súperenie bratislavskej Besedy s martinským Spolkom slovenských umelcov, ale bola to práve Beseda, ktorá sa stala činiteľom, okolo ktorého sa odohrávala značná časť rozhodujúcich udalostí. Od svojho začiatku bola po výtvarnej stránke priebornejšia, vďaka čomu na jej pôde vznikali prakticky všetky nové umelecké teórie a prúdy.



Ďalším dôležitým momentom v činnosti Besedy bola príprava stavby jej výstavného pavilónu neďaleko Štefánikovho mosta pri Dunaji. Subvenciu získala Beseda od Ministerstva školstva a národnej osvety v hodnote 200 000 korún spolu so stavebným povolením od mesta. Stavebný výbor zvolený v jeseni 1924 začal pracovať na stavbe, ktorá bola 31. októbra roku 1926 spolu s dvanástou členskou výstavou Besedy slávnostne otvorená. Projektovaná modernistická tehlová budova bola architektonickým skvostom, naznačujúcim konštruktivistické tendencie a dielom architektov Aloisa Balána a Jiřího Grossmanna. Výstavné priestory mala formované v tvare „L“ s väčšou maliarskou a menšou sochárskou výstavnou sieňou a obe mali presklenú strechu. Priestory spĺňali v tom období všetky predpoklady, kladené na moderné výstavné priestory. Tým, že sa Beseda mohla pýšiť vlastnou budovou, stúpila i jej prestíž, prenajímala ju iným spolkom a korporáciám, čím nepriamo vplývala na charakter prebiehajúcich výstav.

„Pavilón besedy znamenal prelomový prínos do nášho výtvarného života a výstavníctva, lebo na ďalšie desaťročia sa stal jeho ústredným dejiskom.“

Pri vytváraní mozaiky činnosti besedy na konci 20. rokov a na začiatku 30. rokov nemožno zabudnúť ani na samotných slovenských a českých umelcov – maliarov a sochárov staršej i mladšej generácie, ktorý sa na jej výstavách prezentovali širokému obecnstvu. Patrili medzi nich maliari Gustáv Mallý, Max Schurmann, Bohuslav Kozák, Juraj Mandel, Viktor Krupec, Adolf Petříček, Václav Šrůtek, Jindřich Tomec, Mikuláš Galanda, Ľudovít Fulla, Alois Holub, František Malý, Václav Vrbský, František Reichental, Ester Fridriková, V. V. Novák, Karel Štika a iní. Zo sochárov možno spomenúť Ladislava Majerského, Aloisa Bučáneka, Júliu Horovú či Júliusa Bártfaya. Spomedzi architektov, z ktorých azda najznámejším bol Dušan Jurkovič, pôsobili vtedy aj Jindřich Merganc, Jozef Marek, Klement Šilinger, Vojta Šebor, Juro Tvarožek, Jozef Novotný, E. Vécsei a iní.



Z krátkeho pohľadu do histórie počiatkov činnosti Umeleckej besedy slovenskej v Bratislave vidno, že jej miesto v našom umeleckom a výstavnom živote malo nenahraditeľný prínos nielen pre mesto Bratislavu, ale aj pre celú umeleckú komunitu na Slovensku. Beseda sa vďaka svojej existencii a činnosti mimoriadne podieľala na formovaní slovenského výtvarného umenia prvej polovice 20. storočia. Práve v roku 2016 to bude 90 rokov odkedy Umelecká beseda slovenská otvorila v roku 1926 svoju dvanástu členskú výstavu v novej modernej budove, aj vďaka ktorej mohla naplniť svoje poslanie, stanovené pri svojom vzniku – „*pestovať krásne umenia a šíriť estetické vedomosti vôbec...*“

Bc. Zuzana Falathová

Použitá literatúra:

- ALEXY, Janko. Naši. In: Slovenské pohľady, roč. 45, 1929, č. 3, s. 144 – 152.
- ALEXY, Janko. Naši. In: Slovenské pohľady, roč. 45, 1929, č. 4, s. 200 – 211.
- KOVÁČ, Dušan. Bratislava 1919 – 1945. Bratislava: Albert Marenčin – Vydavateľstvo PT, 2006. ISBN 80-89218-29-6.
- Kritérium výstavy Umeleckej Besedy Slovenskej. – „Umelecký pavilón“ v Bratislave. In: Prúdy, roč. 10, 1926, č. 9, s. 590 – 591.
- Pár slov k domu a výstavke Umeleckej Besedy Slovenskej v Bratislave. In: Prúdy, roč. 10, 1926, č. 9, s. 591 – 593.
- Stanovy: Umelecká beseda slovenská v Bratislave. Bratislava: Nákladom Umeleckej Besedy Slovenskej v Bratislave, 1928.
- UBS: Desaťročie výtvarnej práce Umeleckej Besedy Slovenskej 1922-32. Bratislava: Výtvarný odbor Umeleckej Besedy Slovenskej, 1932.
- VÁROSS, Marian. Slovenské výtvarné umenie 1918 – 1945. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1960.
- Z príležitosti otvorenia Umeleckého Domu Slovenského v Bratislave. In: Slovák, roč. 8, 1926, č. 244, s. 3.

... zopár neoficiálnych poznámok
(do správ z pracovných ciest
sa nedostanú)

Pavol Král'



Je medzinárodná spolupráca výzvou? Určite áno.

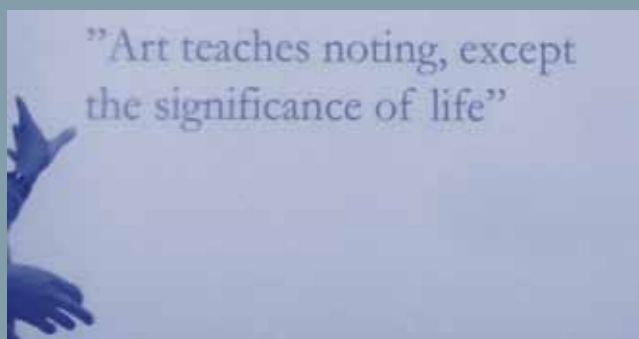
Svet sa zmenšuje a zrýchľuje. A zároveň sa zvyšujú nároky na jednotlivca. Je výzvou, ak sa vrátite z Ríma dopoludnia a popoludní už musíte sedieť v lietadle do Paríža (akurát tak vysypať obsah kufra a nahádzať čisté oblečenie a podklady k rokovaniam). Je výzvou absolvovať 10 jednotlivých letov počas 2 týždňov. Je výzvou zvládnuť neraz veľmi zložitý spôsob dopravy, riešiť náhradné lety i neplánované dočasné ubytovanie, zorientovať sa v svetových metropolách a dostať sa v správnom čase na miesta zasadání, tam nepriznať únavu z náročnej cesty či časového posunu, ale sústrediť sa na rokovanie, sledovať jednotlivé prejavy a primerane reagovať, alebo neraz priamo viesť rokovanie.

... rád prijímam výzvy. Rád prekonávam prekážky. Rád súťažím. Najmä sám so sebou: objavovať a posúvať vlastné limity (i tam, kde v podstate o nič nejde, len o tú samotnú radosť :) je radosť najväčšia.

Niektoré, občas kuriózne „víťazstvá“ nad sebou samým, vznikli už dávno a len tak mimochodom (napríklad, keď som v jedenástich zistil, že za posledný rok som prečítal 296 kníh, či keď som si v noci uvedomil, že kniha, ktorú som práve dočítal, je v ten deň už šiesta).

Iné boli vedomou skúškou vlastnej vôle (napríklad v dvanástich, keď som sa – v ruke ešte so zmrzlinou – postavil do radu na ďalšiu: náhle som sa rozhodol, že na zmrzline závislý nebudem a odišiel som. Sám som bol zvedavý, koľko to bez obľúbenej pochúťky vydržím – pár týždňov? Mesiac? Vyržal som 33 rokov :)

I malé „víťazstvá“ si treba zaslúžiť: pred dvomi rokmi som začal chodiť do UMELKY pravidelne na bicykli. Desaťročia predtým som na bicykli nesedel (v podstate od vysokej školy, keď mi bicykel ukradli: naposledy som ho videl v deň, keď mi ho do Bratislavy dovezol priateľ Palo). Pri prvej jazde som za najbližším rohom zistil, že mám bicyklovania pre ten deň v podstate už dosť... a že cesta cez Jakubovo námestie ide do kopca v oboch smeroch (tento objav nie je predbežne vedecky doložený :) Nič to neznamená, je to len zopár kilometrov, ale cesta do práce na bicykli je dnes pre mňa osviežujúcim dúškom rannej radosti, ktorú si doprajem neraz i v daždi (veď ako neísť, keď to znamená jazdu už so sympatickým poradovým číslom 333 :)



Contribution	Value	Category	Value
Municipal contribution	SEK 2.3 m	Non-utility value Tjörn	SEK 3.9 m
Regional contrib.	SEK 6.66 m	Non-utility value Västra Götaland	SEK 199.3 m
State contrib.	SEK 1.9 m	Utility value Tjörn	SEK 8.3 m
Development contrib.	SEK 2 m	Utility value Västra Götaland	SEK 54 m
Total	SEK 12.86 m	Total socio-economic value	SEK 285.5 m

Yes, each invested 1 SEK of public funds has generated 20 SEK in socio-economic value

• Johan Wingestad, prezentácia programu MU agreement, Štokholm: „Áno, každá investovaná švédská koruna z verejných fondov vygeneruje 20 korún socio-ekonomickej hodnoty.“

Sú akcie v zahraničí bezstarostnými, pohodlnými dovolenkami, masko- vanými účasťou na medzinárodných konferenciách? Určite nie.

Nabitý program medzinárodných podujatí niekedy vôbec nedáva šancu na čokoľvek mimo oficiálneho programu. Jeden príklad: Štokholm, september 2014, stretnutie pracovnej skupiny zástupcov umelcov z Islandu, Švédska, Nórska, Nemecka, Litvy, Slovenska, Anglicka, Estónska, Švajčiarska a Škótska k otázke vynikajúceho švédskeho systému podpory výstav výtvarného umenia – MU agreement – a jeho širšej implementácie v rámci Európy. Harmonogram vyzeral takto: Skoro ráno autobus Bratislava – letisko Schwechat / let Rakúsko – Švédsko, štúdium podkladov a koncept mojich pripomienok / metro letisko – centrum Štokholmu / rýchly presun 10 – 15 minút peši k miestu zasadania, ktoré sa práve začínalo / až do večera prezentácie členov pracovnej skupiny a diskusia / po ukončení prvej časti všetci spoločne s kufríkmi peši tak 500 m do hotela / na recepcii dohovor „o 15 minút sa stretneme a pokračujeme“, rýchla sprcha / pokračovanie v diskusiách, niečo malé na jedenie, ukončenie pred polnocou / ráno stretnutie pri raňajkách, neformálne pokračovanie v rozhovoroch, spoločný odchod aj s batožinou do konferenčnej miestnosti / intenzívne celodenné rokovanie / po večeri ukončenie a odchod s batožinou rovno k stanici metra, transport na letisko / let Štokholm – Berlín / prestávka na letisku v Berlíne / let Berlín – Viedeň, písanie aktuálnych poznámok zo zasadania / autobus letisko –

Bratislava / po polnoci konečne doma, trochu spánku, znovu balenie batožiny a o 24 hodín odchod na workshop do Slovinska.

Ani 5 minút mimo uvedeného harmonogramu (len tak, pre seba), ani 5 metrov mimo uvedenej trasy (len tak, niečo si pozrieť). Ale predsa len: v rámci presunu z letiska asi 3 – 4 stanice metra pred koncom cesty sa vlak vynára z tunela a v diaľke sa na pol minútky objaví známa silueta historického centra Štokholmu s radnicou. A pri spiatocnej ceste ešte raz to isté. To je zo Štokholmu definitívne všetko.

Spoznávanie nových ľudí? Áno.

Mnoho vernisáží, kultúrnych a spoločenských podujatí (ktoré vždy boli súčasťou môjho života s manželkou Dankou), ale i veľké, honosné, oficiálne recepcie s vybraným občerstvením, pozvania veľvyslancov na komornejšie stretnutia niekoľkých účastníkov pri obede alebo večeri, výnimočne i za účasti ministrov iného štátu. Šanca spoznať príjemných a zaujímavých ľudí z mnohých krajín. Stretnutia so zodpovednými predstaviteľmi, poskytujúci nielen možnosť neoficiálne prediskutovať aktuálne problémy a získať informácie. I nové priateľstvá, schopné prekonať limit daný pôsobením v zodpovednej funkcii. Ale zaujímavých ľudí, ktorí zostávajú natrvalo v pamäti, možno stretnúť nielen tam.

Bol známy pod prezývkou Pigi. V očiach nás, gymnazistov, to bol už starší pán: subtlý skromný zametač s nevelkými nárokmi, v obnosených šatách, ale zato s dôstojným vystupovaním. S partiou priateľov sme sa pri ňom neraz pristavili v žilinských uličkách na kus reči. Aj cigareta sa pre neho vždy našla. Za studených zimných večerov od nás výnimočne prijal aj pozvanie na párky s chrenom vo vychýrenom bufete U kráľa, hneď vedľa radnice. Témou číslo jedna – nielen nás, ale úplne všetkých – bol v tých jarných dňoch roka 1969 hokej. Víťazstvo nad hokejistami ZSSR, nad „Zbornou komandou“, nás opájalo, poskytovalo zadosťučinenie po potupnom Auguste 1968, ktorý ešte neprebolel. Pigi s rozžiarenými očami počúval naše informácie o čerstvých víťazstvách (... vyhrali sme nad Rusmi? Naozaj? Bože...) a zdieľal s nami spoločnú radosť, aj keď hokejové zápasy nesledoval. Nemal kde. V náhlom záchvate nadšenia a vlastenectva však prehlásil, že si televízor kúpi. O pár dní sme sa opäť neskoro večer motali v uliciach a vášnivo diskutovali (k štandardným témam patrili okrem hokeja aj filozofia, psychológia, politika, umenie a dievčatá), keď sa z tmy vynorila známa postavička. V rámci priateľského podpichovania padla aj otázka: Tak čo, Pigi, televízor už máš? Pigi sa zamyslel, oprel sa o svoju metlu a rozvážne odpovedal: „Vieš, poviem ti to úprimne. Načo by som ťa klamal, klamal by som predsa sám seba: nemám, nemám.“

- Eurokomisár Michel Bernier pri prejave na konferencii
- Pohľad do sály Európskeho parlamentu



Finančné benefity? Nie.

Táto práca, rovnako ako účasť vo vedení medzinárodných organizácií či členstvo v poradných orgánoch Vlády a Ministerstva kultúry (Rada vlády pre kultúru, Rada vlády pre MNO, Výbor pre umenie, Výbor pre prípravu stratégie rozvoja kultúry, mnohé pracovné skupiny MK – k štatútu umelca, k príprave Autorského zákona, atď) sú spravidla chápané ako čestné (čo je eufemizmus, ktorý je možné preložiť v zmysle „vykonávať odbornú, časovo náročnú a zodpovednú prácu zadarmo“).

Pocit slobody a sebavedomie? Určite áno.

V zahraničí si nepotrpím na prehnanú skromnosť. Sme malý národ, ak sa chceme presadiť, nemôžeme sa riadiť heslom, tak samozrejším v časoch našich starých materií – **Sedávej panenko v koutě, budeš-li hodná, najdou tě...**

Teší ma, že za posledných 10 rokov nastal vo vnímaní Slovenska posun. So schematickým hodnotením Slovenska, s nedôverou či podceňovaním, kedysi automaticky spojovaným s východnou Európou, socialistickou či post-socialistickou krajinou, sa stretávam stále zriedkavejšie

(či už dokonca nestretávam?). Predsudky slabnú, stále viac nás hodnotia podľa toho, čo naozaj robíme, akí naozaj sme. Cítim povinnosť brániť nás, ak predsa len cítim náznak nepochopenia (pretrvávajúci snád zo zotrvačnosti). Na to väčšinou reagujem a rád pripomeniem zopár faktov (... je síce pravdou, že po Nežnej revolúcii sme boli v ťažkej situácii a veľa musíme doháňať, ale pravdou je i to, že v medzivojnovom období Československo patrilo medzi najrozvinutejšie štáty sveta; platy v ČSSR boli v roku 1989 desať i dvadsaťnásobne nižšie ako v krajinách západnej Európy, v tridsiatych rokoch však boli porovnateľné s Francúzskom, u Baťu dokonca o niečo vyššie; je pravdou, že sme zažili 41 rokov socializmu, vďaka ktorému sme v mnohých ohľadoch klesali z roka na rok nižšie a postupne chudobneli, ale o povojnovom rozdelení sveta a našom zaradení do socialistického tábora rozhodli víťazné mocnosti, nie my: na Slovensku komunisti povojnové voľby nevyhrali; je pravdou, že po rozdelení Československa v roku 1993 sme začínali v horšom postavení ako Česká republika, ale odvtedy naše HDP stúplo o 100 %, kým v ČR len o 50 %; aj dnes máme svoje problémy, ale máme tu aj mnoho schopných ľudí a napredujeme: za 5 rokov od vstupu SR do EU Európska únia ako celok zaznamenala 8 % rast ekonomiky, ale SR skoro 5x viac – 35 %; z pohľadu počtu vyrobených áut na jedného obyvateľa sme už zopár rokov najväčší výrobca áut na svete, atď, atď...). Rád pripomínam i veľký diplomatický úspech našich predkov už v 9. storočí, keď bola staroslovienčina, ktorej písomná podoba sa viaže k pôsobeniu Konštantína a Metoda v Nitre, pápežom uznaná za 4. bohoslužobný jazyk (a neraz pritom s úsmevom aj provokujem svojich partnerov: „... a nie francúzština, milá kolegyňa, ani nemčina, Christine, ani španielčina, Jorge, ani angličtina, Carole :) Reakcie sú spravidla prekvapené a prekvapujúco pozitívne. Carole, exposlankyňa Európskeho parlamentu a výrazná predstaviteľka ECCD, ma s úsmevom pozvala na kávu (...o tom mi musíš ešte porozprávať, Pavol :) Vďaka nej som sa krátko potom dostal nielen na konferenciu **Creative Industries: Innovation for Growth** v Európskom parlamente, ktorú pripravovala ako jeden z organizátorov a na ktorej vystúpil s hlavným prejavom eurokomisár Michel Bernier, ale aj na následnú recepciu v užšom kruhu, kde dominovali najmä

Briti, Belgičania, Francúzi, Američania, Nemci, Holanďania či účastníci zo škandinávskych krajín a kde som bol zrejme jediný z krajiny na východ od Nemecka. A využila svoju pozíciu na to, aby ma neúnavne zoznamovala so zaujímavými ľuďmi: opakovane sa vynárala s pohárom šampanského a niekym dôležitým, so slovami „... toto je kolega Pavol, predstaviteľ silnej organizácie umelcov zo Slovenska“ naštartovala našu konverzáciu, prihodila zopár pozitívnych (až lichotivých) slov o našej efektívnej spolupráci a potom to už nechala na mňa, opäť sa stratiac v zhluke prítomných niekde na druhej strane miestnosti.

Ale určite je na mieste občas si pripomenúť, že Európa i svet, v ktorom sa dnes úplne samozrejme cítime ako jeho prirodzená súčasť, ešte nie tak dávno boli aj v našich očiach iné: ak sme vôbec dostali šancu, cítili sme sa „vonku“ neraz bezradne, možno tak trochu ako zver, nečakane vypustená zo ZOO... Ruku na srdce: necítili ste sa pred Novembrom 89 za hranicami aj vy občas ako úplní dementi?

Rok 1989, od Nežnej revolúcie nás ešte delí zopár mesiacov, ale niečo je už cítiť vo vzduchu: po rokoch beznádejných pokusov získať devízový prísľub a vycestovať na západ moju prihlášku na zájazd výtvarníkov do Paríža prekvapujúco nezamietli. Cena za 5,5 dňa v Paríži a 1 deň v Nemecku (autobus, hotel, polpenzia), vrátane 50 dolárov (kúpených na čiernom trhu) je takmer likvidačná: rovná sa môjmu celoročnému hrubému príjmu v škole pri pedagogickom pôsobení na polovičný úväzok... Manželke chcem urobiť radosť a priniesť jej rádio so stereo-kazeťákom, z vďačnosti (nielen) za to, že ma presvedčila, aby som sa na zájazd (napriek cene, ktorá je vysoko nad naše možnosti...) predsa len prihlásil. Skromné oficiálne vreckové by na to nestačilo, preto beriem navyše tých 50 dolárov. Robia mi však starosti. Viem, že keby mi ich na hraniciach pri kontrole našli, môžu ma vyložiť z autobusu a je po peniazoch i zájazde... Po preskúmaní viacerých možností nakoniec bankovku vložím ako „príbalový leták“ do krabičky s Celaskonom a dúfam, že všetko dobre dopadne.

Hranice sú bezpečne za mnou, pri prvej príležitosti v Nemecku zamierim s 50 dolárovou bankovkou v hrsti do banky. Pri príslušnej prepážke požiadam (anglicky) o výmenu dolárov za nemecké marky. Pracovník banky pokynom ruky naznačí, aby som mu bankovku podal.

Rád by som to urobil, ale neviem ako: medzi nami je sklenená prepážka, ktorá síce má naspođu niečo ako dvierka, ale sú zatvorené. Spýtavo sa pozriem na pracovníka, on však nereaguje a čaká. Nevidím iné riešenie (a nechcem vyzeráť ako nezorientovaný pako z východu), tak nakoniec začnem (ako nezorientovaný pako z východu) bankovku prestrkávať k nemu cez asi dvojmilimetrovú štrbinu nad zatvorenými sklenenými dvierkami...

V meravej tvári pracovníka sa neobjaví žiadna reakcia (alebo sa mi to len zdá, že mu od úžasu trochu padla sánka?) ani mi nijako nepomáha. Len počká, kým sa na jeho strane očitne polovica bankovky, potom niečo cvakne a „dvierka“ sa spolu s kruhovou miskou pod nimi (kam som mal peniaze položiť, teraz je to už jasné...) otočia o 180 stupňov. Keď vyťahuje bankovku zo štrbiny, v snahe ako-tak zachrániť (už nezachrániteľnú) dôstojnosť dodám „S'il vous plaît“ (ktovie prečo po francúzsky, keď som v Nemecku a začať som s ním hovoriť anglicky...).

Želáte si nemecké marky?, overuje si ešte raz pracovník (po nemecky), keď skontroluje bankovku. Ja prikývnem a dodávam: „Da“ (vôbec netuším, prečo tentoraz odpovedám po rusky...). V jeho tvári sa opäť nič nemení. S chladným výrazom vyloží zopár bankoviek a účet.

Zhrabnem peniaze a s úľavou si vydýchmem až vonku, na čerstvom vzduchu. A neskôr v autobuse pocítim malé zadosťučinenie, keď pri letmom pohľade na účet z banky zistím, že bankový úradník sa pomýlil: moje kanadské doláre mi vymenil podľa výhodnejšieho kurzu ako americké doláre, dostal som preto skoro 10 mariek navyše. Teda nielen on „rozhodil“ mňa, na západe neskúseného nováčika, ale aj ja som „úspešne“ vyviedol z konceptu toho chladného profesionála bez výrazu.

Nešlo mi o tých pár mariek. Keby sme už neboli na ceste do Paríža, bol by som mu ich vrátil, ako som to urobil viackrát i pri vyšších sumách (ako napríklad raz v Tatrabanke, keď som uhrádzal niekoľko platieb v hotovosti a pracovník sa pomýlil

o 5 000 v jeho neprospech: zobral som si z misky na pulte cukrík s poznámkou, že si ho kúpim a podal som pracovníkovi 5 000 korunovú bankovku. Pochopil to ako vtip, zasmial sa a bankovku mi vrátil. Keď som na „kúpe“ trval, zneistel. Chvíľu som ho v tom nechal, až potom som vysvetlil, že sa pomýlil a peniaze sú naozaj jeho :)

Aká je cena za vcelku úspešné zapojenie sa do medzinárodnej spolupráce?

Aká je cena za vyčerpávajúcu, ale určite nie zbytočnú snahu zúžitkovať nadobudnuté vedomosti a skúsenosti na zlepšenie právneho a sociálneho postavenia umelcov na Slovensku? Odpoveď pozná každý, pre koho práca nie je len nutným zlom, každý, kto verí, že jeho práca má – napriek všetkému – zmysel (a je jedno, či sedí za volantom traktora alebo vo výskumnom ústave): cenou je únava, nedostatok času pre rodinu, na seba samého, zanedbávanie koníčkov. To je to, čo každá práca, ktorá dokáže človeka pohltiť, berie. Áno, je výrazne menej času na mnohé, čo bývalo prirodzenou súčasťou života. Ak však človek nechce podľahnúť pokušeniu uveriť v zdanlivú dôležitosť svojho postavenia či v nena-hraditeľnosť seba samého, je podstatné, že to všetko kedysi bolo, stále (i napriek zanedbávaniu...) je a dá sa k tomu vrátiť: k dialógu bez konca s blízkymi, s ktorými si rozumie-me aj bez slov, k tichu v prírode a zážitkom, ktoré zostávajú v pamäti na celý život.

S Dankou (budúcou manželkou, vtedy ešte študentkou), sa podvečer vraciame z celodennej túry v Roháčoch. Ruka v ruke, vysmiati a v dobrej nálade pobehneme dolu korytom skoro vyschnutého potoka. Skáčeme z kameňa na kameň, keď sa náhle kdesi blízko ozve praskot lámaného dreva. Drevorubači, napadne mi. Otočíme sa a... vidíme umierať strom. Osamelý, možno 15 m vysoký strom, okolo ktorého sme pred okamihom prebehli, sa pomaly nakláňa. Praskot je stále silnejší, až sa nakoniec strom nad zemou prelomí a padne do potoka. A opäť zavládne ticho.



Je úplné bezvetrie a sme sami, snád' ozvena našich krokov sa stala pre strom tým posledným a rozhodujúcim impulzom... V úžase a bez slova vzdávame stromu poslednú úctu.

Veľmi dobre si pamätám, ako som neskôr v Škandinávii, očarený krásou divokej prírody, náhle pocítil obavy, či mi po nových skúsenostiach moje obľúbené Roháče ešte budú dosť dobré. Obstoja v konfrontácii so svetom?

Dusím sa. Bezmocne sa zmietam, zúfalo lapám po dychu. Mám pocit, že sa prepadáam do čiernej diery.

S trhnutím precitnem z krátkého spánku. Vedomie sa mi rýchlo vracia zo sna do skutočnosti. Nebol to len sen, pocit dusenia je stále intenzívnejší. Zúrivy nápor vetra so snehom, ktorý vonku zavíja a lomcuje našim malým stanom už niekoľko hodín, zdeformoval ľahkú konštrukciu stanu tak, že sa plátno pritlačilo na moju tvár.

Rukou, napochytrou vymotanou zo spacieho vaku, si tvár konečne vyslobodzujem. Čerstvý vzduch v pľúcach prináša okamžite úľavu. O chvíľu vietor trochu zoslabne a pružná konštrukcia stanu sa vracia do pôvodnej polohy.

Sú dve hodiny v noci. Presnejšie, dve hodiny ráno – slnko vyšlo už zhruba pred hodinou. V sivom rannom svetle pozorujeme



s obavami zmietanie nášho stanu v nových a nových nárazoch vetra. Vydrží? Okolo štvrttej to definitívne vzdávame. Je lepšie mať stan v batohu, ako ho nemať vôbec. Skrehnutými rukami rýchlo balíme všetko naše imanie. Nie je toho veľa. Stan, spacie vaky, trocha jedla. Obliekať sa nemusíme – všetko oblečenie máme už dávno na sebe. Poskakovaním sa pokúšame rozohriať stuhnuté telo, zahnať zvieravý pocit chladu. Vieme, čo by nás mohlo postaviť na nohy – šálka dobrého, a hlavne horúceho čaju. Schúlime sa ku skale, ktorá nás aspoň čiastočne chráni pred vetrom. O chvíľu už blkoce malý plamienok nášho plynového

variča. Niečo však nie je v poriadku – horí akosi váhavo, v silnom vetre chvíľami skoro zhasína, voda nie a nie zovrieť. Možno už dochádza zásoba plynu, alebo je výkon variča v drsných podmienkach, pri silnom, mrazivom vetre, príliš slabý. Po dlhých minútach márneho čakania sa zmierujeme so situáciou a pijeme vlažnú tekutinu, chuťou len veľmi vzdialene pripomínajúcu čaj. Je nám viac zima ako predtým. Ťažko uveriť, že sa práve končí júl. Jotunheimen – Sídlo bohov. Najvyššie hory v celej Škandinávii si toto meno naozaj zaslúžia. Okolité horské štíty, ktoré zvierajú úzku skalnatú dolinu, sú zasypané čerstvým snehom. Jazero zopár metrov pod nami je z väčšej časti pokryté hrubou vrstvou ľadu, len na niekoľkých miestach a v trhlinách vidieť tyrkysovo modrú priezračnú vodu.

Nad mapou rýchlo zhodnotíme našu situáciu. Sme len dvaja. Trasa, ktorou sme chceli pôvodne pokračovať, vedie cez zasnežené horské hrebene, strácajúce sa v sivých, ťažkých oblakoch. A hlavne – vo vzdialenosti zhruba celodenného pochodu ju pretína niekoľko ramien vodných tokov. Máme už s nimi svoje skúsenosti – s mostom počítať nemôžeme. Buď preskáčeme po kameňoch, alebo ich budeme musieť prebrodiť.

Ak by sme to v ľadovom, dravom prúde nedokázali, zostala by nám len jedna možnosť – vrátiť sa. Znamenalo by to však aspoň jeden deň navyše, a na to nemáme dosť jedla. Naša strava už štvrtý deň pozostáva z troch hlavných jedál, ktoré sú vždy rovnaké: na osobu dva plátky knäckebratu, kúsok Lunexu, štvrtina klobásky, dve šálky dobrého, silného čaju s mliekom, kocka čokolády, ku každému druhému jedlu polovica pomaranča, v priebehu dňa spravidla ešte jedna čajová prestávka a po celý čas neobmedzené množstvo vody. Tej je všade dosť. K tomu desať až dvanásť hodín pochodu denne pri studenom neutíchajúcom vetre.

Trasa, pre ktorú sa nakoniec rozhodneme, je dlhšia ako pôvodná, ale umožňuje nám zostúpiť hneď na začiatku o niekoľko sto metrov nižšie. Najbližší cieľ – modrú hladinu niekoľko desiatok kilometrov veľkého jazera – vidíme v hĺbke pod sebou.

Vyrážame. Sneh vízga pod nohami, musíme dávať pozor na šmyklavé kamene. Našlapujeme sťažka, svaly stuhnuté únavou i chladom príliš neposlúchajú. Postupne sa však dostávame do obvyklého tempa.

Jazero, ku ktorému sme dorazili, nie je zamrznuté, len kde-tu do neho zasahujú snehové či ľadové jazyky. Slnko je už vysoko. Úmerne k strate nadmorskej výšky o pár stupňov vystupuje i teplota. A nielen teplota – i naša bojová morálka je zase na výške.

„Zaplávajme si,“ odznel Vladov bláznivý návrh. Nakoniec, aj tak sa chceme napiť, môžeme to zvládnuť súčasne :) Spontánne zo seba všetko strhneme a vrháme sa do lenivého, mierne speneného príboja.

Chuť krištáľovo čistej, priezračnej vody opája, ale príliš dlho ju vychutnávať nemôžeme. Ľadový chlad preniká celým telom. Rýchlymi tempami nazad, hrabeme sa po zosúvajúcich sa kamienkoch späť na breh. Tuhnúce svaly prestávajú poslúchať, cítíme, že sa v priebehu niekoľkých sekúnd premeníme na blok ľadu...

A opäť, krok za krokom, skracujeme vzdialenosť, ktorá nás ešte delí od cieľa. Krátke prestávky čoraz ťažšie zaháňajú únavu.

•••

Včera sme absolvovali dlhý, namáhavý pochod. Približne za desať hodín sme zvládli naplánovanú trasu a už okolo šiestej hodiny večer sme sa ocitli na krásnom mieste, priam ideálnom na utáborenie. Cítili sme sa však na viac. Zlákal nás pohľad na reťaz hôr, týčiacu sa pred nami. Vyrazili sme hore strmým svahom, s úmyslom prekonať stúpanie a hore sa utáboriť. Lenže človek mieni...

Po nekonečnom stúpaní stále strmším zrázom sme sa ocitli v krásnej, aj keď trochu pochmúrnej doline. Stúpala ešte stále smerom nahor, ale už nie tak prudko. Zato sa tam zo všetkých strán valila voda. Občas dravým mohutným prúdom, inokedy sa len pokojne rozlievala po kameňoch.

Postupovali sme dosť pomaly, skáču z kameňa na kameň, snažiac sa uchovať si suché nohy. Občas sme sa museli kus vrátiť a skúsiť to na inom mieste. Utáborenie vôbec neprichádzalo do úvahy – všade len strmý svah alebo voda. Až pred polnocou sme našli kúsok suchého miesta medzi skalami, kde sa dal postaviť stan.

•••



Z myšlienok ma vytrhne Vlado, ktorý sa snaží gestami upútať moju pozornosť. Je kúsok vpredu, prikrčený za kameňom a na niečo vzrušene ukazuje. Otáčam hlavu tým smerom. Plot, no a čo? Spýtam sa pozriem späť na priateľa, ale potom sa zarazím. Plot? Ľudí sme nevideli už dávno, tu predsa nemôže byť plot! Za miernym vrškom, tak tridsať metrov pred nami, stojí nehybne asi dvadsať zvierat s mohutnými parohami. Pravdepodobne soby, ale nie som si tým celkom istý. Vidím len hlavy otočené rovno na nás a parohy. Množstvo parohov, jedny vedľa druhých. Čiastočne sa prekrývajú, na prvý pohľad naozaj vyzerajú ako plot. Spamätávame sa z prvého prekvapenia a opatrne postupujeme vyššie, smerom k nim. Za ohybom sa nám otvára fascinujúci pohľad. V doline sa vlní obrovské stádo, snáď tristo zvierat. Oddeluje nás len dva-tri metre široký prudký potok. Mohutné samce vpredu sledujú každý náš pohyb, vôbec sa nehýbu. Kúsok za nimi však už prebiehajú manévry: mláďatá so samicami, ktoré sme vyplašili pri paši, sa ľahkým poklusom presúvajú dolu do doliny. Keď sú dostatočne ďaleko, rozvlní sa aj obranná hradba vpredu – samce pomaly cúvajú, potriasajú parohami, začnú ustupovať za stádom. Ešte sa však občas zastavia a obrú za nami, až kým nám definitívne nezmiznú z očí.

•••

Je neskoré popoludnie. Podľa mapy vieme, že od najbližšej osady nás už delí len niekoľko kilometrov. V diaľke sme zazreli zopár typických červených nórske domov. Napriek tomu sa to ešte stále zdá neskutočne ďaleko. Až do okamihu, kým sa na chodníku pred nami nezjaví dôkaz, že civilizácia predsa len existuje: svieže, očarujúce dievča v tričku a šortkách. Usmeje sa, priateľsky zamáva a zľahka prebehne popri nás. Uvoľním jej miesto na úzkom chodníku a keď sa za ňou pootočím, nohy sa mi zamotajú a zťažka padám do nízkeho porastu. Nekonečné minúty mi trvá, kým sa vyhrabem a opäť postavím na nohy, ktoré zrazu opustili všetky sily: sme v cieľi.



Roháče – napriek silným zážitkom – pri konfrontácii so svetom obstáli: pri stretnutí vždy znovu prekonávajú postupne blednúcu spomienku, vždy znovu dokážu prekvapiť.

Ležím sám na vrchole, tvárou v ústrety osviežujúcemu dažďu. Ťažké tmavé oblaky sa pomaly blížia z oravskej strany. Priam cítim ich tlak na svojej hrudi, keď sa prevalujú cez hrebeň, aby sa vzápäti, strhnuté z hrebeňa silným vetrom, prepadli dolu, do slnkom zaliatej doliny na liptovskej strane hôr a v hĺbke sa rozplynuli.

Áno, tu na vrchole naozaj môžete komunikovať s vesmírom. Alebo (ako hovorí náš priateľ, architekt Juraj U. z Ploštína): Hory, to sú tie naše kostoly.

Spoznávať svet je nádherné. A najkrajšie je vrátiť sa potom domov. S Dankou sme to našim dcéram vysvetľovali už od malička veľmi jednoducho: Všade doma, doma najdoma :)

Ročenka Slovenskej výtvarnej únie 2015/2016

Vydala Slovenská výtvarná únia, Dostojevského rad 2, 811 09 Bratislava v roku 2015

© **Koncepcia a redakčná úprava:**

Pavol Kráľ, predseda SVÚ, koordinátor AIAP / IAA pre Európu

Andrea Kozárová, manažérka SVÚ a asistentka predsedu SVÚ

© **Realizačný tím:** Pavol Kráľ, Andrea Kozárová, Bohunka Hajnalová

© **Autori textov:** Pavol Kráľ, Branislav Jelenčík, Andrea Kozárová, Bohunka Hajnalová, Zuzana Falathová,

Peter Pavlač, Silvia Fedorová, Valika Zacharová, Maroš Schmidt, Carla Castiajo, Katarína Siposová

© **Fotografie:** Andrea Kozárová, Luca Bisconti, Veronika Jelenčíková, Robo Makar, Pavol Kráľ, Daniel Sroor,

Vladimír Branko, Jena Šimková, Klára Novotná a archív SVÚ, European Artists' Right,

Lithuanian Artists' Association, Donna Rosi a archív autorov

© **Grafický dizajn a layout:** Zuzana Chmelová

Tlač: Polygrafické centrum – M & BG

Náklad: 1000 ks

ISBN 978 – 80 – 88906 – 37 – 7

Vydané s finančnou podporou Ministerstva kultúry
Slovenskej republiky a Fondu výtvarných umení.

